

16 Şubat 2016 Salı

BİRİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 15.07

BAŞKAN: TBMM Başkanı İsmail KAHRAMAN

-----0-----

BAŞKAN – Efendim, toplantıyı açıyorum.

Hoş geldiniz, sefalar getirdiniz. Çalışmalarımızın hayırlara vesile olmasını ve hayırlı neticeler tevhit etmesini niyaz ediyorum.

Oktay Bey'i bekleyelim mi?

MEHMET PARSAK (Afyonkarahisar) – Başlayalım efendim.

BAŞKAN – Başlayalım mı?

MEHMET PARSAK (Afyonkarahisar) – Başlayalım, bu esnada diğer gruplardan değerlendirmeler, görüşler ortaya konsun.

BAŞKAN – Peki efendim.

Biz bir önceki gündeme devam ediyoruz. O gündemde çalışma usul ve esaslarını görüşüyorduk, üzerinden bir geçiş oldu ön bilgi bakımından. MHP'nin getirdiği bir teklif vardı, diğer partilerimizin teklifini de tabii dinleyeceğiz.

Şimdi, tek tek mi söz verelim veya parti parti mi söz verelim?

AHMET İYİMAYA (Ankara) – Şöyle mi yapalım Başkanım?

BAŞKAN – Buyurun.

AHMET İYİMAYA (Ankara) – Yani Başkanım, çalışma usullerinin sorunları aşağı yukarı aynı. Şimdi, aşağı yukarı bir mevcut maddeler var, bir de eklenmesi düşünülen maddeler var. Biz sanki inşa başlıyormuş gibi mevcut maddede, 1'inci maddede "A partisi, B partisi, C partisi ne diyor?" diye madde madde mi gidelim? Ben sesli olarak, öyle uygun olabileceğini düşünüyorum. Çünkü, aksi takdirde her parti, maddeyi 4 defa tekrarlayacak. Hâlbuki "1'inci madde..." diyeceğiz, her parti noktalarını veya müzakere yaparak onu oluşturabilecek bir ifadeyi bitirmiş oluruz, 2'ye geçeriz.

BAŞKAN – Zannediyorum uzun sürmeyecek de, 1'inci madde mühim.

AHMET İYİMAYA (Ankara) – Yani, ilk maddeden...

BAŞKAN – 1'inci madde: Komisyonun adı. Cumhuriyet Halk Partisinin...

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – 1 ve 2'nci madde.

AHMET İYİMAYA (Ankara) – Tabii, bir matlab var yani.

BAŞKAN – 1 ve 2...

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Evet.

BAŞKAN – Yani, bu 2 maddenin dışındakiler teknik, daha önce denenmiş hususlardır, hâllerdir. İçlerinde bir süre meselesi var, o da zaten kısa olsun diye bir düşünce var, pek başka bir şey yok.

AHMET İYİMAYA (Ankara) – Şimdi, çalışma usullerinin adı var. Ad, mesela, bakacaklar...

BAŞKAN – İsterseniz, Bülent Bey'den başlayalım.

AHMET İYİMAYA (Ankara) – Tabii, tabii.

Şöyle yapalım Başkanım: Bülent Bey'den başlayalım da mesela bizim 1'inci konumuz, başlık, "matlab" diyoruz, başlık. Çalışma usullerinin başlığı ne? Mesela onu bütün partiler şey yapsın, ondan sonra 2'nci maddeye geçtik...

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Şöyle, yani, zaten o dediğiniz şekle girer.

AHMET İYİMAYA (Ankara) – Tabii tabii.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Yani, aşağı yukarı 1 ile 2'yi... Ben, mesela 1 ile 2'yi birlikte anlatacağım.

AHMET İYİMAYA (Ankara) – Olabilir, hiç engel yok.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Doğrudan irtibatlı konular.

AHMET İYİMAYA (Ankara) – 3'ünü de birlikte alın, tabii mümkün.

BAŞKAN – Bu 2'sinin birlikte anlatılması çok normal, hatta tek madde de olması...

AHMET İYİMAYA (Ankara) – Tabii, tabii.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – İsim ile içerik yani görevi de tarif ediyor.

AHMET İYİMAYA (Ankara) – Evet, tamam.

BAŞKAN – Bülent Tezcan Bey, buyurun.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Teşekkür ederim Değerli Başkanım.

Değerli arkadaşlar, hepinize iyi bir çalışma haftası diliyorum.

Şimdi, geçen hafta parça parça önerileri her birimiz sunmuştuk, bu hafta da çalışma usulleriyle ilgili derli toplu bir sistem belirleyeceğiz. Geçen, 24'üncü Dönemdeki Uzlaşma Komisyonunun çalışma usullerini

belirleyen bir sistemi elimizde, tabiri caizse 15 maddelik bir yönerge, “Çalışma Usulleri” denmiş, bir yönerge belki hazırlanmış. Burada, 1’inci maddede “Komisyonun Adı” diyor, 2’nci madde de “Komisyonun Görevi” diyor.

Aslına bakarsanız bütün 15 madde içerisinde belki en önemli, belki de en fazla müzakere edeceğimiz konu bu konu. Çünkü bir anlamda bu 2 madde bu Komisyonun ne yapacağını, yol haritasını belirleyecek. Görüyorum ki, bundan önce 2 toplantı yaptık, 2 toplantıda da belki farklı farklı bakış açılarımız var. Yalnız, bu Komisyon çalışmasının özelliği, farklılıkları çalışma sonucunda uzlaştırıp belli bir noktada buluşturabilmektir, bunda bir tereddüt yok ama biz temel bir çalışmaya başlıyoruz. O temel çalışmaya başlarken pozisyonumuzu doğru tarif etmemiz lazım ve yeni anayasayı, Anayasa’nın yenilenmesini, anayasa reformunu -nasıl tarif edersek edelim, sözcüklere takılmadan ne dersek diyelim- hangi esaslar üzerinde yapacağımızı yani asgari müştereklerde nerede buluşacağımızı bir tespit etmek zorundayız. Eğer bunu yapamazsak burada altı ay da çalışsak, bir sene de çalışsak, iki sene de çalışsak sonuçta belli bir noktada buluşamayız. Eğer “Hiçbir asgari müşteregimiz yok, her şeyi konuşabiliriz.” diyorsak bu başka ama -ben geçen toplantıda da söyledim- biz Sayın Genel Başkanımızın Sayın Meclis Başkanımıza yazdığı cevabi mektupta bir anlamda tutumumuzu belirledik ve bu tutum çerçevesinde bir çalışma için buradayız. Bu nedenle, farklı farklı siyasi partilerin temel asgari noktalarda nerede buluşabileceğini tespit edip ondan sonra bir çalışma yönergesi, görev tanımı yapmamızda yarar varın ötesinde elzem olduğunu düşünüyoruz.

Şimdi, bakın, bir anayasa yapacağız. Yani, biz diyoruz ki: Bu süreç Türkiye’yi darbe hukukundan temizleme sürecidir. Biz böyle bakıyoruz buna ve buna göre bir çalışma yöntemi önerimiz var aşağıdaki maddelerde de “Nasıl çalışılır?” diye. Bunun hazırlığını yaptık. “Darbe hukuku”ndan kastımız, sadece 12 Eylül darbesinin getirdiği yasalar, yasal mevzuat değil. Darbe hukuku bir darbe kültürü yarattı, bu darbe kültürü de yeniden darbe hukukunu üretiyor kendi içerisinde. İşte bütün bu üretimiyle, tahkim eden hükümlerle beraber topluca ele alınması ve paralel, eş zamanlı bir çalışma yürütülmesi gerektiğini söyledik. Bunları tekrar için söylemiyorum sadece girişin çerçevesini çizmek için

söylüyorum. Meramımı da buradaki bütün arkadaşlar anlıyorlar daha öne anlattığım için. Bu çerçevede, Komisyonun adı “Türkiye’yi Darbe Hukukundan Arındırma Komisyonu” olsun diye öneriyoruz, bu bizim önerimiz.

Ancak, 2’nci maddeye geçtiğimizde bir görev tanımı var. Görev tanımında mevcut, önceki örnek yönergede “Komisyonun görevi, anayasa yapım sürecini yönetmek ve anayasa taslak metnini hazırlamaktır.” diyor. Bu bizim çizdiğimiz çerçevede ya da anladığımız anlamdaki bir görev tanımı değil; yetersiz, eksik, bunun tamamlanmasının gerektiğini düşünüyoruz, o yüzden 1 ve 2’nci madde irtibatlı. Bu çerçevede, darbeler ve darbe kültürünün ürünü olan darbe hukukunu ortadan kaldırmak, eş zamanlı olarak özgürlükçü, hukuk devleti, güçler ayrılığı, yargı bağımsızlığı ekseninde parlamenter demokrasiyi güçlendiren bir anayasa hazırlamak. Şimdi, görev tanımını böyle öneriyoruz. Sebebi şudur: Yirmi beş aylık bir çalışma yaptı 24’üncü Dönemdeki Komisyon. Bir kere, bu yirmi beş aylık çalışmada hangi konularda anlaşmazlık olup o masanın dağıldığını hatırlamakta yarar var. Aynı şeyleri tekrar ederek, aynı şeyleri yaparak farklı sonuçlara ulaşmak çok doğru bir yöntem değil. Bu yöntemin adı da var ama adını söylemeyi uygun bulmuyorum.

GARO PAYLAN (İstanbul) – Kızıyorlar o zaman.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Yani, uygun bulmuyorum. Yani, aynı yöntemleri uygulayarak farklı sonuçlar beklemenin anlamı yok.

Şimdi, anayasa yaparken darbe hukukundan arınma kısmını anlattım, bir kenara koydum. Şimdi, anayasa meselesiyle ilgili kısma geliyorum. Anayasa yaparken, şimdi, diyoruz ki: Bunun bir temel hak ve özgürlükler bölümü var. Zaten geçen mutabakat sağlanan 60 maddenin 43 maddesi temel hak ve özgürlüklerle ilgili bölümdü. E, bu tamam. Hadi, orada üç aşağı beş yukarı partiler anlaşıyor ama ondan sonra yasama, yürütme ve yargı bölümüne geldiğinizde bir erken tercih yapmak zorundasınız. Önceden bir tercih yapmak zorundayız, nedir bu önceden yapacağımız tercih? Hükümet sistemi ne olacak? Hükümet sistemi konusunda bir tercih yapmadığımız sürece, yapamadığımız sürece buradaki çalışma sadece vakit geçirmekten ibaret olur. “Başkanlık sistemi” diyecekseniz, yasamanın oluşum şeklinden tutun da yetkilerine kadar değişiyor, yürütmenin yapısı tamamen değişiyor, yargının dahi

pozisyonu değişiyor başkanlık sisteminde. “Parlamenter sistem” dediğimiz zaman tamamen değişiyor. Demek ki bizim temel bir mutabakatı baştan sağlamamız lazım, temel bir meseleyi baştan çözmemiz lazım. Burada istediğimiz kadar, üç ay çalışalım. “Haziran” deniyor, “Ekim” deniyor, “Aralık” deniyor, öneriler var. Diyelim ki, mayısa kadar çalıştık, ne yaptık? Yine temel hak ve özgürlükleri, daha önceki maddeleri görüştük, hızla geçirdik. E, önümüze yine bir sistem tartışması gelecek.

Biz net olarak şunu söylüyoruz, masaya otururken de bunu söyledik: Türkiye’de biz parlamenter demokrasinin güçlendirilmesi, parlamenter demokrasinin eksikliklerinin giderilmesi gerektiğini düşünüyüyoruz, yaklaşımımız budur. Bu çerçevede, bir başkanlık rejimi tartışmasının içinde olmayacağız. Bunu baştan deklare ettik, şu anda deklare ediyoruz, Genel Başkanımız mektubunda deklare etti. Çok doğaldır, herkes bir sistem savunabilir, saygı duymak gerekir. Bir başkasına “Niye başkanlık sistemini savunuyorsunuz?” deme lüksümüz yok, “Niye öneriyorsunuz?” demek lüksümüz de yok. Demokrasi içinde herkes bir sistem önerisi getirebilir ancak başka bir şey var: Herkes her şeyi savunabilir ama savunduklarımız bizi bir sonuca götürecektir mi, götürmeyecek mi? Önce meseleyi bu çerçevede çözmek durumundayız. şimdi, burada, başkanlık rejimi meselesi “Yahu durun bakalım, biz çalışmaya başlayalım da o üç ay sonra, o bölüme gelince konuşalım.” diyeceğimiz bir mesele değil. Niye değil? O devreyi geçtik. 24’üncü Dönem Parlamentosunda bu çalışma yapıldı ve temel ayrışmaların buralarda olduğu, özellikle sistem meselesinin önceden çözülmesi ve mutabakata varılması gereken bir mesele olduğu anlaşıldı. Biz diyoruz ki, Türkiye iki yüz yıllık parlamenter demokrasi birikimine sahiptir. Bu şu demek değil, “İki yüz yıl önce Türkiye’ye parlamenter demokrasi geldi.” demek değil. Bizim yaklaşımımız -bu tip düşünöenler vardır, düşünmeyenler vardır ama- nasıl 1215 Magna Carta’yla İngiltere’de parlamenter demokrasiye yönelme varsa, 1808 Sened-i İttifak’la da bizde, Osmanlı’da sistem padişahın yetkilerini sınırlayan, Parlamentonun yetkilerini genişleten bir sürece girmiştir. Ondan sonraki 1876, 1908, 1921 -bir geçiş belgesi olmasına rağmen onun içinde de benzer Meclis Hükümeti çerçevesinde parlamenter demokrasiye uygun bir kültür- daha

sonra 1924, 1961, 1982... Bizim böyle bir parlamenter demokrasi geleneğimiz olduğunu düşünüyoruz. Türkiye demokrasinin bunun üzerinde güçleneceğini düşünüyoruz ve bunun dışındaki örneklerin Türkiye’de demokrasiyi... Kişiyeye özel sistem arayışı olduğuna inanıyoruz, başkanlık rejimi arayışının ülkeye özel değil, kişiyeye özel bir sistem arayışı olduğunu düşünüyoruz. Doğrudur, yanlıştır, bizim yaklaşımımız, bizim düşüncemiz bu. Ülkeler sistemlerini kişilerin günlük ihtiyaçlarına ya da günlük konjonktürüne göre değil, belli bir tarihî birikim, siyaset kültürü, kurumsal birikimin üzerinde tarif edebileceklerini, böyle şekilleneceğini düşünüyoruz. Bu nedenle, parlamenter demokrasinin güçlendirilmesi, buna ilişkin önerilerin bu anayasada tartışılması ve kurumsal yapının oluşturulması gerektiği inancındayız.

Toparlıyorum. Bu çerçeveden baktığımızda, biz özellikle Türkiye’de kişilere özgü bir rejim dayatmasının kriz yaratacağı kanaatindeyiz. Şimdi, Sayın Başkanımızın, zatıalınızın Parlamento Dergisi’nde yayınlanan bir açıklaması var. “Bu anayasa başkanlık sistemine dayanmalı.” diyor. Sayın Başkanımız Meclis Başkanı olarak bu tercihte olabilir, buna saygı duyarız ama Sayın Başkanımız bu Komisyonun Başkanı olması sıfatıyla herhangi bir tercihin değil, bu Komisyonda çıkan mutabakatın temsilcisi olmak durumundadır. Şimdi, bunu şunun için söylüyorum, zatıalınızı eleştiriye dönük bir şey değil söylemek istediğim şey, bunu şunun için söylüyorum... Burada, bir başka örnek, Sayın Mustafa Şentop. İki gün önceki bir açıklamasında, Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Başkan Yardımcısı, benim de muadilim görev olarak zannediyorum hukuk ve seçim işlerinden sorumlu.

ABDULHAMİT GÜL (Gaziantep) – Şu anda Anayasa Komisyonu Başkanı.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Şu an değişti, şu anda da Anayasa Komisyonu Başkanımız, birlikte orada da mesai yürütüyoruz. Sayın Mustafa Şentop da dedi ki: “Başkanlık sistemi gelmesi gerekir, başkanlık sisteminde uzlaşma olmazsa Türkiye seçime gider.” Bu bir yaklaşımdır, bunu da saygıyla karşılarım. Yani, bir siyasi parti başkanlık rejimi meselesini getirir, bu olmazsa bunun yöntemi 330’u bulup referanduma gitmektir veya 367’yi bulup yine gerekmediği hâlde referanduma gitmektir veya bulamıyorsa seçime Türkiye’yi götürüp “Bulmak istiyorum.” da

diyebilir, bunlar siyasi tercihlerdir Ancak, burada herhangi bir şekilde bir taraftan tablo böyle yürürken, bir başka taraftan Sayın Cumhurbaşkanı özellikle başkanlık rejimi ekseninde bir kampanyaya başlamışken Cumhurbaşkanlığının hem maddi hem manevi hem kurumsal birikimini devreye sokarak, ayrı bir yerde böyle bir kampanya yürütürken bir başka taraftan da -yine dünkü gelişmedir veya önceki günkü gelişmedir- Sayın Cumhurbaşkanı açıkça bize göre Anayasa'ya aykırı bir şekilde, Anayasa'da istisnai olarak Cumhurbaşkanıya tanınan ve parlamenter demokraside bize göre olmaması gereken bir yetkiyi mu'tâden kullanacağını, iki ayda bir Bakanlar Kuruluna başkanlık edeceğini deklare etmişken, bir ay Millî Güvenlik Kuruluna, bir ay Bakanlar Kuruluna Başkanlık edeceğini deklare etmişken, ortada bize bu çalışma yaptırılırken fiilen bir başkanlık rejimi uygulamasının yerleştirildiği ve buna dönük de bir başka sürecin yönetildiği inancı var. Şimdi, bu süreci bir siyasi parti kendi çerçevesinde yönetiyor olabilir ama biz burada bulunan bir siyasi parti olarak, ana muhalefet partisi olarak o zaman buraya oturduğumuzda bu temel mesele çözülmeyen bir sonraki aşamaya geçilmesinin mümkün olmayacağını ve bunu çözmeden bu çalışmadan bir sonuç beklemenin sağlıklı olmayacağına inanıyoruz.

O yüzden, Genel Başkanımız 3 temel meseleyi söyledi mektubunda: 1) Biz, Türkiye'yi darbe hukukundan arındırma süreci olarak görüyoruz ve bu çerçevede eş zamanlı bir çalışma öneriyoruz. 2) Türkiye'de kurucu iradeyi tartışmıyoruz, Anayasa'nın ilk 3 maddesini tartışmayacağız bu anayasa çalışmalarında. 3) Parlamenter demokrasiyi güçlendiren hukuk devleti, hukukun üstünlüğü, yargı bağımsızlığı ekseninde bir anayasa çalışmasının içerisinde olacağız. Biz böyle geldik, bu masaya çağrılırken de böyle geldik, cevap verirken de böyle geldik ve bu çerçevede buradayız. Bunu yapmayacaksak... Bizim yirmi beş aylık bir geçmişimiz var, daha önce yirmi beş aylık bir çalışma var, o çalışmada da görülmüş, tablo belli, 60 maddede, temel hak ve özgürlüklerde üç aşağı beş yukarı anlaşıyoruz. Hani, birimiz bir yerden fedakârlıkta bulunuruz, birimiz bir yerden fedakârlıkta bulunuruz ve bunu hemen bitiririz, bunda problem yok ama önümüzde, hemen akabinde gelecek problem çok açıktır ki, hükümet sistemi meselesidir, "Parlamenter demokrasi mi, başkanlık rejimi mi?" meselesidir, bir de kurucu iradenin

tartışılması meselesidir. Biz bu çerçevelerde mutabakat sağlanmasını ve 2'nci maddedeki görev tanımının da bu mutabakat çerçevesinde çalışma yönergesinin içerisine yazılmasını, bu Komisyonun parlamenter demokrasiyi güçlendiren bir sistem dışında başkanlık rejimi tartışmalarıyla vakit kaybetmemesi gerektiğini çünkü orada uzlaşma olmayacağını peşinen artık ayan beyan ortada olduğunu görüyoruz, böyle bir teklifte bulunuyoruz. Ön mutabakat ve onun da bu çalışma usullerine dercedilmesi gerektiğini söylüyoruz.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN – İsim ne demiştiniz Sayın Tezcan?

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Önerdim, “Türkiye’yi Darbe Hukukundan Arındırma Komisyonu.”

AHMET İYİMAYA (Ankara) – Usullerin adı ne? Yönerge de getirmiş olmadı yani.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Görev kısmını mı?

AHMET İYİMAYA (Ankara) – Bu görev değil, usullerin adı? Var ya, ad var. İşte, “Anayasa Uzlaşma Komisyonu Çalışma Usulleri.” gibi.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Söyledim, “Türkiye’yi Darbe Hukukundan Arındırma Komisyonu.”

AHMET İYİMAYA (Ankara) – “...ve Çalışma Usulleri” mi diyorsunuz?

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Hayır, hayır, en başta, “...Çalışma Usulleri” deriz, o çok önemli değil.

BAŞKAN – Şimdi Komisyonun adını böyle deyince, sonuna “...Çalışma Usulleri”ni ekleyeceksiniz.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – E, tabii.

AHMET İYİMAYA (Ankara) – Bülentciğim, geçsin o orada. Yani, adı ne?

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – “Türkiye’yi Darbe Hukukundan Arındırma Komisyonu Çalışma Usulleri”

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Adana) - Peki, 2'nci madde de görev olarak...

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Görevi de “Darbeler ve darbe kültürünün ürünü olan darbe hukukunu ortadan kaldırmak; eş zamanlı

olarak özgürlükçü, hukuk devleti, güçler ayrılığı, yargı bağımsızlığı ekseninde parlamenter demokrasiyi güçlendiren bir anayasa hazırlamak.”

AHMET İYİMAYA (Ankara) – Peki.

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Adana) – “...parlamenter demokrasiyi güçlendiren...”

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – “...güçlendiren bir anayasa hazırlamak.”

Not alınacaksa tekrar edebilirim,.

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Adana) – Çok uzun hepsini yazamadık, sonra...

AHMET İYİMAYA (Ankara) – Geçer canım, tutanağa geçiyor.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Tamam.

O zaman tutanak için bir daha söyleyeyim 3 maddeyi izninizle Sayın Başkanım.

BAŞKAN – Lütfen efendim.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Komisyonun usul önerisi: “Türkiye’yi Darbe Hukukundan Arındırma Komisyonu Çalışma Usulleri”

1’inci maddedeki Komisyonun ismi olarak “Türkiye’yi Darbe Hukukundan Arındırma Komisyonu” olarak öneriyoruz. 2’nci maddede görev olarak da “Darbeler ve darbe kültürünün ürünü olan darbe hukukunu ortadan kaldırmak; eş zamanlı olarak özgürlükçü, hukuk devleti, güçler ayrılığı, yargı bağımsızlığı ekseninde parlamenter demokrasiyi güçlendiren bir anayasa hazırlamak.” Bu çerçevede de parlamenter demokrasi, kurucu iradede mutabakat ve darbe hukukundan arınma konusunda bir ön mutabakatın hazırlanıp bu şekliyle usullere dercedilmesini ve çalışmanın bundan sonra bu çerçevede yürütülmesi gerektiğini öneriyoruz.

BAŞKAN – Ahmet Bey, buyurun.

AHMET İYİMAYA (Ankara) – Değerli Başkanım, değerli arkadaşlar; yine, 3’üncü oturumda bütün arkadaşlara başarılar diliyorum. İnşallah milletin önünde modern, kabul edilebilir, sürdürülebilir bir proje üretmiş oluruz. Tabii, bu, komisyon teknik olur, anayasayı kuran komisyon olur. Komisyon müzakerelerinde geneli üzerinde bir konuşma yapılır ama şimdi, şu anda çalışma yöntemleri üzerinde müzakere yapıyoruz, olabildiğince teknik olmamız gerekir. Aksi takdirde, anayasanın bütün

felsefesini çok genler kapsayıcılığında ve genler kısalığında özetlememiz mümkün değil. Burada ben Bülent Bey'in açıklamalarından 3 şey çıkardım: 1) Anayasa altı darbe mevzuatının tasfiyesi. 2) Anayasa yapımı. 3) Bunlarla birlikte komisyonun bidayette bir ön sorun çözme zorunluluğu, o da hükûmet sisteminin meselenin başında çözülmesi. Eğer o çözüm şu sisteme odaklanıyorsa veya şu sisteme odaklanmıyorsa kendilerinin içinde olmayacağı yönünde. Ben yanlış mı özetledim Bülentciğim?

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Şimdi, içinde olmayacağı değil.

AHMET İYİMAYA (Ankara) – Yani, ön sorun.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Evet, ön sorun olarak bunun çözülmesi gerekir, bu çözülmezse bu masanın herhangi bir çalışmasının sonuca ulaşması mümkün değildir diyoruz çünkü daha önce de bu sebeple bölündü.

AHMET İYİMAYA (Ankara) – Anladım, teşekkür ediyorum.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Bir de kurucu iradede mutabakat, ilk 3 madde konusu.

AHMET İYİMAYA (Ankara) – İlk 3, kurucusu. Zaten dedim, gen özetinde, insanın bütün vücudunu, gözünü, kulağını falan bir gende şifrelendiren bir yapı.

Bir defa arkadaşlar, bir komisyonun verimli olabilmesi için usul normlarına ideolojilerin yüklenmemesi lazım. Usul normları başkandan, üyelerden, partilerden soyut hakem normlarıdır. O hakem normlar sırası neyi müzakere edecek? O hakem normlara göre sorun getirilmeli, o hakem normlara göre müzakere sürdürülmeli, o hakem normlara göre belli çözümler oluşabilmeli veya oluşamamalı. Yani, usulde böyle özlemci yüklemelerin anayasa yapım süreçlerindeki rasyolara aykırı olduğunu görüyorum yani mukayeseli anayasa yapımlarında bunu görüyoruz, bir bu. İki, anayasa altı darbe mevzuatının tasfiyesi. Bu, Anayasa'yı üstlenen bir komisyonun kapasitesi dışında kaldıktan başka, bir komisyonla dahi başarılamayacak bir sorun. Bunun hukuk bilimindeki, kodifikasyondaki adı Bülentciğim, süpürge kanunlarıdır. Bunun öncüsü -Cemil Ağabey belki hatırlayacaktır- rahmetli Özal; özel kurullar oluşturdu ve süpürge kanunları çıkartıldı ama tamamlanamadı tabii. Süpürge kanunlarıyla ilgili de bir makale var galiba sizin dergide.

ÖMER SÜHA ALDAN (Muğla) – Adnan Kahveci'nin şeyi...

AHMET İYİMAYA (Ankara) – Yok, Adnan değil, bir arkadaşın, hukuk doktoru birisinin o konuda şeyi var.

Yani, biz tamam... Bülent Bey, değerli arkadaşlar; zaten bu konu - işte Oktay kardeşimiz de vardı alt komisyonda- ısrarla daha önceki komisyon döneminde gündeme getirilmişti, alt komisyonda aşağı yukarı 3 oturum buna harcadık. Bir defa, darbe mevzuatını sırtında taşıyan bir demokrasi ayıplı bir demokrasidir. Bu, tasfiye edilmelidir. Bu hedef birliği tamam ama şeyi ne yani anayasa yapımı için toplanmış bir komisyona böyle bir işlev yüklenebilir mi? Bir defa, uzlaşma komisyonlarının oluşturucu iradesi, parlamento hukukunda oluşturucu iradesi başkanın iradesidir. Başkanın o iradesinin bütün partilerce kabul edilmesi hâlinde o kurucu iradedir ve -hocam ne diyecek bilmiyorum- uzlaşmanın olması hâlinde de bu uzlaşma supra pozitifdir, herhangi bir anayasanın dahi üstündedir, ona göre geliştirilecek usule göre şeydir. Arkadaşlarımızla aynı görüşteyiz, müzakere ettik; biz bir darbe hukukunun veya türevlerinin -sonraki gelişen var mı, onu tartışmadık tabii- bir demokrasi için yük olduğu düşüncesine katılıyoruz, tasfiyesi gerektiği düşüncesine katılıyoruz ama kapasite itibarıyla hiçbirimizin gündem gücü -kapasite liyakat anlamında değil- gündem yoğunluğu bakımından sonuçlandırılabilir bir yük olabileceği... Yani, biz sonuçlandıramayız, partiler ayrı bir komisyon oluşturabilirler. Bu, anayasa altı darbe hukukunun tasfiyesi. Ön sorun: Hiç yüklememize gerek yok, tartışacağız, oraya vardığımız zaman bunları aynen söyleyeceksiniz, söylenecek tabii ama usul ihdasının başında bir ön sorun olarak görmeyi -bilemiyorum- anayasa yolunda sağlam bir taş değil, dikenli bir ot olarak görüyorum ben ama tartışacağız tabii, zamanı geldikçe en güzel şekilde tartışacağız ve canhıraş tartışacağız “Şöyle olur, böyle olur...” Ben başkanlık sisteminin de, aralıklı başkanlık sisteminin de Oktay Bey, yarı başkanlık sisteminin de ve parlamenter sisteminin de parlamenter demokrasi olduğunu düşünüyorum. Yani, “parlamenter demokrasi” kavramı bu sistemlerin... Siz herhâlde parlamenter sistem anlamında, yoksa bunların hepsi parlamenter şeydir yani parlamentolar var bu gibi sistemlerde ama birisi, dediğin gibi, şey var yani yasama, iktidar...

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Ama teknik adı “parlamentar demokrasi sistem” değil, o ayrı bir şey.

AHMET İYİMAYA (Ankara) – Ha, parlamentar sistem ama o, onun adı parlamentar sistem Bülentciğim; terim olarak şey ediyorum ben, yoksa parlamentar demokrasi elbette ki ama bu şeyin adı parlamentar demokrasi ve parlamentar hükümet sistemidir. Yani, hükümet sistemlerinin tümü demokratik sistemlerdir; onda bir kaygı yok.

Şimdi, biz ön koşul iradesini Cumhuriyet Halk Partimizin yumuşatacağını, zamanında granitten daha sert, en sert tartışmayı yapabilme iktidarına sahip olduğunu... Biz de onu güzelce şey edeceğiz. Ola ki farklı bir sistemde de bulabiliriz yani o döneme vardığımız zaman diye düşünüyorum ben.

Somut önerilerimize geçeyim arkadaşlar çünkü madde inşasında olduğumuza göre. Biz o 2 hususta irademizi arz ettik. “Anayasa Mutabakat Komisyonunun Çalışma Usulleri” teklifimiz Başkanım, adı o, net geçebilir. Arkadaşlarımızın başka bir iradede birleşmesi hâlinde ihtirazi kaydımız da olmaz.

1’inci madde aynı doğrultuda yine, Türkiye Büyük Millet Meclisi Anayasa Mutabakat Komisyonu.

Arkadaşlar, 2’nci madde, bu çalışma usullerinin ideolojiden arındırılmış en saf bir hakem maddesidir. Bir, süreci yöneteceğiz; iki, anayasayı yazacağız. Şöyle yazacağız veya böyle yazacağız, buraya özlem maddelerini doldurduğumuz zaman, biz iddialı bir genetik üretmeyi başta başarmaya çalışan şeye yani güç... Yani, bilemiyorum, öyle bir güç de dünyada yok. Biz Adalet ve Kalkınma Partisi olarak, 2’nci maddeyi bu usulde en hakem, en usul karakteri yüksek olan bir hüküm olarak kabul ediyoruz, arz ediyoruz. Yani, 2’nci maddede Komisyonun görevi, anayasa yapım sürecini yönetmek ve anayasa taslak metnini hazırlamak. Ha, onu, 4’üncü madde şöyle olacak... Olacak elbette ki, hiç şüphemiz yok, kurucu şeyi de orada şey edemeyiz ama biz özlemci maddelerden çok hakem maddelerin daha sağlıklı olacağını düşünüyoruz.

Arz olunur Başkanım.

BAŞKAN – Teşekkür ediyorum efendim.

Mithat Bey, buyurun efendim.

MİTHAT SANCAR (Mardin) – Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Öncelikle, tabii, Bülent Bey'in altını çizdiği konuların biz de çok önemli olduğu kanaatindeyiz. Ahmet Bey'in tabii yaptığı tespite şu çekinceyle katılıyorum: Usul kuralları şüphesiz bir hakem niteliği meselesi olarak da görülebilir ancak böyle önemli bir işe kalkışmış bir Komisyonun görev tanımı -isim bir kenara- bu tartışmalardan bağımsız değil. Dolayısıyla, hani onu ideoloji değil ama amaçlar başlığı altında ele almak daha doğru görünüyor. Daha açık söylemek gerekirse, amaç konusunda belli bir mutabakat olmadan usul kurallarını da yazmak kolay değil. O nedenle, Komisyonun ismi bizim için çok hayati önem taşıyor, görev tanımı ama çok önemli. Yani, bu Komisyonun hangi amaçla toplandığını burada 2 toplantıdır kendi aramızda değerlendirmeye çalışıyoruz, anlaşılana o ki biraz daha açık konuşmak gerekiyor. Öncelikle, tabii, şeye katılıyoruz, biz de bunu söyledik, bir yol temizliği adını verdiğimiz demokratik ortam oluşturma, anayasa yapım sürecinin demokratik ve özgürlükçü bir ortamda yürütülmesini sağlamak konusunda bir görev üstlenmesini biz de doğru buluyoruz bu Komisyonun ama sadece bununla anılmasını da, doğrusu, bugünkü şartlara ve beklentilere uygun görmüyoruz. Yani, adına bir "anayasa" kelimesinin eklenmesi gerektiğini düşünüyoruz. Şu nedenle: Buradan bir anayasa çıkıp çıkmayacağı önemli değildir; elbette önemlidir ama "Mutlaka bir anayasa çıkar." diye masaya oturmamış hiç kimse, oturamaz da. Böyle bir niyet olabilir, böyle bir istek çok güçlü bir şekilde var olabilir ama sonuçta çalışmalar böyle bir başarıyla nihayetlenmeyebilir. Buna rağmen, anayasa meselesini tartışacak bir komisyon, ele alacak bir komisyon olduğunun da vurgulanması gerekiyor.

Şimdi gelelim diğer meseleye. Evet, başkanlık meselesi, daha genel bir ifadeyle hükümet sistemi konusundaki tercih meselesi, Anayasa'nın sadece yürütme değil, yasama ve yargı bölümlerini de temelden etkiler. Bu konuda belli bir mutabakat oluşmadan diğer kısımları yazmanın, yazmaya geçmenin bir mantığı yok çünkü bambaşka bir yargı sistemi öngörür parlamenter hükümet rejimi, başkanlık rejimi de farklıdır. Yalnız, CHP Grubundan, Bülent Bey'den farklılaştığımız nokta şu: Devletin yapısı ve temel normları yani hükümet sistemi ve bizim eklememizle idari sistem konusunda farklı yaklaşımların, birbirinden çok farklı, ilk bakışta uzlaşamayacak gibi görünen yaklaşımların bulunması

tartışmaya engel değildir. Yani, şöyle, izninizle 2-3 ülkenin bu konudaki tecrübelerini birer cümleyle aktarayım: Bir defa, “Anayasa yapmaya oturan -literatürde “bölünmüş” diye tabir edilir toplumlar yani- değişik eksenlerde kutuplaşmış, uzlaşma ihtimali o konularda zayıf olan toplum kesimlerinin bulunduğu bir ülkede anayasa tartışması yürütülmez.” diye bir şey yok, anayasa tartışması yürütülebilir. Şöyle bir beklentiyle yürütülebilir: Bu süreç toplum kesimleri arasında konuların daha açık, daha ayrıntılı, daha samimi ele alınmasını, tartışılmasını sağlar. Buradan bir formül bulunur mu? Bunu söylemek için erken ama çeşitli anayasa yapım teknikleri var, kademeli anayasa süreci denen bir şey var, açık uçlu anayasa süreci, anayasa metni hazırlama süreci var. Bütün bunları dikkate almadan, mesela kesin konular belirleyip “Biz bunları tartışmayız.” diye işe başlarsak, bu yöntemi biz doğru bulmayız. Yani, bizim tercihimiz belli, daha önce sunduğumuz metin var, parlamenter sistemden yana olduğumuzu, güçlendirilmiş, rasyonelleştirilmiş, işleyen bir parlamenter sistem önerimiz olduğunu söyledik. Başkanlık sisteminin, özellikle, zaten burada getirildiği şekliyle, daha önceki komisyon zamanında getirildiği şekliyle tarafımızdan kabul edilemez olduğunu da belirttik. Fakat, bütün bunlar bizim bunları tartışmayacağımız, bu konuları bütün ayrıntılarda tartışmaya açık olmadığımız anlamına gelmiyor. Şunu görmek istiyoruz: Eğer güncelleyecekse, başkanlık sistemi isteyen sayın üyeler, partiler güncelleyeceklerse, bütün unsurlarıyla birlikte yargı ve yasama için ne öngördüklerini de içerecek şekilde bu önerilerini getirecekler, tartışacağız. Biz, Türkiye’nin idari sisteminde nasıl bir yapılanma önerdiğimizi daha önceki taslağımızı güncelleyerek getireceğiz. Yani, buna “yerel demokrasi” dersiniz İspanya Anayasası’nın ifadesiyle veya başka ülkelerde açıkça adı konmuş “özerklik” mi dersiniz, isim konusu da tartışmaya açıktır ama ne önerdiğimizi bizim de güncelleyip getirmemiz gerekiyor.

Üçüncü bir nokta kurucu irade. Geçen toplantıda bir parça konuşma imkânımız olmuştu. “Kurucu irade” diye bir tabirin ne kadar doğru olduğu tartışmaya açık, bunu da tartışmak isteriz. İkincisi: “Değişmez maddeler” denen konunun da çok daha açık tartışılması mümkün. Mesela, biz “Her şey tartışılsın, ilk 3 madde de tartışılsın.” derken, “Türkiye Devleti bir cumhuriyettir. Hukuk devletine dayanan,

insan haklarına dayanan bir cumhuriyettir.’ ifadesini çıkaralım.” demiyoruz ama belli ki işte bazı kalıplara sıkışmış bir tartışma var. Geçen toplantıda söylediğimi bir kez daha tekrar etmem gerekirse, evet, Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucu süreci vardır, kurucu kadroları ve kurucu hedefleri vardır ancak “Bu konuda da yüzde 100 bir görüş birliği toplumda mevcuttur.” diye kimse iddia edemez. Hangi dönemi, hangi açıklamayı, hangi kararları esas alacağımızı tartışırız. Ben de, arkadaşlarım da, grup olarak da, parti olarak da 1921 Anayasası’nı Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucu iradesinin en güçlü metni olarak görürüz mesela; bunu tartışmaya açtık.

Kısaca şunu söylemeye çalışıyorum: Anlaşılan o ki çok farklı hükûmet sistemi ve idari sistem anlayışlarına sahibiz. İlk bakışta, bu farklılıklar varken masaya oturmanın anlamlı olmayacağı gibi bir izlenim de doğabilir ama biz Türkiye’nin bu şartlarında anayasa tartışmasını da yürütemeyen bir Meclis algısının doğmasını doğru bulmuyoruz. Çok zor şartlarda yaşıyoruz, çok kutuplaşmış bir hâldeyiz, maalesef çok ağır bir savaş ortamı var özellikle Kürt illerinde -bunları ayrıntılı anlatmama gerek yok- Suriye politikasında yaşadıklarımız ortada. Buna rağmen, burada yapacağımız görüşmelerin yeni bir diyalog kültürünün oluşumuna, kutuplaşmaları engellemek için yeni arayışlara girme imkânı yaratabileceğine inanıyoruz biz ve bu Komisyonun çalışmalarını da bu esasla yürütmek gerektiğine inanıyoruz.

Sonra geleceğiz belki ama bağlantılı olduğu için söylüyorum, süre bu açıdan önemli. Daha önce tartışılmamış, açıkça tartışılmamış konuların kamuoyunda daha açık tartışılması için bizim belli bir süreye ihtiyacımız var değerli arkadaşlarım. Yani, hemen yazmaya oturursak buradan hiçbir şey çıkaramayız, bu çok net. Bizim, bu diyalog kültürünün, müzakere kültürünün oluşması için daha geniş bir toplumsal çalışmaya ve arayışa ihtiyacımız olduğu kanısındayız. Komisyonun bu dönemki sorumluluğu bana göre 2011’deki şartlardan daha ağırdır, daha hayatidir, çok kritik yol ayrımları sanki belirmiş gibi bir hava var. Biz bu şartlarda bile Anayasa’yı, Anayasa üzerinden birlikte yaşamın temel ilkelerini ve değerlerini konuşmayı becerebilmeliyiz. Sadece, Hindistan’ın 1947-1950 yılları tartışmalarını ve sonrasını bir de hatırlatmak isterim. Risklidir, burada yapacağımız büyük yanlışlar -sadece Komisyonu kastetmiyorum

elbette- Komisyonunda ve Mecliste yapacağımız büyük hatalar büyük bedeller yaratabilir çünkü gerçekten, bize göre şartlar bu kadar ciddi veya 1920 İrlanda'sındaki gibi çok ağır şartları o diyalog, tartışma ve arayışla yumuşatma imkânı var. Bu şansı kullanma konusunda Anayasa Uzlaşma Komisyonu, şahıslardan bağımsız olarak, misyonu ve işlevi itibarıyla tarihin getirip ağır bir sorumlulukla karşı karşıya bıraktığı bir heyet gibi görünüyor.

Şimdilik arz edeceklerimiz bunlar.

2'nci madde için bir önerimiz var, arkadaşım Meral onu isterse aktarabiliriz.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – İsim öneriniz var mı?

MİTHAT SANCAR (Mardin) – İsim konusunu sona bırakıyoruz, isim konusunda bir şeyimiz yok.

ABDULHAMİT GÜL (Gaziantep) – Görev konusunda?

MİTHAT SANCAR (Mardin) – Görevi söylüyoruz, evet yani sade bir görev tanımı yaptık.

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Adana) – Evet, geçen komisyon döneminde de bu sistem tartışması çok olmuştu ve bu dönemde de olacak gibi ama şöyle: Bizim 2'nci maddeye ilişkin -yani, Mithat Bey'in söylediklerine katılarak tabii, tekrar etmemek için- "görevi"nin tanımını şöyle yapmayı öneriyoruz: Demokratik, özgürlükçü ve katılımcı bir anayasa yapım sürecinin yaratılması için gerekli çalışmaları yürütmek ve anayasa taslak metnini hazırlamak yani buradaki muradımız, alt şeyini, kapsadığı şeyler oldukça geniş.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Demokratik, özgürlükçü ve katılımcı...

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Adana) – Yani, biz "Demokratik, özgürlükçü ve katılımcı bir anayasa yapım sürecinin yaratılması için gerekli çalışmaları yürütmek ve anayasa taslak metnini hazırlamaktır." diye görevi tarif ediyoruz 2'nci maddede. Tabii, burada, ileriki maddelerde tartışacağız oraya gelebilirsek. Yani, buradaki kastımız oldukça açık ama birkaç cümleyle açmak istiyorum. Yani, sonuçta, anayasa yapım sürecinin yazım süreci olmadığı, gerçekten, katılımcı ve şeffaf bir yöntemle Türkiye'de anayasa yapım ve ilkelerine dair toplantılarla, bizzat Anayasa Uzlaşma Komisyonunun da içinde olacağı, yürüteceği, öncülük edeceği halk toplantılarıyla, kurumsal toplantılarla

geçen dönem de yapılmıştı. Bunun formatına, şekline burada karar verebiliriz. Orada önerilerimiz var yani bu çok önemli, hayati bir mesele. Katılımcılığı güçlendirmemiz lazım.

Diğeri de tabii, anayasa yapım sürecinin yaratılması da önemli. Bunun için biz adına “yol temizliği” diyoruz. Yani, anayasayı gerçekten yapmamız için ve yazımı için herkesin anayasa ilkelerine dair görüşlerini özgürce açıklayabilmesi lazım, tartışma ortamının olması lazım. Sayın Çiçek bunu çok iyi hatırlar, geçen dönemde de çok tartışmıştık Komisyonunda. Yani, insanlar herhangi bir konuda, basın-yayın özgürlüğü ya da anayasada yer almasını istediği bir maddeye dair bir kampanyaya imza attığı için yargılanıyorsa, o anayasa yapım sürecinin özgürlüğünden söz edilemez. Geçen dönem mesela, Diyarbakır Valiliği Anayasa Uzlaşma Komisyonu için imza toplayanlar hakkında soruşturma açılması için talimatlar verdi, gözaltılar oldu. Yani, böyle bir süreç, gerçekten, zaten var olan ağır koşulları, savaş ortamını, antidemokratik ortamı daha da ağırlaştıracaktır. Yani, bu Komisyonun görevi, anayasa yapım süreciyle birlikte, aynı zamanda toplumun nefes almasını da sağlamaktır, o tartışmayı güçlendirmek ve büyütme. Yol temizliğini de ilgili bölümde tartışacağız. Yani, Mithat Bey ayrıntılı açıkladığı için onları şimdilik geçiyoruz.

MİTHAT SANCAR (Mardin) – Sadece şunu eklememe izin verir misiniz Sayın Başkan. Kendi aramızda yaptığımız değerlendirmelerin bir başka sonucunu da paylaşayım değerli üyelerle.

Eğer Komisyonun görev tanımı bu şekilde kabul edilirse yani CHP'nin önerisi ile bizim bu önerimizin birbirine çok yakın olduğu, hatta örtüştüğü kanısındayız ama tabii ki farklılaşan yanları var. Bunun nasıl yapılabileceğine dair Parlamento işleyişinin gereklerini gözetken önerimiz de var. Yani, Komisyon var olacak ama buna ilaveten ve bununla birlikte ne yapılabilir, bunu da somut olarak takdirlerinize sunmaya hazırız. Yani, “demokratikleşme”, “yol temizliği” dediğimiz meseleyi bu Komisyonun nasıl yürütebileceği, Parlamentonun bu konuda, bu Komisyonu da esas alan, nasıl bir düzenleme yapabileceği konusunda da önerimiz var. Onu daha sonra aktarırız.

ABDULHAMİT GÜL (Gaziantep) – CHP'nin önerisine katılıyor musunuz yani?

MİTHAT SANCAR (Mardin) – CHP'yle bu konuda uzlaşıyoruz, yol temizliği konusunda, darbe hukukundan arındırma konusunda uzlaşıyoruz, Komisyonun böyle bir misyonu olmalı ama farklılaştığımız yerin sadece bundan ibaret olmasını doğru bulmuyoruz, eksik buluyoruz. Eğer anayasa tartışmasını da yürütürse bu Komisyon, darbe hukukundan arındırma veya demokratikleşme, ne dersek diyelim, o süreci de bu Komisyonun görev tanımı içine yerleştirmek gerektiğini düşünüyoruz.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Sayın Başkanım, hemen, bir cümleme müsaade eder misiniz.

BAŞKAN – Buyurun.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Şimdi, aynı çerçevede tamamlama açısından söylüyorum, biz darbe hukukundan arındırma süreci olarak yeri gelince tartışacağız, sadece not olsun diye söylüyorum. 8'inci maddeye geldiğimizde, çalışma yöntemlerini konuşurken... 8'inci maddede 3 ayrı alt komisyon önerimiz var; 3 olur, 4 olur, 5 olur, onu konuşuruz orada. Bu alt komisyonlardan birisi ceza ve güvenlik mevzuatı komisyonu, diğeri düşünce ve ifade özgürlüğü mevzuatı komisyonu, bir diğeri de çalışma hayatı ve sendikal mevzuata ilişkin alt komisyon. Bu alt komisyonların bizim içimizden oluşturulması şart değil. Teknik isimlerden, bu konudaki akademisyen, pratisyen, konuyu bilen uzmanlardan, bizim Komisyonumuzun kontrolünde, sevk ve idaresinde dışarıda bu tip 3 ayrı teknik heyet oluşup bu çalışmalarını çok rahat yürütebileceklerini düşünüyoruz.

BAŞKAN – “3 ayrı teknik heyet” dediniz. Birincisi...

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Biri ceza ve güvenlik mevzuatını ele alacak alt komisyon, ikincisi düşünce ve ifade özgürlüğü mevzuatını ele alacak alt komisyon, üçüncüsü de çalışma hayatı ve sendikal mevzuatı ele alacak alt komisyon. Ha, “Bu 3 yetmeyebilir, 4 yapalım, şu alan da eksik kaldı.” diyebiliriz. Bu, komisyonun burada, “old” maddede konuşacağı şeylerdir.

BAŞKAN – Yani “Teknik heyet maddesi olan 8'inci maddeye eklenti.” diyorsunuz.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Tabii, şeyle ilgili...

BAŞKAN – Oraya geldiğimizde...

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Tabii, oraya gelince... Yani, şimdi söyleme sebebim: Hani “Ya, bu Komisyon darbe mevzuatını nasıl tanıyacak, ne yapacak?” diye tereddütler oluşabilir, onu anlatıyorum yani bununla ilgili 3 kişilik olur, 4 kişilik olur, yeter ki bunu temizleme konusunda ciddi bir iradeye sahip olalım, bu çalışma yapılabilir.

BAŞKAN – Evet, teşekkür ediyoruz Bülent Bey.

Oktay Bey, buyurun efendim.

OKTAY ÖZTÜRK (Mersin) – Şimdi, Sayın Başkanım, hepimizin bu masada otururken birinci olarak gayesi, hâlâ üzerinde bir vesayet iddiası olan Anayasa'nın 113 maddesi değişmiş olmasına rağmen geriye kalan darbe ürünü olan maddeleri. Ha, bir zararı var mı? Yok ama onun ürünü.

Sivil iradenin ürünü olan bir anayasanın yapılması noktasında hemfikirdik, biz böyle oturduk buraya, bizim maksadımız da bu. Elbette ki hukukumuzdaki darbeden sâdır olan, darbeyle hukukumuzda girmiş olan ya da darbenin karar verdiği bütün unsurların ayıklanmasını biz de istiyoruz ama bu Komisyon başka komisyonların kurulmasına amir bir komisyon değil. Biz sadece Anayasa üzerine odaklandık geçen dönemde, şu kadar zaman geçti, Anayasa üzerinde çok fazla bir mesafe katedemedik. E, kaldı ki bir de şimdi üzerimize anayasa yapımının bin katı ağırlığı olan bir meseleyi üstleneceğiz. Ha, bu, “Yapılmasın.” anlamında değil. Nasıl ki Anayasa Uzlaşma Komisyonunun oluşmasına bir karar verildiyse, orada Meclis Başkanı karar verir, komisyonlar kurulur, o da ayrı bir komisyon olarak bununla beraber paralel devam edebilir, bunlara da itirazımız yok ama bu Komisyonun görev sahası içerisine alırsak burada herhangi bir netice almamız mümkün değil; ne onu yapabiliriz ne Anayasa'da bir mesafe katetmiş olabiliriz.

Tekraren söylüyorum, “darbe hukuku” dediğimiz kanunlarımızdaki bütün unsurların ayıklanmasından yanayız ama buranın işi değil o. Bir başka komisyon kurulabilir, hatta acilen de kurulmalı, kurulsun da, o noktada da bir itirazımız yok ama burada faydası olmaz, bizi neticeye götürmez diye düşünüyoruz.

Şimdi, bir şeyde de bir tenakuza düştük. Biz, çaktırmadan, maddelere geçtiğimiz vakit konuşacağımız konuları da burada bir tezekkür ettiriyor muyuz, yoksa bir el ense mi çekiyoruz, bir köşeye mi... Böyle bir şey de var. Çalışma usullerini belirlemek üzere, bugünkü

gündemimiz bu idi. Elbette ki maddelere geçtiğimiz vakit bunlar üzerinde teferruatıyla konuşacağız ama hâlâ bir belirsizlik var. Evet, bu Komisyon sivil iradenin ürünü olan bir anayasa yapımına hayatiyet vermek üzere toplanmış ama bu Komisyon rejim değişikliği gibi görevle de mükellef mi, yoksa değil mi? Bu tartışmalardan hâlâ böyle bir endişemiz var. Hatta, ben ilk Anayasa Uzlaşma Komisyonu kurulduğu vakit -Sayın İyimaya, Cemil Bey oradaydılar- “Önce bir şey söylemek istiyorum.” dedim sonra bizim aklımızla alay etmeyesiniz diye. “Sizin aslında anayasa yapmak vesaire falan diye bir iradeniz yok. Sizin anayasanız, Ergun Özbudun’a -aynen, cümleleri söylüyorum- 5 milyon liraya hazırlattığınız anayasa kasanızda duruyor, bizi burada çalıştıracaksınız -ilgi kuracağım Sayın İyimaya, oraya geliyorum yani aynı şeyi sanki tekrar ediyor gibi de- sonra da uzlaşamayacak, masadan kalkacaksınız. ’Bu yapıyla olmuyor, buradan bir anayasa çıkmıyor, onun için biz kendi anayasamızı gündeme getiriyoruz. Ama üzerlerinde anlaştıkları maddeleri de bu anayasa koyuyoruz.’ deyip milletin önüne anayasayı çıkaracaksınız.” demiştik. Şimdi de sanki, yani, burada bu sistem tartışmasını Sayın Tezcan gündeme getirirken tepkilere baktığımız vakit, burada da birtakım maddeler üzerinde anlaşabilirsek, 60’ın üzerine birtakım maddeler koyabilirsek, süre de sınırlı, o noktada, yine, zaten -başka yerlerde de halk oylamasına gitmek, referandum vesaire falan lafları da ediliyor- 60’ı biraz fazlalaştırmak suretiyle kendi anayasanızı referanduma götürmenin yollarını arıyorsanız bunun da bu Komisyona pek saygılı bir davranış olmayacağı kanaatindeyim. Ama böyle bir endişeyi taşıdığımızı da ifade etmek isterim.

2’nci maddede -zaten söylemiştik- Komisyonun görevi, anayasa yapım sürecini yönetmek ve buradan sivil iradenin hükmünü taşıyan bir anayasanın çıkarılmasıdır. Yeniden kurumlara, kuruluşlara müracaat edeceksek bunlar zaten bize görüşlerini daha önce bildirmişlerdi ama şu yapılabilir: Daha önceki görüşlerinden farklı olarak yeni, dikkate alınması gereken, dikkate değer düşünceleri var ise bunlara da bir kapı açıp bunları da almanın yolları düşünülebilir.

Bu aşamada, ben bunları arz etmek istedim. Arkadaşlarımdan belki ekleyecekleri vardır.

Çok teşekkür ediyorum efendim.

BAŞKAN – Sağ olun Oktay Bey.

Buyurun Mehmet Bey.

MEHMET PARSAK (Afyonkarahisar) – Sayın Başkanım, evvela, toplantımızın, Komisyonumuzun bu üçüncü toplantısının hayırlı olmasını diliyorum ve buradan milletimiz için hayırlı kararlar almamızı Cenab-ı Allah'tan niyaz ediyorum.

Sayın Başkanımızın ifade ettiği özden hareketle ben birkaç ilavede bulunacağım. Öncelikle şunu ifade edeyim: Usul çerçevesinde, biz bugün çalışma usullerini görüşüyor olduğumuza göre daha teknik götürmekte, daha, böyle, siyasi yaklaşımlardan maada, bu Komisyonu nasıl daha verimli çalıştırırız, nasıl amaca dönük çalışmaları daha sağlıklı, daha etkin, daha verimli yürütebiliriz, o kapsamda sınırlı tutmakta fayda mülahaza ediyorum.

CHP'nin önerisinde ve HDP'nin de buna öz olarak katıldığını da nazara almak suretiyle, iki yaklaşıma da istinaden şunu ifade etmek istiyorum: Tıpkı Sayın Başkanımızın söylediği gibi, Milliyetçi Hareket Partisi olarak biz de sadece bu darbenin değil, tüm darbelerin ve sadece hukuku değil tüm kalıntılardan arınmak gerektiğine inanıyoruz. Buna samimiyetle, yürekten inanıyoruz. Fakat bu, bizim Anayasa Uzlaşma Komisyonunun ya da Mutabakat Komisyonu -ne konuda mutabık kalacaksak- bu Komisyonun görevi değildir. Elbette ki Komisyonumuz Anayasa'yı yenileme çalışmalarını yürütürken mümkün merteye darbeye ilintili her türlü müesseseyi, düzenlemeyi, her türlü kısıntıyı bertaraf etmeye, yok etmeye gayret etmelidir ama yegâne amacı bu değildir.

Daha geniş bir şekilde ifade edeyim: Biraz önce denildi ki doğru, bir öneri olarak: "Bu yönde Türkiye Büyük Millet Meclisinde bir ayrı komisyon kurulabilir.", "Türkiye'yi darbelerden arındırma komisyonu" olabilir bunun adı, burada aynı çalışmalar yürütülebilir ama darbelerin kısıntılarından, kalıntılardan arınmak tek başına Türkiye Büyük Millet Meclisinin dahi altından kalkabileceği bir durum değildir bize göre. Bu çerçevede, örneğin, bir yargısal faaliyette dahi, darbe hukukuna ilişkin bir kalıntı görülmüş ve bu, örneğin, Anayasa'nın hukuk devleti ilkesine aykırı olarak telakki edilmişse somut norm denetimi yoluyla Anayasa Mahkemesine götürülmelidir. Yahut bir idari yapımız bununla ilgili bir

sıkıntıyı tespit etmişse bunu çözmek için idari işleyiş içinde mesafe alabilir.

Dolayısıyla bu çok kapsamlı bir görevdir, evet, çok önemli bir görevdir ama bizim toplanma gayemize, bize göre, uygun değildir. Ondan dolayı biz “Darbe hukukundan arınalım ama burada değil, daha geniş bir şekilde bu perspektifle değerlendirelim.” yaklaşımına sahibiz. Bizim yaklaşımımız, buradan samimiyetle, iyi niyetle, yapıcı bir şekilde Anayasa’nın yenilenmesi çalışmalarını en verimli bir şekilde, en makul sürede bitirerek ve en milletimizin hayrına olacak şekilde neticeye vardırımdan ibarettir. Bundan dolayı biz somut olarak Anayasa Uzlaşma Komisyonunun çalışma usulleri ya da eğer 4 parti mutabık kalırsak, yani böyle apayrı bir adla değil de aynı yaklaşımla, “uzlaşma” yerine bir dil tercihi olarak “Mutabakat Komisyonunun çalışma usulleri” diyebiliriz. O anlamda, bununla paralel olarak Komisyonun adında mutabık olabiliriz. Bize göre Türkiye Büyük Millet Meclisi Anayasa Uzlaşma Komisyonudur. 4’ümüz mutabık kalırsak Mutabakat Komisyonudur.

Komisyonun görevi de aynen kalmalıdır. Özellikle Meral Hanım söz etti, doğru, altını çizerek “Bu bir yazım işi değildir sadece.” dedi, nitekim, anayasa yapım süreci olarak zaten ifade edilmiş burada. Bunlar zamanında hep ölçülmüş, biçilmiş, doğru noktalara da varılmış.

Biz başlıkta da Komisyonun adına ilişkin 1’inci maddede de, Komisyonun görevine ilişkin 2’nci maddede de hiçbir sorun alanı olduğunu düşünmüyoruz. Bunları bir an önce neticeye bağlayarak diğer maddelere geçilmesi gerektiğine inanıyoruz.

BAŞKAN – Buyurunuz Namık Bey.

NAMIK HAVUTÇA (Balıkesir) – Değerli Başkan, değerli milletvekilleri; ben de hepinizi saygıyla selamlıyorum. Bu önemli çalışmamızda tüm siyasi partilere başarılar diliyorum.

Şimdi, öncelikle ifade etmek istediğim, usul kuralları esası belirler. Yani usul esas kadar önemlidir ve usul bize gideceğimiz yolu, nasıl gideceğimizi tarif eden, hukukun usulün ne kadar önemli olduğunu... Şekil, keyfiyetin düşmanı ama hürriyetin ikiz kardeşidir. Usul kurallarının ne kadar önemli olduğunu...

Şimdi, buradan, biraz somut olsun diye söylüyorum, Sayın Başkan, biz bir yol haritasından bahsediyoruz. Usul, esasında bir rota

belirlemektir, rotanın nereye gideceğini belirlemektir. O bakımdan, Cumhuriyet Halk Partisinin hassasiyeti -demin değerli Bülent Başkanımızın ifade ettiği- biz bu usulü tartışırken bu Komisyonun rotasının bizim için ki rota, parlamenter rejim, “Hükûmet sistemleri bir rota tayinidir.” olarak görüyoruz. Dolayısıyla yola çıktığımızda, Tahran’a mı gideceğiz, Riyad’a mı gideceğiz, yoksa Paris’e mi gideceğiz, Strazburg’a mı gideceğiz, bunun belirlenmesi bu kadar önemlidir bizim için. Yani, o bakımdan, “Durun bakalım, ileride ne olacak, efendim, çıkalım bir yola da.” Şu anda Komisyonda diğer parti sözcülerine bakıyorum, “Çıkalım bir yola da bakalım, dur bakalım ne olacak, yani gidelim. Konya’ya doğru gidelim, işte, Diyarbakır’dan, Urfa’dan geri döneriz, tekrar Sofya üzerinden Paris’e gideriz.” gibi bir yaklaşım kabul edilemez çünkü daha önce bu yola girilmiş. Yani 4 siyasi parti oturmuş burada, yirmi beş ay mesai vermiş, bir yol gitmişler ve o yolun nerede tıkanıdığı somut olarak belirlenmiş. HDP’nin ademimerkeziyet, özerklik yaklaşımı; Adalet ve Kalkınma Partisinin başkanlık ve Hükûmet rejimi tartışmaları yolu tıkamış. Şimdi, biz bu yol üzerinden yeni bir yol açmak istiyorsak, bir defa, uzlaşılan bu usulü konuşurken varılmak istenen rotanın net olarak belirlenmesi gerekir. Aksi hâlde, siyasetin doğası gereği bize umut bağlayan...

Ha, bu, şu noktaya katılıyorum ben de: HDP sözcüsünün, şu masanın etrafında, her türlü farklı yaklaşımlara rağmen toplumda kutuplaşmayı önleyecek, gerçekten aşırı kutuplaşmanın bir Parlamenteoya gücü, Parlamenteoya, işte, siyasetin sorunlara çözüm görme yaklaşımı, için bir platform olabilir burası, buradan mesajlar verilebilir ama buradan yeniden, bir önceki Komisyon gibi, o noktaya gelindiğinde kalkılırsa büyük bir hayal kırıklığı olur ve toplumda büyük bir umutsuzluk yaşanır. O bakımdan, daha önce yaşanan deneyim, ortaya konulan somut şeyler karşısında bizim buradan gereken dersi çıkararak usulü belirlerken aslında bizim biraz da rota olarak tayin ettiğimiz rotanın iyi belirlenmesi gerekiyor ki şimdi, geçen Komisyonda da geçen toplantıda da sayın 2 üye yeni bir anayasadan bahsederken biz şunu ortaya koyduk: Sayın Çiçek “5 general anayasa yapıyor da milletin seçtiği Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri niye anayasa yapamam?” dediğinde, doğrudur ama şunu belirlemek lazım: Şu anda bir darbe anayasasından bahsedemeyiz artık

çünkü bu Anayasa 177'nci maddesinin 112 maddesi, bizim tespitimiz ama şeyler de 113 diye ifade etti, biz 112 olarak biliyoruz. Olsun, 112 ya da 113 ama 177 maddede 112 ya da 113'ün değişmiş olması artık ortada bir darbe hukuku anayasası yok, sivil bir anayasa var, eksikleri var, reformist anlamda tamamlanması gereken şeyler var. Alt mevzuatta darbe hukukunu aratmayacak darbeci yasalar var.

Hep örnek veriyoruz, Anayasa'nın "Basın hürdür, sansür edilemez." maddesi var. Peki, o zaman Can Dündar'la Erdem Gül niye cezaevinde, gazeteciler niye cezaevinde? Anayasa buna engel mi yani gidip de o gazeteci arkadaşlarımız şu anda ne yaptılar, terör suçu mu, banka mı soydular, silahlı çatışmaya mı girdiler, gidip bir yeri bombaladılar mı? Sadece gazetelerinde düşünce açıkladılar. Bu konuda bizim samimi olmamız için, somut durumlarda Parlamentonun somut adım atması gerekiyor. Aksi hâlde inandırıcılıktan uzak, toplumun, "Ya, bunlar burada 'miş gibi' yapıyor. Herkes kendine göre bir rol oynuyor." Kamuoyunda siyaset kurumuna bir güvensizlik olarak addederiz. Net olmamız lazım, halka gerçeği söylememiz lazım. Bakın, biz şunu söylüyoruz: Evet, yapabilir, Anayasa'da değişiklik, demokratik bir anayasa yapabiliriz, bunun üzerinde birçok çalışma yapabiliriz ama bizim için bugünkü Türkiye Büyük Millet Meclisinin, Cumhurbaşkanının, Hükûmetin meşruiyet kaynağı mevcut Anayasa'dır ve bu Anayasa'ya göre biz Anayasa'yı değiştirebiliriz. Eğer bu Anayasa'yı biz masanın üzerinde yok sayarsak o zaman bütün devlet kurumlarının meşruiyeti yok olur. O bakımdan, teknik olarak bugünkü Anayasa'yla hepimiz bağlıyız. Eğer bu noktadan hareket ettiğimizde... Aksi hâlde bir sivil darbe olmuş olur. "Bu Anayasa'yı biz yok sayıyoruz, kendimizi bununla bağlı saymıyoruz." dediğiniz noktada, "Anayasa yoksa biz de yokuz." anlamına gelir. Devletin bütün kurumlarını, şu andaki, bu Anayasa'ya göre yasa yapan, bu Anayasa'ya göre alt mevzuatı düzenleyen, bu Anayasa'ya göre tasarrufta bulunan Cumhurbaşkanı, bu Anayasa'ya göre tasarrufta bulunan Hükûmet, bu Anayasa'ya göre savaşa, seferberliğe karar verecek olan Türkiye Büyük Millet Meclisinin meşruiyeti yok olur. Bu çok önemli.

O hâlde, bununla bağlıysak -ki biz bağlı olduğumuzu düşünüyoruz- bu Anayasa'nın ilk 3 maddesi çok açık: "MADDE 1- Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir." diyor.

“MADDE 2- Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir.

III. Devletin bütünlüğü, resmî dili, bayrağı, millî marşı ve başkenti

MADDE 3- Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir.

Bayrağı, şekli kanununda belirtilen, beyaz ay yıldızlı al bayraktır.

Millî marşı “İstiklal Marşı”dır.

Başkenti Ankara’dır.”

Ve “MADDE 4- Anayasanın 1 inci maddesindeki Devletin şeklinin Cumhuriyet olduğu hakkındaki hüküm ile, 2 nci maddesindeki Cumhuriyetin nitelikleri ve 3 üncü maddesi hükümleri değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez.” diyor ve Anayasa’nın 6’ncı maddesi de, Sayın Başkan, çok açık bir şekilde, bakın, “MADDE 6- Egemenlik, kayıtsız şartsız Milletindir.

Egemenliğin kullanılması, hiçbir surette hiçbir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamaz. Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz.” Buraya dikkatinizi çekmek istiyorum, bu çok önemli. Hiçbir kimse veya organ -biz de dâhil olmak üzere, şu kurum da dâhil, burası da dâhil olmak üzere- kaynağını Anayasa’dan almayan bir devlet yetkisini kullanamaz.

Sayın Başkan, bu Anayasa’nın ilk 4 maddesi ve egemenlik kullanan 6’ncı maddesi, Anayasa’nın hangi usul ve esaslara göre değişeceğini belirleyen 175’nci maddesine bakıldığında, burada devletin kurucu iradesine, Anayasa’nın amir hükümlerine yönelik olarak usulün buna paralel, az önce, CHP sözcüsü olarak Bülent Tezcan Başkanın ifade ettiği, bu Komisyonun nasıl bir anayasa yazacağını, düzenleyeceğini, yani usulde bunu açık ve net olarak belirlenmesi lazım. Aksi hâlde, Anayasa’yı bu şekilde zorlamak Türk Ceza Kanunu’muzun 309’uncu maddesinde Anayasa’yı ihlal suçu oluşturuyor ve korkarım ki...

ABDULHAMİT GÜL (Gaziantep) – Şu anki çalışma mı?

NAMIK HAVUTÇA (Balıkesir) – Hayır, ben şey için diyorum, ilk 3, 4 maddeyi zorlamak bakımından diyorum.

AHMET İYİMAYA (Ankara) – 4’üncü maddeyi?

NAMIK HAVUTÇA (Balıkesir) – Hayır, 3 ve 4'üncü madde.

Yoksa, burada temel yaklaşım olarak biz her türlü düşüncenin özgürce toplumda tartışılmasını, toplumumuzun bütün kesimlerinde özgürlükçü, çoğulcu demokratik parlamenter sistemi güçlendiren bir anayasa yapılmasıyla ilgili burada o iradenin belirli olmasını ama Anayasa'nın bu kadar amir hükmüne göre rejimi tartışmak, bu şeyleri tartışmayı şu anda bulunduğumuz pozisyon gereği uygun ve doğru bulmuyoruz.

Son söz: Usulü belirlerken, şu anda çalışma usul ve esaslarını belirlerken rotayı yani yolun haritasını, yolun nereye gideceğini belirlememiz ve belirtildiği gibi rejimin ön şartı olarak parlamenter rejimi, hükûmet rejimini değerlendirip bu konuda mutabık kalmamız gerektiğini düşünüyoruz.

OKTAY ÖZTÜRK (Mersin) – Sayın Başkanım, bir ilave yapmak mecburiyetindeyim bir yanlış anlaşılma olmasın diye veya eksik bıraktık.

BAŞKAN – Buyurun Oktay Bey.

OKTAY ÖZTÜRK (Mersin) – Biz zamanı biraz cimri kullanmak adına bazı şeyleri açıklamadık ama geçen hafta biz uçak biletimizi buraya koyduk, rotamızı da belirledik, nereye gideceğimizi ortaya koyduk. O güçlendirilmiş parlamenter demokrasiden yana olduğumuzu, kurucu iradenin aynı iradesine saygılı olduğumuzu ve bağlı olduğumuzu ve Anayasa'nın 1, 2, 3 ve onu koruyan 4'üncü maddeleri noktasında hassasiyetimizin olduğunu ifade etmiştik. Dolayısıyla bizim rotamız belli, rotamızı ortaya koymuşuz. Onun için, şimdi yeniden zikretme gereği duymadık. Yoksa böyle, "Uçağa bindik, işte, Van'a giderken Viyana'ya götürecekt." falan, böyle bir sallapati durumumuz yok, ne yaptığımızı ne ettiğimizi, hangi uçağa bindiğimizi, rotamızın ne olduğunu gayet iyi biliyoruz. Geçen hafta söylediğimiz için tekraren burada zikretmedik. Onu ayrıyeten belirtmek istedim efendim.

BAŞKAN – Abdulhamit Bey, buyurun efendim.

ABDULHAMİT GÜL (Gaziantep) – Sayın Başkan, değerli arkadaşlar; ben çok vakit almadan bir iki cümleyle özetlemek istiyorum. Zaten Sayın İyimaya bizim görüşlerimizi ifade ettiler.

Burada bizim yaklaşık yirmi beş aydır daha önce yapılan Komisyonun tüm çalışmalarını bir müktesebat olarak yani katılım

aşaması, veri toplama aşamasında çok önemli birtakım kazanımlar elde edildi. Yani burada usul olarak da konuşulabilir. Gerekirse yeniden sürece katkıda bulunmak isteyen kurum, kuruluş, kişiler görüşlerini ifade edebilir. Yani bu süreç dinamik olarak işleyebilir ama bizim burada, özellikle AK PARTİ heyeti olarak olsun, diğer heyet olarak bizim bir yeni anayasa ya da bir anayasa yapımına ilişkin bir süreci deruhte etmek üzere bir arada olduğumuzu düşünüyoruz ve bu sürecin bir parçası olarak biz buradayız.

Aksi takdirde, darbe hukuku gibi birçok kanun, birçok yönetmelik, hatta birçok, belki, kararları ihtiva eden bir sürecin bu masanın bir şekilde alt komisyonlarla bile olsa takvimi asla yetmeyecektir, yasama dönemi bile yetmeyecektir, belki bizim milletvekilliğimiz dahi yetmeyecektir.

Burada bugün Sayın Başbakanımız, Genel Başkanımız da ifade ettiler, darbe hukukunun arındırılması, mevzuatımızdan darbeye ilişkin bütün bir şekilde, gölgelerin ortadan kalkması için AK PARTİ olarak bizim çalışma yaptığımızı ifade ettiler. Bu çerçevede, zatıalınız Meclis Başkanı olarak ya da buradaki her partinin temsilcileri var, ayrı bir komisyon, bütün partiler bir araya gelir, bu konuda, Anayasa gibi, 175'e göre yapımı zor bir süreç değil, yani kanun tekniği daha kolay ve bu konuda da bütün partilerin ortak iradesi bu yönde. Dolayısıyla bunu ayrı bir masanın ayrı bir, belki, komisyonun gündemi olarak değerlendirilebilir. Biz AK PARTİ olarak da görüşlerimizi zaten söyledik, asla bu konuda, bunu savunacak hâlimiz yok. Ama burada anayasa yapımı için bir aradayız, bunu bir şekilde, milletimize karşı bu vecibeyi yerine getirmek zorundayız.

Burada bir diğer husus şu: "Parlamenter sistemi konuşacağız, başkanlık sistemini konuşmayız." gibi öneriler de bu anlamda usul açısından kabul edilebilir şeyler değil. Anayasa neticede insan ürünüdür ve en iyi anayasa o ülke için en iyi yönetim tarzı, çoğulcu, yargı bağımsızlığını sağlayan, insan hürriyetini egemen kılan bir anayasa en iyi anayasadır. Dolayısıyla, bir yeni anayasa yapmak için -Cemil Bey'in de söylediği daha önce- bir darbe ya da bir savaş gibi bir şart mı gerekir? Demokratik toplumlar da, devletler de kendi ihtiyaçlarına göre anayasalarını yeniden yapabilirler.

Bu çerçevede, bu sistemi önce konuşalım, sonra yürüyelim anlamında değil. Bölümleri konuşuruz, orada her parti görüşünü ifade edebilir, serdedebilir. Bu Komisyonun amacı zaten asla bir dayatma değil, bir partinin görüşünün diğer partiler tarafından kabul edilmesi gibi bir icbar, bir zorunluluk yok. Bir oy birliğiyle, görüş birliğiyle sürecin yürüyeceği bir mutabakat sürecini bir şekilde ifade ediyoruz. Dolayısıyla bir parti söyler, diğer 3 parti ya da 2 parti karşı çıkabilir. Mutabakat varsa bu bizim anayasa metnimizde yola devam edilir. Dolayısıyla ben meselenin tartışılma, her şeyin tartışılması... Belki bizim başkanlık sistemi önerimizi yasama, yürütme, yargı geldiğinde revize edeceğiz ya da etmeyeceğiz, belki kabul edilecek. Yani bu anlamda, baştan bir ön kabulle belki güçlendirilmiş parlamenterle ilgili sizin bazı bir şekilde öneriler değerlendirilecek. Bu anlamda, anayasa yapımına ilişkin bu sürecin bir şekilde, millet bizden onu bekliyor ve bir ön şartlarla değil de biz 4 parti olarak yola devam edip anayasamızı yapalım temennisini de arz ediyorum.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN – Cemil Çiçek Bey, buyurun efendim.

CEMİL ÇİÇEK (Ankara) – Teşekkür ederim.

Sayın Başkan, değerli arkadaşlar; evvela, açıklanan görüşler için teşekkür ediyorum.

Yirmi beş aylık bir tecrübeyi bu masa etrafında yaşadık. Aslında bundan azami ölçüde istifade etmemiz lazım gelir diye düşünüyorum. Şimdi, konuşulanlara baktığımda, biz yirmi beş ay evvel aynı ölçüde tartışılmış -o tutanaklara bakabilirsiniz- üç aşağı beş yukarı aynı şeyleri bizden evvelki arkadaşlar, o dönem görev yapan arkadaşlar, şimdi burada olmayan ve bulunanlar da kendi usulünce, üslubunca bunları ifade ettiler.

Evvela, mutabık kaldığımız bir husus var, o mutabakat üzerine bu Komisyon oluştu. Nedir? Türkiye'nin adına yenilenmiş, yenileştirilmiş –ne dersek diyelim- yeni anayasa falan... Ben, kavramlar üzerinde çok fazla durmanın da doğru olduğu kanaatinde değilim, konuşa konuşa bunların içini dolduracağız, evvela bir anayasa yapacağız. Belli ki bu Anayasa'nın işimize yaramadığını, sıkıntı çıkardığını her parti, Türkiye'deki bu işlerle uğraşan herkes kendi üslubunca ifade etti. Bunu tekrar tartışmanın ya da

konuşmanın doğru olmadığı kanaatindeyim. Öyle olmasa zaten biz olmayız. Birinci mutabakatımız bu.

İkincisi: Bizim için, Değerli Başkanım, zaman çok önemli, zamanı verimli kullanamazsak kamuoyu karşısında da bir sorumluluğumuz var, “Bunlar konuşuyor, konuşuyor, dağılıyor; konuşuyor, konuşuyor, dağılıyor.” Vatandaş sonuç odaklı bakar. Bizim içeride ne konuştuğumuzdan daha çok “Ya, bunlar bir ay konuştu, beş ay konuştu, on ay konuştu. Sonuçta ne yaptı?” Bu, o zaman bizim kendi konumumuzu da bir değerlendirmeyi zaruri kılıyor. Biz neyiz? Biz bir akademik kurul değiliz, bir fikir kulübü de değiliz. Bunları küçümseme falan anlamında söylemiyorum. Elbette bir şeyi yapacağız. Bunu yaparken akademik tartışma da yapacağız, bir fikir kulübünde olan serbestlik içerisinde burada her fikri de konuşacağız, tartışacağız. Ama sonuçta bir hukuk metni yapacağız, bizim esas işimiz bu. Yoksa konuşup dağılmak, konuşup dağılmak, konuşup dağılmak, bu elbette faydalı ama otuz üç yıldır biz bu işi konuşuyoruz. Bizden daha iyi konuşanlar oldu, bizden daha iyi gerekçeler sunanlar oldu. Bugün de konuşuluyor ama ortada sivil siyasetin yeni bir anayasa yapma rüştünü ispat ettiğini gösterecek bir metin ortaya koymak mecburiyetindeyiz. Bunu göz ardı etmemek gerekir. Onun için de usul kurallarını tespit ederken neyi yapacaksak onunla ilgili usulü tespit edeceğiz. Her şeyin usulünü biz tespit etmiyoruz. Bir anayasa yapacağız, o anayasayı vatandaşın beklentisine uygun olarak, mümkün olan en kısa zamanda ve en verimli şekilde zamanı kullanarak yeni bir anayasa yapmak, vatandaş da bizden bunu bekler. Dolayısıyla, şimdi, usul kurallarını bu manada, buna göre teşekkül ettirebilirsek bizim işimiz daha kolaylaşır.

İkincisi: Burada tartıştığımız bazı konular o zaman da tartışıldı, üç hafta tartışıldı –tutanaklara bir bakabiliriz, arkadaşlar muhtemeldir ki okumuş olabilirler- o tartıştığımız konuları o zaman fiilen karara bağladık ve kaldığımız yerden devam ettik. Nedir o? O zaman da o “darbe hukuku” terimi ilk defa burada gündeme gelmiyor, Cumhuriyet Halk Partisinin çok uzun zamandan beri üzerinde durduğu bir konu, doğru, ona şey yok yani. “Yol temizliği” kavramı zannediyorum o zaman da gündeme geldi. Demek ki bu kavramları ilk defa burada konuşuyor değiliz. Peki, konuşulmuş, sonra ne olmuş? Geçen konuşmamda şöyle bir şey ifade etmişim, dedim

ki: 2011'deki bu Komisyonu oluşturan partilerle bugünkü partiler bir isim değişikliği dışında, orada bir yanlışım inşallah yoktur...

GARO PAYLAN (İstanbul) – Biz yeni bir partiyiz.

CEMİL ÇİÇEK (Ankara) – Öyledir de ama savunulan fikirler itibarıyla. Bunu şey anlamında söylemiyorum. Bunu da zamanı iyi kullanmak adına bir özellik olarak ifade ediyorum.

Yol temizliği o zaman da gündeme geldi. Sonuçta tartışıldıktan sonra denildi ki: “Bu Komisyonun görevi evet bunlar, doğrudur, bir temizlik yapmak gerekecek, bir, bilmem, bu hukuktan Türkiye’yi kurtarmak gerekecek.” Arkadaşlar gayet güzel izah ettiler ve sonuçta bir şeye karar verdik, dedik ki: “Bizim görevimiz bunlar, doğru ama anayasayı yapmak üzere bir araya geldik ve ondan sonraki çalışmalar hep bunun üzerine yürüdü. Şimdi, gelin, o zaman işi kolaylaştıralım. Yani işi kolay kılmak siyasetin işidir. Evet, darbe hukuku, adına öyle diyelim veya yol temizliği diyelim, ne diyorsak, böyle bir temizlik, böyle bir ayıklama yapılacak yapılması gerekiyorsa. Mecliste tek komisyon bu değil, bu özel bir komisyon. Bir özel komisyon daha kurulabilir. Sayın genel başkanlar, grup başkan vekilleri bir araya gelebilirler, temas olur, bu işleri daha çok gündemde tutan arkadaşlarımız bir inisiyatif alır, biz de yardımcı oluruz, dışarıdan destek veririz, bir komisyon öylece kurulmuş olur. Çünkü bakınız, işin o kısmına girdiğimizde -yine o tutanaklarda CHP’li arkadaşların telaffuz ettiği rakamlardır- 688 yasa, 90 kanun hükmünde kararname, yaklaşık 800’e yakın bir mevzuat gözden geçirilecek, elden geçirilecek. Bunun ne kadar zaman alacağı belli. Bir.

İki: Bir de bunlar içerisinde ehemmi mühimme tercih ederek bir sıralama yapılacak, hepsini aynı anda yapamayacaksınız. Bazı darbe hukukuyla ilgili falanca kanunda bir madde var, varlığını sürdürüyor ama aradan geçen süre içerisinde artık fiilen o madde uygulanmıyor olabilir ama ortada bir Siyasi Partiler Kanunu var, seçim mevzuatı var, bilmem, toplantı gösteri yürüyüşleri vesaire dâhil, örgütlenme özgürlüğü de dâhil birçok düzenlemeler var. Denilecektir ki belki de bir ehem mühim sıralamasında “En evvel buradan başlayalım.” Şimdi, bu işin ikisini bir komisyon yapacaksın, bir koltuğa iki karpuz sığmaz, bunu yapamayız arkadaşlar, gerçekçi olmaz. Bu, söylenenlerin doğru olmadığı anlamına gelmiyor.

İkincisi: Burası bir şeyi de gözetmek mecburiyetinde. Şimdi, bizim İç Tüzük'ümüzün 38'inci maddesi, sizin de hepinizin de çok iyi bildiği: "Komisyonların görevi" diyor. Şimdi, bu Anayasa'daki bu yanlışlıklar burada duracak, yanlış kurallar. "Yanlış kurallara göre doğru düzenlemeleri nasıl yapacağız?" temel soru budur işin pratik kısmında. Diyelim ki o filanca, filanca, filanca yasalarda değişiklik yapılacaktır. O değişiklikleri yaparken ister kanun teklifi olarak gelsin ister tasarı olarak gelsin bunun Anayasa'ya uygun olarak düzenlenmesi gerekmiyor mu? Teknik olarak, dışarıda olmasa bile bu kararı biz burada verelim. Hükümet bir partiler kanunu sevketti, seçim mevzuatı sevk etti, siz de teklif verdiniz, Adalet Komisyonuna geldi. "Komisyon en evvel, önüne gelen tasarı veya teklifin Anayasa'nın metin ve ruhuna aykırı olup olmadığını tetkik etmekle yükümlüdür." diyor Şimdi, neye göre tetkik edecek? Diyoruz ki: Bu Anayasa yanlış, buradaki kurallar. Yani biz 1 kilogramın 1.000 gram olması gerektiğini söylüyoruz, bunda mutabıkız ama Anayasa 950 gram diyor 1 kilograma. Şimdi, siz bu ağırlığı neye göre tartacaksınız da bir sonuca varacaksınız?

O nedenle, biz parti olarak da bu işin daha fazla, böyle tartışma konusu yapmak yerine bir yerden başlanması gerektiğini düşünerek, "Önce anayasayı yapalım, sonra kanunları, diğer mevzuatı, bunun arkasına bağlayalım." demiyoruz. Bu noktadaki samimiyeti ifade babında diyoruz ki: Eş zamanlı olarak, bu Mecliste bu kadar değerli arkadaşımız var, onlar da -partiler de- kendi aralarında anlaşsın. Belki on ikişer kişilik komisyon kurmaya da gerek yok. 2 tane komisyon kurulur, her partiden ikişer kişi veya birer kişi. Onların birisi siyasi partiler ve siyaset hukukuyla ilgili, öbürü insan haklarıyla ilgili kısmı, bir başkası başka alandaki şeyleri otururlar hazırlarlar ama bizim de bu arada temel hak ve özgürlüklerden başlamamızın gerekçesi de budur çünkü burada evvela ölçüleri bilelim ki -1 metre 100 santim olacak- o arkadaşlar da ona göre bu tasarıları hazırlayacaklar. Onun için, gelin, bakın, usul kurallarını bu gidişle hâlen birkaç hafta daha tartışır hâle geliriz. O zaman da vatandaş daha başlangıçta der ki, bunlar işi yine... Geçen dönem bizce verimli bir çalışma yapıldığını kabul etsek bile sonuçta yeni bir anayasa metni ortaya çıkmadığı için -biz kendimizi ne kadar beğenirsek beğenelim- vatandaş "Konuştular, konuştular, dağıldılar..." Bu işi, bu imajı ortadan

kaldırmak bakımından isim Mutabakat Komisyonu. Ne konuda mutabakat? Yeni anayasa yapmak konusunda veya Anayasa'nın yenilenmesi konusunda. Tamam, oraya koyduk "Mutabakat Komisyonu" diyelim. Mühim olan isimden ziyade içeriğinde ne yaptığımız önemlidir. Yani, biraz da adımızı, görevimizi, bizimle ilgili hususları yaptığımız görev tayin edecek. "Ya, bunların adı şudur, budur ama doğru işler yapıyorlar..." Doğru bir anayasa yapmanın çabası, gayreti içerisinde olalım.

İki: Bu toplantıları verimli hâle getirebilmek bakımından Sayın Başkan, Oktay Bey'in söylediğine ben de katılıyorum. Yani, burada yapılan her konuşma şüphesiz çok önemli ama daha usulü tespit ederken, belki bir ay sonra yeri geldiğinde konuşacağımız mesela nasıl bir anayasa? İşte, çoğulcu, demokratik, özgürlükçü, insan odaklı. Nerede yazacağız bunu? Bunu yazacağımız maddeler var ya da yazıp mutabık kaldığımız. Belki gözden geçireceğiz, orada bunları daha detaylı konuşacağız ama şimdi biz ne diyoruz gündem maddesi olarak toplantıda? Evvela komisyonun adı, bunu bir konuşalım. Cumhuriyet Halk Partisi de, HDP de söyledi -biz adına ne dersek diyelim- diğer arkadaşlar da genel bir yaklaşım ortaya koydu, bunun için ayrı bir komisyon kurulsun, bunu zatıalınızın bilgisine sunuyoruz. İster siz inisiyatif kullanırsınız isterse partiler kendi aralarında -partinizin yetkili organları var, grup başkan vekilleri var- bir gün içerisinde bu temaslar yapılır, bir komisyon kurulur. O da Meclisin itibarı açısından da önemlidir. Geçen dönem de kuruldu. Mesela, bir İç Tüzük Komisyonu, burada konuşulurken gelmişti, İç Tüzük Komisyonu kurduk. Siyasi Etik Komisyonu kurduk, milletvekilliğiyle bağdaşır bağdaşmaz işler bakımından o maddeyi yazarken. O türlü komisyonlar kuruldu, bir komisyon daha kurulabilir, istiyorsak iki komisyon daha kurulabilir. Biz olaya böyle bakıyoruz ama bu anayasa yapım dışına çıktığımız takdirde, emin olun, ömrümüz yetmez bizim buna, o kadar şey olur.

Efendim, isim konusunu söyledik. Bunları karara bağlayarak gidelim çünkü emin olun, o tutanakları bir defa daha birlikte gözden geçirelim, şu masada bugün gündeme getirilen konular 2011 19 Ekiminden sonraki ilk toplantılarda aynen gündeme getirildi ve sonuçta - adım adım çıkıyoruz- bizim görevimizin anayasa yapmak olduğu ifade edildi.

Üçüncüsü: Tabiatıyla temel hak ve özgürlükler Anayasa'nın başlangıcında yer alan hükümler. Bunları bir mutabakat çerçevesinde netleştirelim ki, Anayasa'nın hangi fikri temel üzerine, hangi felsefi temel üzerine oturtulacağı belli olacak. Başkanlık sistemi de, yarı başkanlık, parlamenter sistemleri de tartışırken dikkat ettiğimiz bir husus var ifade edilen: "Efendim, başkanlık sistemi olursa tek kişi yönetimi olur." Olursa ne olur? Hak ve özgürlükler vesaire bunlar sıkıntıya girer. O hâlde, bu buraya girmesin diye evvela insan hakları, özgürlükler kısmını bizim netleştirmemiz lazım. İşin temelini sağlam atmamız lazım, sonraki binayı onun üzerine inşa edeceğiz. Bina olmadan daha yukarıdan, 3'üncü kattan, 4'üncü kattan tartışmaya başlarsak bu da bize bir başka türlü zaman kaybı olur yani şöyle bir sıkıntıya gireriz: Bir de hani "güven artırıcı önlemler" diye bir tabir çıktı ya şimdi, bir defa daha şu işlere bir bakalım. İşin hiç olmazsa temel hak ve özgürlüklerle ilgili kısmı, bunun sistemlerle, hükûmet sistemleriyle çok fazla alakası yok arkadaşlar. O söylediğiniz idare vesaire filan tamam ama yani ifade özgürlüğü başkanlık sisteminde şu kadar, parlamenter sistemde bu kadar diye bir şey yok.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Aynısını, onu demin farklı söylediniz de ben de şaşırdım.

CEMİL ÇİÇEK (Ankara) – Yok, yok, hayır, hayır.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Biraz önceki cümleler farklıydı da ondan.

CEMİL ÇİÇEK (Ankara) – Yok, yok, hayır.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Şimdi, tamam. "Başkanlık rejimi olacaksa" dediniz yanlış hatırlamıyorsam.

CEMİL ÇİÇEK (Ankara) – "Rejim" dediğim hükûmet rejimi, hükûmet şekli.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Hayır, hayır. "Başkanlık sistemi olacaksa işte hak ve özgürlükler daha tehlikeye girer..."

CEMİL ÇİÇEK (Ankara) – Girer.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – "...o zaman temel hak ve özgürlükleri nasıl yapmamız lazım?" dediniz de o dikkatimi çekti.

CEMİL ÇİÇEK (Ankara) – Hayır, işte onu söylüyorum. Hayır, hayır, şöyle: Yani, buna niye geçen sefer de buradan başladık? Sebebi, işin bu

bölümünün hükûmet sistemleriyle doğrudan alakası yok. Burayı bir yapalım çünkü anayasa dediğimiz -bugünkü Anayasa'yı biz esas almadık ama- 4 tane kısımdan, 9 tane bölümden ibaret. Bir iki bölümü ilgilendiren meseleleri getirir, öbür 7'sinin önünü tıkayıcı bir şey olarak koyarsak olmaz. Hâlbuki, oraya geldiğimiz zaman da, sistemlerden ne bekliyoruz onu tartışacağız. Ben de şimdi Oktay Bey'in tenkit ettiği duruma düşünüyorum ama mecburen, bir daha dönmek istemediğim için. Oraya geldiği zaman bunları konuşacağız. Bir sistemin demokratik olmasını istemiyor muyuz? Demokratik olmak kaydıyla her üçü de mümkün ama dengesi ve denetimi nasıl olacak? Belki bunları oturup konuşacağız.

Sayın Başkanım, onun için işi kolaylaştırmak bakımından ben diyorum ki, ismi Mutabakat Komisyonu, arkadaşlarımızın söylediği hususlar.

İkincisi: Görevimiz yeni bir anayasa yapmaktır. "Bismillah" deyip buradan başlayalım ve ondan sonraki usul maddelerine geçerek... Bugün usulle sınırlı. Hadi, ikinci toplantı olduğu için yine ben dâhil biraz dağıttık, geniş aldık işi. Bundan sonra mümkünse ne gündem varsa bu sınırlar içerisinde kalırsak daha verimli olur, aksi takdirde dikkatimiz dağılıyor.

BAŞKAN – Çok teşekkür ediyoruz Sayın Cemil Bey.

Efendim, on beş dakika ara veriyorum.

Kapanma Saati: 16.38

İKİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 16.58

BAŞKAN: TBMM Başkanı İsmail KAHRAMAN

-----0-----

BAŞKAN – Efendim, ikinci oturumu açtık.

Yine hayırlı çalışmalar diliyorum.

Deminki söz sırasına göre Garo Paylan Bey ilk konuşmayı yapacaklar.

Buyurunuz.

GARO PAYLAN (İstanbul) – Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Sayın Başkan, Cemil Bey konuşmasına tekrar başlarken “Aynı şeyler konuşuldu.” diye başladı. Sanıyorum bunu çok duyacağız, sonuç olarak geçen seferin Başkanı olarak. Ancak, ben şöyle düşünüyorum: Geçen sefer dillendirildi, şartlar farklı yani şartlar gerçekten çok farklı ve ülkemiz ciddi bir riskle karşı karşıya. Yani, herkes bunu çok dillendiriyor, bu da bir klişe olabilir: “İçinden geçtiğimiz olağanüstü günler.” cümleleri sanıyorum bugünlerde çok dillendirilecek. İçeride ve dışarıda ciddi risklerle karşı karşıyayız. Ve tekrar bu da bir klişe olabilir: “Toplum hiç bu kadar kutuplaşmamıştı.” diye bir söylem de çok dillendirilir oldu her cümleye başlarken. Ve gerçekten ülkemiz ciddi bir riskle karşı karşıya. Suriye’den gelen pek çok göçmenle benim iletişimim oldu çünkü milletvekili olmadan önce bir aktivist olarak çalıştım iki yıl boyunca bu Suriye’den gelen göçmenlerle ilgili. Herkes şunu dillendiriyordu: “Ya, ülkede bir karışıklık vardı ama o karışıklık her zaman vardı. İşte ama bir baktık ki ateş bir yerde vardı, sonra bir baktık kapımıza geldiler silahlı insanlar ve ‘Bu ev artık sizin değil, bu şey sizin değil.’ dedi ve biz gitmek zorunda kaldık.” dedi. Çünkü böyle risk anlarında toplumlar -batı, özellikle Türkiye’nin bu tarafı olarak söyleyeyim- bunu hissetmiyor ama ülkemiz şu anda ciddi bir riskle karşı karşıya ve siyaset kurumu buna bir çözüm bulabilmiş değil. Yani hamaset dili hâkim, birbirini suçlamak, kutuplaştırmak, kriminalize etmek, hain ilan etme dili çok hâkim ve siyaset kurumu da buna çözüm bulacağına dair herhangi bir işaret henüz veremedi, bu kutuplaşmaya yani bu büyük riske çünkü fay hatları enerji doldu ve deprem riskiyle karşı karşıyayız şu anda. Bu riski görmüyoruz.

Hani “İstanbul deprem yaşayacak otuz yıl içinde.” diyoruz ama her an o enerji orada bekliyor, ne zaman olacağı belli değil ama şu anda bence toplumsal fay hatlarında ciddi bir enerji birikmesi var ve bunu çözme iradesini siyaset kurumu yapmalı.

Çünkü “Bakın, bu masadan bir şey çıkmaz.” düşüncesi anlamında... Geçen sefer söylemiştim, Başkan beni eleştirmişti ancak ben bu algının olduğunu düşünüyorum ve bu algının da bilinçli olarak bazı kesimlerin isteği olduğunu düşünüyorum. Yani bu yönde böyle olsun, bu masadan bir şey çıkmasın ki başka birtakım, işte ne bileyim Beştepe’deki irade ya da başka düşünceler, Türkiye üzerine sonuçta fistan biçme üzerine düşünceleri olan başka gruplar bu siyasi kaos ikliminde başka dinamiklerin devreye girmesi anlamında... Bu dinamikler farklı dinamikler de olabilir; Beştepe olarak söylüyorum ama geçmişte yaşadığımız gibi farklı dinamikler de şu anda ellerini ovuşturuyor olabilirler. Böyle yakıcı bir durumla karşı karşıyayız ve bu masanın çalıştığı farkındalığının dahi toplumda son derece düşük olduğunu düşünüyorum. Bir anket yaptırabiliriz, gerçekten bunu samimiyetle öneriyorum. Yani “Bu masa şu anda çalışıyor.” algısı dahi son derece düşüktür.

Bu anlamda, madem ki biz toplum adına, halk adına bu çalışmayı yapıyorsak bu masanın “çalıştığı” farkındalığı son derece önemlidir. Bunu da nasıl yapacağız? Şimdi, geçen sefer ki hatalarımızdan ders çıkararak... Şimdi, “Geçen sefer katılımcı bir çalışma yürütüldü.” diye bir sunum yaptınız Sayın Başkan ancak “katılımcılık” dediğimiz şey maalesef şöyleydi yani “100 küsur platform, sivil toplum örgütü” filan diye dillendirildi sunumda ancak onlar gelip yalnızca önerilerini anlattılar, sundular ve çok büyük bir heyecanla yaptılar hem de bunu ama onlara hiçbir geri bildirim yapılmadı ve onlar, o katılımcılık noktasından çıktıktan sonra odadan dışarıya çıkarıldılar ve partiler yine kendi pozisyonlarına döndüler ve kırmızı çizgileri çerçevesinde kendi iddialarını anlatıp birbirleriyle müzakereye veya tartışmalara girdiler. Durum buydu.

Madem öyle, bu hatadan dönmeliyiz yeni dönemde. Hani, Cemil Bey geçen sefere referans veriyorsa ben de bunu vermeliyim. Yani bu sefer de bu partilerin kendi kırmızı çizgilerine, kendi pozisyonlarına hapsolmasını engelleyecek şey. Yani çünkü herkes, bu kutuplaşmadan

partiler de nasibini aldı. Her parti daha keskin. Kendi tabanı onu zorluyor, bizim tabanımız da bizi zorluyor. Hatta “Ne işiniz var o masada?” diyenler dahi var. Anlatabiliyor mu çok ekstrem örnekler olarak söylüyorum veya CHP'nin tabanından da zorlamalar oluyor, MHP'nin de, AK PARTİ'nin de zorlamaları vardır.

ABDULHAMİT GÜL (Gaziantep) - Bizimkiler “yapın” diye zorluyor.

GARO PAYLAN (İstanbul) – Hayır “yapın...” Şu anlamda söylüyorum: Sonuç olarak bir başkanlık çerçevesinde oturmuş gibi bir pozisyon, algı var. CHP'nin kırmızı çizgileri noktası var, MHP'nin kırmızı çizgili noktaları var.

KADİR KOÇDEMİR (Bursa) – Hayır, MHP'nin hassasiyetleri...

GARO PAYLAN (İstanbul) – MHP “hassasiyetler” dedi. Peki. “Kırmızı çizgi” demedi, “hassasiyetler” dedi.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Bize “kırmızı çizgi” lafını kullanmayın, bizim adımıza kullanmayın.

GARO PAYLAN (İstanbul) – Yok, geçen sefer tutanaklarda var.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Hayır, bu dönem hiç...

GARO PAYLAN (İstanbul) – Peki, ben özür diliyorum o zaman, tamam.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Yok da demiyorum, “kırmızı çizgi” ifadesi doğru değil, onu söylüyorum.

GARO PAYLAN (İstanbul) - Yani sonuç olarak “hassasiyetler” olarak söyleyelim veya olmazsa olmaz yani ilk 4 madde. Zaten ilk 4 maddenin bağışık olduğu bir başlangıç metni var. Bunlara baktığınızda bunların değişmemesidir mesela. “Değişemez” diye oturdunuz masaya.

MİTHAT SANCAR (Mardin) - “Tartışılmaz.”

GARO PAYLAN (İstanbul) – “Tartışılmaz” diye de, evet, söylediniz.

Şimdi bütün bunlara baktığımızda, bu masayı buradan çıkaracak şey katılımcılıktır, bu masanın toplumsallaşmasıdır. Bu yalnızca öneri anlamında değil, “Ey sivil toplum, gelin işte anlatın, bakayım, ne istiyorsunuz.” demek değil, bütün aşamalarında katılımcılıktır. Yani biz sizleri dinledik, sizin önerilerinizi alıp şuralara koyduk, şu noktaları tartışıyoruz, tekrar geri bildirim yapıp bir kez daha öneri almaktır yani toplumsallaşmasını sağlamaktır ve diğer boyutu da şeffaflaşmasını

sağlamaktır. Yani burada ne konuşuluyor, ne oluyor, önermeler ne... O açıdan, parti pozisyonuna hapsolmaktan çıkar orası, toplum da bunları duyacağını bilerek ve daha esnek noktalara evrilebilir. Hani, tersi tez var ya, “Birileri duyarsa biz daha esneyemeyiz.” tezinin ben tam tersini savunuyorum. Duyarsa insanlar, belki partilere daha uzlaşıcı gözükme... Çünkü uzlaşıcı gözükmemeyi mesela AK PARTİ bir şey olarak kullandı seçim kampanyasında ve hani biliyorsunuz, MHP’yi, diğer partileri ters yönde etkiledi. Hani “Biz işte uzlaşıyoruz.” filan noktasında, “Diğerleri ‘hayırcı, istemezükcü’ filan noktasında kullandı bunu tezlerinde.

O çerçevede baktığımda, burayı şeffaf ve katılımcı bir anlayışla çalışma, bunu bir ilke olarak sunuyoruz yani bunu açmak için söyledim. Mutlaka öyle olmalı ve her aşamasında katılımcı olmalı, yalnızca veri toplama aşamasında değil, geri bildirimlerin yapılması ve tekrar önerilerin alınması, belli bir sonuç olarak hakem -“hakem” demeyelim buna, yanlış bir şey olabilir- danışma heyetinin ve evrensel kriterler ve sonuç olarak burada yaratacağımız ilkeler doğrultusunda bir danışma heyetinin de mutlaka aktif olması önemli diye düşünüyorum.

Şimdilik bu kadar.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN – Teşekkürler.

Ömer Süha Aldan Bey, buyurun.

ÖMER SÜHA ALDAN (Muğla) – Teşekkür ederim Sayın Başkanım.

Aslında belki şöyle söze başlamak doğru: En önemli üç tane sorunumuz var ama bence bu, ilerisi için de mutlaka çözümlenmesi gereken bir sorun. Yani bir gün, yarın, yarından sonra yine başımıza gelecek. Evet, bir, ad sorunu var; iki, süre sorunu var; üç, görev tanımlaması sorunu var. Zaten bir anlamda çalışma usullerinin ana dayanağını da bu teşkil ediyor. Bundan sonraki maddelere ben buradaki kimsenin karşı çıkacağını sanmıyorum. Temelde süreyi belirleyeceğiz, görev tanımlamasını belirleyeceğiz ve adını koyacağız.

Bu noktada tabii şunu gördüm ben: Bizim ad tanımlamamızın dışında diğer 3 partinin birbirine yakın olduğunu gözlemledim. Geçtiğimiz hafta MHP’li dostlarımız “uzlaşma komisyonu” üzerinde duruyorlardı ama bugün “mutabakat da olabilir” gibi bir yaklaşım gösterdiler. Sanıyorum,

Sayın Meclis Başkanım siz zaten duvara asmıştınız yazıyı, arkada duruyor. O size bir jest olarak diye düşünelim.

BAŞKAN – Süha Bey, eski Uzlaşma Komisyonunun adının dışında uyum komisyonu, partiler arası görüşme, bilmem ne, bir sürü isimler var.

ÖMER SÜHA ALDAN (Muğla) – Biliyorum.

BAŞKAN – Artı, “uzlaşma”, malumaliniz, Ceza Muhakemesi Kanunu’nda yer alan bir hukuk müessesesi. İki faili, iki kişiyi bir araya getiriyor, konuşturuyor, savcı, icabında barodan getiriyor. Yani apayrı bir müessese. “Mutabakat” çok daha geniş. Ben hepinize saygı duyuyorum tabii.

ÖMER SÜHA ALDAN (Muğla) – Ama yani şimdi ona bakarsak Sayın Başkanım, “mutabakat” demek de “görüş birliği” demektir, “Anayasa Görüş Birliği Komisyonu.”

BAŞKAN – Evet.

ÖMER SÜHA ALDAN (Muğla) – Onu da ben çok kapsayıcı...

BAŞKAN – Öyle olacak inşallah.

ÖMER SÜHA ALDAN (Muğla) – ...olacağını, hele bugünden sonra çok olacağını düşünmüyorum.

BAŞKAN – İnanın. Ben ona inanıyorum. Niye öyle olmayalım ki?

Affedersiniz, insicamınızı bozdum, kusura bakmayın.

MİTHAT SANCAR (Mardin) – Tartışma açılmışken eğer bozulmayacaksa konuşmanızın akışı, “mutabakat”la ilgili şunu söyleyeyim: Tabii, Sayın Başkanın önceden hazırlatmış olması bir parça bir tereddüt yarattı fakat “mutabakat” kelimesi “uzlaşma”dan daha esnek ve daha kapsayıcı şu anlamda. Yani benim kendi yazılarımda –naçizane- hep kullandığım bu Anayasa gibi süreçlerde daha işlevsel gördüğüm bir kelime. Keşke bu hazırlığı yapmasaydı hiç tereddüdümüz olmazdı.

Şeyi demek istiyorum, mutabakat yüzde yüz oy birliği değildir, “mutabakat” genel bir oydaşmadır.

AHMET İYİMAYA (Ankara) – Etimolojisi, Arapça’da...

MİTHAT SANCAR (Mardin) – Tabii yani mutabık üst üste...

BAŞKAN – Affedersiniz, inşallah insicamınızı bozmadık.

MİTHAT SANCAR (Mardin) – Yani kusura bakmayın.

ÖMER SÜHA ALDAN (Muğla) – En azından yani bu konuda daha ilk günden böyle bir ayrışma yapıp bize gönderilen boş kâğıtların üzerine “mutabakat” yazmasaydı Sayın Başkan.

BAŞKAN – “Boş kâğıtlar” mı?

MİTHAT SANCAR (Mardin) – Not kâğıtları...

ÖMER SÜHA ALDAN (Muğla) – Yani not kâğıtlarımızın üzerine hiç değilse öyle bir şeyi yazmasaydı daha şık olurdu.

BAŞKAN – Ben davet sahibi olarak zannediyorum...

ÖMER SÜHA ALDAN (Muğla) – Ama biz bu anlamda...

BAŞKAN - Normal Süha Beyciğim.

Buyurun.

ÖMER SÜHA ALDAN (Muğla) – Şimdi, biz tabii ki yine Sayın Tezcan'ın belirttiği şekilde, adının bir anlamda “Darbe hukukundan arınma” olması konusunda ısrarlıyız.

Şimdi, tabii şey konusuna gelirsek ikinci olarak yani bir yol temizliği konusuna gelirsek, aslında madem bu masadayız samimi olmak zorundayız. Ben size bir haber okuyacağım, 13 Aralık 2015 tarihli yeni bir haber. Adalet ve Kalkınma Partisi Sayın Mehmet Ali Şahin Başkanlığında bir komisyon oluşturmuş ve komisyon, Mevzuatta Darbe Temizliği Komisyonu. Partinin kendi içinde. Hatta şöyle bir ayrışma yapılmış: 27 Mayıs 1960'la 20 Kasım 1961; 12 Mart 1971'le 26 Ocak 1974; 12 Eylül 1980'le 13 Aralık 1983 ve 28 Şubat 1997'yle 18 Kasım 2002 tarihleri arasındaki 4 bölüm hâlinde bütün yasalarda ve mevzuatta bir tarama yapılmış ve bu sonuçta 1.998 kanun, 227 kararname, 220 tüzük ve 375 yönetmelikte değişiklik yapılması gerektiği sonucuna varılmış.

Yine haber şöyle sonuçlanıyor: “Üç ay içerisinde bu inceleme yapıp gerekli düzenlemeler Parlamentodan geçecek.”

Şimdi, dolayısıyla, Adalet ve Kalkınma Partisinin böyle bir çalışma içerisinde olduğunu, bu çalışmanın bayağı bir aşama kaydettiğini görüyoruz. Bu noktada tabii ki elbette ki biz bu Komisyonun kapsamı içerisinde, en azından alt komisyonlar dâhilinde ve Adalet ve Kalkınma Partisinin bu tip tespitlerine bizim de yapacağımız katkılarla bu düzenlemelerin olabileceğini düşünüyoruz ama ha, bu kabul görmezse, ben, en azından Sayın Meclis Başkanımızın bu konuda bir irade belirtmesinde yarar görüyorum. Yani madem böyle bir hazırlık var,

madem böyle bir çalışma var, biz de buna gereken katkıyı gösterelim, ona istinaden bu yol temizliği yapılabilirsin.

Ha, yol temizliği için bence Anayasa'yı beklemenin de çok gerekliliği yok. Öyle düzenlenmesi gereken şeyler var ki böyle her türlü, demokratik ülkede artık olmaması gereken maddeler var. En azından ondan başlanarak bir yol temizliği yapılmasında ben de yarar görüyorum.

Şimdi, tabii görev tanımlaması şunu ortaya çıkardı bir anlamda, bugünkü istişaretimizde de bunu gördük: Evet, 3 siyasal parti yani Adalet ve Kalkınma Partisi, Halkların Demokratik Partisi ve Milliyetçi Hareket Partisi, bir süre dâhilinde bir görüşme trafiğini arzuluyor. Bu görüşme trafiğinin içine her şey dâhil. Yani demokratik temel hak ve özgürlükler yanında Türkiye'nin yönetim biçimine ilişkin düzenlemeleri de tartışmaktan yana 3 siyasal parti.

Ben tabii bu noktada... Sayın İyimaya da söyledi yani "Başkanlığın da özünde bir parlamenter yapı vardır." diye. Doğrudur ama en azından, parlamenter sistemin görev tanımlamasında yer almasından yanayım çünkü daha önceki ilk konuşmamda da ifade ettim, biz bireysel bir talebin gölgesinde bir komisyon olmamalıyız. Bu komisyonda bizi bir araya getiren anlayış temelde bu, hepimiz kabul edelim bunu. Yani bu konuda şey davranmaya gerek yok. Her siyasal partinin burada olması... Bu masa başından ayrılıp ayrılmamasının temelinde birtakım nedenler olabilir, o siyasal partinin, o siyasal yapının kendine özgü nedenleri olabilir. Bunları saygıyla, anlayışla karşılarım ama şöyle bir gerçek var: Yani işte, bu esner, esnemez... Ben bu konuda iyimser değilim. Yani Cemil Çiçek "Yani yapacaksak bir Anayasa'yı baştan yapalım." dedi, "Herkes taşını bir anlamda ortaya koysun." dedi.

Sayın Genel Başkanımız bir yol haritası çizmiş, göndermiş. Eğer o yazıyı ben yazacak olsaydım iki şeyi yazardım sadece: Bir, yargı bağımsızlığı; iki, Cumhurbaşkanının yetkilerinin kısıtlanması.

Türkiye'yi düze çıkaracak hiçbir anayasaya gerek yok, başka hiç maddeye gerek yok bu iki unsur üzerinde biz bugün anlaşabilirsek Türkiye'yi düze çıkarırız. Eğer bu konuda bir oyalama anlayışı içerisinde süreci devam ettirmeye çalışırsak inanın bu topluma en büyük zararı biz veririz. Süreç öyle bir noktaya götürür ki bu ülkeyi, hani kırılma modeli

diyoruz ya -evet, ben Sayın Paylan'a katılıyorum- Türkiye giderek bir kırılma sürecine doğru gidiyor. Bu kırılma sürecinden dönmeliyiz.

Bakın, şu beğenmediğimiz, "82 Anayasası, darbe Anayasası" dediğimiz Anayasa, Türkiye'yi bir krizden çıkardı. 7 Haziranda öyle bir tablo oluştu ki Hükûmet kurulamadı. Ha, bize çok büyük haksızlık yapıldı, görev verilmedi bize, Cumhuriyet Halk Partisine Hükûmeti kurma görevi verilmedi, onları tartışacak noktada değilim ama şöyle bir gerçek var: Bu Anayasa "Kırk beş günlük süre sonucunda madem bir Hükûmet krizi doğdu, hadi doğru millete gidelim." dedi ve 1 Kasımı yaşadık.

Bakın, yani bu, hiç beğenmediğimiz Anayasa'nın o krizi bertaraf etmekteki bir rolüdür, bunu da görelim.

Şimdi, bu noktada eğer biz Türkiye'de o bireysel talep üzerinde her şeyi angaje edersek... Sonuçta başarılı olur olmaz hiç o noktada değilim, isterseniz 450 değil, 500 milletvekiliniz olsun, hiç fark etmez ama Türkiye gerçekten sancılı bir süreç yaşıyor, bu süreçten çıkmasının yolu daha fazla yetkiyi bünyesinde toplama anlayışı değil, toplumu kucaklama anlayışıdır. Daha çok demokratik hak ve özgürlükleri bu ülkeye, bu ülke insanına verme anlayışıdır.

Ben bu noktada ısrarcı olduğumuzu belirtiyor, sizlere teşekkür ediyorum.

BAŞKAN – Teşekkür ederim.

Mehmet Parsak Bey, buyurun.

MEHMET PARSAK (Afyonkarahisar) – Efendim, ben sözlerimi ifade ettim.

BAŞKAN – Peki.

Sıra Ahmet İyimaya'da.

AHMET İYİMAYA (Ankara) – Teşekkür ediyorum.

Değerli Başkanım, değerli arkadaşlar; tekrar saygılar.

Tabii, yirmi beş aylık tecrübe yaşadktan sonra ister istemez oradan edindiğimiz dersleri buraya uyarlamaya çalışıyoruz.

Bir defa, bu Komisyonun bir normatif misyonu var, işte onu tanımlamaya çalışıyoruz, bir de sosyal fonksiyonu var. Bir defa, böyle bir Komisyonun Türkiye'de kurulmuş olması ve sorunlar arasında bir sıra düzeni yapmaksızın tüm sorunların değerlendiriliyor olması, demokrasimizin gelişmesi ve toplumsal algı ve rahatlatma bakımından

önemli -katılıyorum Hocaya- diyalog bakımından da önemli, ayrıca depolarizasyon -yani kutuplaşmadan, polarizasyondan bahsediyorlar- kutuplaşmayı azaltıcı etkisi bakımından da önemli ama biz, ayrıca bir fonksiyonel komisyonuz, misyonu olan bir komisyonuz.

Bir: Toplum 1982'den bu yana Anayasa'yı o günden itibaren beğenmedi, eleştirdi, talep ve katılım süreci oradan bu yana devam ediyor.

İki: Ara değişikliklerde katılım süreçleri yapıldı, 17 -sayı da bazen artırılabilir reddedilen çalışmalar var çünkü- katılım süreçleri var ve bundan önceki komisyon da katılım sürecini teknik olarak yaptı. Garo Bey, geri dönüş olmadı diyor. Yani geri dönüş zaten bizim aşamalara baktığımız zaman, eğer gerçekten o talep ekseninde ürettiğimiz, yani bir proje üretebiliyorsak, topluma onu sunacağız, geri dönüş olarak dönecek -tanımlanmış o- ve orada beliren değerlendirmelere, görüşlere, eleştirilere ve ek taleplere göre Değerli Başkanım, yeni bir metin oluşturacağız. Yani katılımı fazlasıyla yaptı ve konuşuyor yıllardır.

Bana göre 1876'dan bu yana Türkiye Anayasa'yı konuşuyor ama mimarı millet değil. Şu Anayasa, arkadaşlarımızın ifade ettiği gibi, sivil değil, mimari bakımından bir defa darbe Anayasası, yapımcısı bakımından darbe Anayasası ve kriz normları aynen duruyor.

Ha, biz şimdi şunu yapıyoruz: Şu andaki görüşmemiz, bilemiyorum yani olması gerekenin çok üstünde yoğunlaştırılmış bir görüşme. Şu anda biz bundan önceki komisyonda bunları tartıştık ve başardık. Zannediyorum, üç veya dört çalışmada usulü ihdas ettik, başardık.

Bir, turfanda tartışmalardan kaçınmamız lazım. Yani sonradan...

OKTAY ÖZTÜRK (Mersin) – İlk çalışmada.

AHMET İYİMAYA (Ankara) – Efendim?

OKTAY ÖZTÜRK (Mersin) – İlk çalışmada.

AHMET İYİMAYA (Ankara) – Alt komisyona gittik, 3 toplantı yaptık veya hiç çalışmadı, doğru.

MEHMET PARSAK (Afyonkarahisar) – Orada sadece şeyler yani indeks filan da oluşturuldu, çalışma usulleri görüşüldü.

AHMET İYİMAYA (Ankara) – Yok, yok, o indeksi değil, şeyi, bu usul.

MEHMET PARSAK (Afyonkarahisar) – Çalışma usulleri ilk toplantıda...

AHMET İYİMAYA (Ankara) - Ama alt komisyonu var, altta çalıştık biz o şeyde.

Şimdi, ben yarın konuları bir tartışalım...

BAŞKAN – “Turfanda” diyordunuz, “turfanda”...

AHMET İYİMAYA (Ankara) – “Turfanda” taze, erken, dönemi gelmemiş tartışmalar.

Şimdi Başkanım, şu: Ben yarınki algıyı düşünüyorum ve bir yöntem önereceğim, arkadaşlarımızın kabulüne bağlı tabii. Yani yarın bu Komisyon... İşte, ikincisi, yarın usul tartışıldı, bugün tamamen usul tartışılıyor ve hiçbir madde oluşmadı. Yarınki toplumsal algı ne, ne olacak onu düşünüyorum. Ben mutlaka şu elimizdeki taslağa kısa gerekçelerle arkadaşlar, “Benim teklifim bu”, “Benim teklifim bu”, “Benim teklifim bu.” Bu bölümü bu akşam bitirelim, yarın da yakınlaştırmaları şey edelim yani ne olabilir? Yani eğer usulde, ben usule bu kadar...

MEHMET PARSAK (Afyonkarahisar) – Bence bugün bitiririz bunu.

AHMET İYİMAYA (Ankara) – Hayır, ben düşüncemi şey ediyorum. Hayır, bitirirsek güzel olur, çok şahane olur veya bitiremeyiz, anlayamayız. Yani bence,

MEHMET PARSAK (Afyonkarahisar) – Hayır, şey yani bir daha burada yazalım, yarın bir daha bakalım falan...

AHMET İYİMAYA (Ankara) – Sonra bakın, 1982 Anayasası elbette ki rasyonel Anayasa. Ömer Bey, 1982 Anayasası rasyonel Anayasa. Yani çoğu anayasalarda olan hükümler aynı ama mimari dolayısıyla kriz kapasitesi bakımından şey. 114’üncü madde, 116’ncı madde 1968 Anayasası’nda, 1961 Anayasası’nda da var, 108 veya 109’dur.

ÖMER SÜHA ALDAN (Muğla) – Çok zor koşulları, şartları zor.

AHMET İYİMAYA (Ankara) – Pratiği var.

Buradaki mesele şu: Biz kişisel bir norm ihdas etmiyoruz. Konjonktürden dedim -ben konuşmamda söyledim- konjonktürden elbette ki etkilenebiliriz ama bir geçirimsizlik üretebilmeliyiz. Aşkın zamanlı normlar, sorunlarımızı da bir hukuk vatani olarak karşılayabileceği normlar üretmeliyiz. Ben bu çalışmayı herhangi bir kanatta, kişisel amaç taşıyan bir çalışma olarak görmüyorum.

Başkanım, bunu usulen tamam, işte, iki maddeyi ve ismi şey ettik, öbürlerini de sıra düzeni içerisinde geçelim...

MEHMET PARSAK (Afyonkarahisar) – Sayın Başkan, bir iki cümleyle bir şey söylemek istiyorum müsaadeniz olursa.

BAŞKAN – Söz hakkı önce Bülent Bey'in, sonra sizin, sonra da Meral Hanım.

Bülent Tezcan Bey, buyurun.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Teşekkür ediyorum Değerli Başkanım.

Şimdi, değerli arkadaşlar, tabii ben, sohbet, tartışma, görüşmeler ilerledikçe şöyle bir algı hissediyorum, bu algının da doğru olmadığını not düşmek istiyorum: “Sanki çok gereksiz, lüzumsuz bir şeyi ortaya atmışız...” Biz, Cumhuriyet Halk Partisi olarak... Hayır, netlikte fayda vardır yani bunların zapta geçmesi lazım ve bilinmesi lazım, hissettiğimizi paylaşacağım: “Sanki çok gereksiz bir şeyi ortaya atmışız, Komisyonun kıymetli çalışma zamanını gereksiz bir şeyle uzatıyormuşuz. Bundan önceki 24'üncü Dönemde bu hemen hallolmuş, çalışma usulleri, oysa bu dönemde bu hemen hallolmuyormuş.” Evet, hallolmayabilir hemen.

24'üncü Dönemde belki de hemen bu hallolduğu için, sorunlar sonraya ertelendiği için, bir şeyler kilimin altına süpürüldüğü için o çalışma belki de tamamlanamadı. İşte, 60 maddede mutabakat sağlandı ve yirmi beş ay sonra Adalet ve Kalkınma Partisinin 3 toplantı üst üste gelmemesi nedeniyle dağıldı.

Şimdi arkadaşlar, bakın, biz sonuç almak için buradayız. Onun için de yarın göreceğimiz ihtilaf meselelerini bugünden görelim ve önlem alalım diyoruz. Yani biz Cumhuriyet Halk Partisi olarak zamana oynama niyetinde değiliz, böyle bir derdimiz yok, ben sizlerin de böyle bir derdi olduğunu zannetmiyorum ama tabloya bakıyorum, fiilî duruma bakıyorum -niyetiniz şudur, budur- sanki bugün bu usulleri, bu şekliyle, 24'üncü Dönemde olduğu gibi yazar geçerse, zamana oynayan bir çalışmaya başlayacağız.

Değerli arkadaşlar, ben meramımı yeterince anlatamıyorum ya da biz arkadaşlarımızla meramımızı yeterince anlatamıyor muyuz bilmiyorum. Biz diyoruz ki, parlamenter demokrasi esastan ayrılan bir anayasa yapım sürecinde bulunmayız.

AHMET İYİMAYA (Ankara) – Usulde nasıl yapacağız?

BÜLENT TEZCAN (Aydın) - Müsaade eder misiniz.

Söyledim, usulde önerim var. Yani, o cümle beğenilmezse başka bir cümle olur. Bunu bir kaprisle söylemiyoruz, sakın yanlış anlaşılmasın. Tenzih ederim, öyle bir şey yok, hepimiz değerli milletvekili mesai arkadaşlarımızınız, bunu bir kaprisle söylemiyoruz. Bunu şunun için söylüyoruz: Önceki dönem Meclis Başkanımız Sayın Cemil Çiçek bir şey söyledi, doğrudur, hatta demin not aldım şurada: “Zaman önemli, vatandaş ‘konuşup, konuşup dağılıyorlar’ diyecek.” dedi, doğru. “Yirmi beş aylık Uzlaşma Komisyonunun birikimi var, bundan yararlanalım.” dedi, çok doğru söylüyor, biz de tam da bunun için bunu söylüyoruz.

Arkadaşlar, yirmi beş ay çalıştı bu Komisyon önceki dönemde ve bugün yaptığımız gibi bunları böyle muğlak yazıp hangi temel meselelerde... Her meselede anlaşmak mümkün değil, tabii ki müzakereye girince anlaşılacak ama bazı temel meselelerde anlaşmadan sonraya bırakıp yirmi beş ay sonra, bütün o çalışmadan 60 maddenin 43’ü temel hak ve özgürlükler, diğerleri 1 tanesi idare, işte 5 tanesi yasama diye bir 60 maddelik mutabakat çıktı.

Şimdi biz, böyle bir tabloyu görüyoruz ki, Türkiye’deki bugün siyasi konjonktüre de baktığımızda görüyoruz ki, eğer biz bugün de böyle başlarsak, 24’üncü Dönem tecrübesinden istifade etmeden bugün de başlarsak, bu çalışma haziran ayında önümüze gelecek başkanlık rejimi kampanyasının yan kol faaliyetine dönüşür, çok net; biz isteyelim istemeyelim. Biz böyle bir çalışmanın parçası olmayız. Bunu burada söylüyor değiliz, bundan dolayı çok rahatız. Hani, biz buraya gelmeden önce her şeye açığız diye geldik, sonra burada bunu söylüyor olsak bir sıkıntı duyarız ama biz bunu burada söylemiyoruz. Bizim görevlendirilirken tutum belgemiz bu konuda net.

Sayın Çiçek geçen haftaki toplantıda önemli bir şey söyledi, bakın unutuyoruz: “Anlaşıyor ki farklı farklı bakış açılarıyla buradayız, o zaman bazı meseleleri önceden halletmekte yarar var.” dedi, çok doğrudur. İşte, o bazı meselelerden bir tanesi de, önemli olanı da parlamenter demokrasi meselesi.

Arkadaşlar, bakın, şimdi bazı arkadaşlarımız dedi ki: “Ya, bunları maddelere girince tartışalım.” Söylediğimiz şey temel bir duruştur, hükümet sistemi meselesi. Yani, eğer yargıda Anayasa Mahkemesine

nasıl üye seçeceğimiz başka bir şeydir, maddede tartışılacak bir şeydir, Hükûmet kurulurken güven oylamasının nasıl yapılacağı başka bir şeydir ama güven oylaması olup olmayacağı başka bir şeydir. Eğer başkanlık rejimi dersiniz, hükûmet kurulurken güven oylaması diye bir sistemi konuşamazsınız ya da birçok şey gibi.

Şimdi, bu mesele, maddelere girince tartışılacak bir mesele değildir. Bu mesele, bir ülkede hükûmet sistemi, tarihî birikim üzerine kurulan hükûmet sistemi konusunda bir tercihtir. Anayasalar yapılırken temel tercihlerden yola çıkılır. O temel tercihlerde mutabakata varamayabiliriz, bu gayet doğal; varamazsak oradan bir anayasa çıkmaz demektir. Yani, o mutabakata bugün varamıyorsak altı ay sonra da buradan bir anayasa çıkmaz demektir, bunu anlatmaya çalışıyorum.

O yüzden, bu mutabakatı önemseydiğimiz için ısrarla bunu söylüyoruz. Bakın, şöyle tabloya baktığımızda iki mesele; birincisi, darbe hukukundan arınma meselesi; ikincisi de hükûmet sistemi meselesi.

Görüyorum ki beyan esastır; hiç kimsenin niyetini sorgulamak gibi bir saygısızlığın içinde olamayız beyan esastır ve bütün arkadaşlarımız darbe hukukundan arınma konusunda mutabık, böyle bir tereddüt yok. Herkes sadece teknik boyutta, yani “Bu Komisyonun işi midir değil midir?” diye bir ayrışma var, gördüğümüz tablo bu.

Şimdi, bu bir teknik sorundur, bu teknik sorunu halletmek mümkün. Teknik sorundur, o sorun, ya benim dediğim gibi hallolur, ya sizin dediğiniz gibi hallolur ama buradan bir yol buluruz. Ancak, hükûmet sistemiyle ilgili meselede bir mutabakat yok. Şimdi, orada da bakıyorum ki, orada 3 siyasi parti prensip itibarıyla parlamenter demokrasiden yana olduğunu ifade ediyor, 1 siyasi parti başkanlık rejiminden yana olduğunu ifade ediyor. Ancak yöntem açısından farklılıklar var. “Parlamenter demokrasi” diyen siyasi partilerin bir kısmı “Bunu sonra konuşalım.” diyor, “başkanlık rejimi” diyen siyasi parti de “Bunu sonra konuşalım.” diyor; burada da farklı, ayrı bir mutabakat oluşuyor. Biz bu yöntemin yararlı bir yöntem olmadığını düşünüyoruz. Bu bizim tahminimiz değil, bu, yaşadığımızdan çıkardığımız ders.

İki temel nirengi noktası var. Birincisi, önceki Komisyonun çalışmasının tıkanıdığı yer. Belli ki, böyle devam edersek yine aynı usulle, aynı yöntemle bu Komisyonun çalışması da süreyi altı ay koyduysak altı

ay sonra, dokuz ay koyduysak dokuz ay sonra burada tıkanacak; bu belli; ay aydınlık, yol belli. Millet de bunun böyle olduğunu biliyor. Yani milletin önünde... İşte, Garo Bey geçen toplantıda söyledi, "Farkındalığı zayıf bu Komisyonun." Belki de bu sebeple, "Bundandır." demiyorum belki de bu sebeple. "Ya, ne çıkacak işte, biri bir şey söylüyor, biri bir şey söylüyor." diyecek.

Arkadaşlar, bizim parti olarak bir tercihimiz var. Her partinin, doğaldır, tartışacakları vardır, tartışmayacakları vardır. Biz Türkiye'de, hele de şu siyasi konjonktür içerisinde bir başkanlık rejimi kampanyasının parçası ya da meşruiyet zemini -negatif anlamda meşruiyet zemini, pozitif anlamda değil- yani "Bunlar çalıştılar, hiçbir şey çıkaramadılar, hadi bakalım yürüyoruz biz kendi yolumuzda." diyeceği bir pozisyonun parçası olmayız. O yüzden, diyoruz ki: Türkiye'de denediğimiz şeyler de var, yaşadıklarımız da var. Bu çerçevede, mesele basit bir usul meselesi değildir, birbirimizi aldatmayalım. Yani buraya yazılacak şey... "2'nci maddeye anayasa yapmayı yazalım ama altı ay sonra hangi anayasa yapmayı buraya yazmaya gerek yok. Bu, esasa ilişkin kuraldır, bu, usule ilişkin..." Hayır efendim, esaslı etkisi olan, usule ilişkin kuraldır. Bu kuralın esaslı etkisi vardır ve usule ilişkin kuraldır, usulü tıkayan bir kuraldır. Usul niye yapılır? Çalışmayı yürütmek için yapılır ama bu kural, usulü tıkayacağını bugünden gördüğümüz kural. O zaman, bu kuralı usuli bir kural olarak ihdas etmek zorundayız; yolu açmak için, zaman kaybetmemek için. Yoksa biraz önce söyledim, tekrar etmeyeceğim, Sayın Mustafa Şentop'un, Sayın Cumhurbaşkanının, Sayın Başbakanın, Sayın Meclis Başkanımızın açıklamaları var. Belli ki Meclis Başkanlığı iradesi ile Adalet ve Kalkınma Partisi iradesi ve Cumhurbaşkanlığı iradesi başkanlık sistemi konusunda uzlaşmış, çok açık, bu ayıp da değil. Hayır, hayır, ben kınayarak söylemiyorum. Ancak, tablo böyle ise o zaman bugünden itibaren hangi yol izlenecekse o yol izlenir, demokrasilerde her şeyin bir yolu yordamı var. Yani bu, bizim böyle bir oyalama sürecinin parçası...

Gelelim, bu Komisyonun kurulmasına. Komisyonun kurulması...

AHMET İYİMAYA (Ankara) – Başkanım...

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Bitireyim Sayın Başkanım, bitireyim de ondan sonra Sayın Başkanım. İncicamım bozulmasın, böyle çok hararetlendim, hoşuma gitti, kendim bile dinlerken hoşuma gidiyor.

Şimdi, Sayın Başkanım, arkadaşlar; yani öyle bir tabloya geldik ki şimdi, henüz daha Komisyonumuz tam anlamıyla kurulmadı, mesele budur. Sayın Başkanımız bizi davet etti...

BAŞKAN – Komisyon kurulmadı...

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Evet, bu Komisyonu diyorum.

NAMIK HAVUTÇA (Balıkesir) – “Komisyon kurulmadı.” diyor.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Sayın Başkanımız bizi davet etti, biz geldik, çalışma usullerini konuşmaya başladık. Biz gelirken hangi iradeyle geldiğimizi söyledik. Geçen hafta konuşuldu, Sayın Çiçek de anlattı, Sayın Başkan Genel Başkanımıza bir mektup yazdı, biz o mektuba bir cevap verdik, Sayın Başkan bize bir mektup yazdı; 3 tane mektup var.

Şimdi, burada, buradaki tabloda bizim oturma şeklimizle Sayın Başkanın bizi çağırma şekli arasında belki bir fark vardır, bilmiyorum. Şimdi, belki bunu Sayın Başkan, Meclis Başkanımız, zatıalınız düzeltecek, bir çerçeveye oturtacak. Biz parlamenter demokrasi esnasından hareket etmeyen, kurucu ilkeleri tartışmaya açacak, ileride de tartışmaya açacak ve ondan vazgeçecek ya da sapacak ya da değiştirecek ve darbe hukukuyla şu veya bu yöntemle hesaplaşacak bir temizliğin içine girmeyecek bir çalışmanın içinde olmayacağız. Yani bu Komisyon eğer bunları dışarıda tutarak kurulacaksa öyle bir komisyonda biz zaten olmayız, mesele budur.

Teşekkür ediyorum.

AHMET İYİMAYA (Ankara) – Bir şeyi anlamak istiyorum Başkanım, faydalı olur.

BAŞKAN – Buyurun.

AHMET İYİMAYA (Ankara) – Şimdi, tabii, bu komisyonların temel fonksiyonu en aykırı sorunları dahi tartışabilmek; değişmez, değiştirilemez ilkeler var tabii. Acaba şöyle mi anlayalım: “Bu Komisyon kendi usulünü kurarken hükümet sistemi konusunda parlamenter sistemin dışında bir sistemi tartışamaz.” mı denilmek istenir? Bunu özellikle anlamak istiyorum.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Evet, burada anlaşmak durumundayız.

AHMET İYİMAYA (Ankara) – Yani “Bu bizim değişmezimiz.” diyorsun, anladım.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Ya siz bizi başkanlık rejiminde ikna edeceksiniz baştan, belki de siz bizi ikna edeceksiniz.

AHMET İYİMAYA (Ankara) – Tartışamazsak nasıl ikna edeceğiz ki sizi? O bir.

Biz, şimdi, eğer çalışma maddelerinde hükûmet sistemi olarak parlamenter sistemin dışında bir sistemin tartışılmayacağı “clause”unu benimser iseniz zor tartışırız.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – 3 tane şeyi söyledik Sayın Başkanım, 3 tane şeyi söyledik.

AHMET İYİMAYA (Ankara) – Anladım, ben sadece öğrenyim dedim.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Bir: Parlamenter demokrasi esası üzerinde tutum belgemiz de böyle.

İki: Kurucu ilkeleri tartışmayacağız.

Üçüncüsü de darbe mevzuatıyla yüzleşeceğiz. Yöntemi şöyle olur, böyle olur; onu söyledim, darbe mevzuatı konusunda onun teknik donanımını beraber buluruz. Orada 4 partide mutabakat var, darbe mevzuatıyla yüzleşmekte 4 partide mutabakat var, sadece bu Komisyonun ne kadar işidir, ne kadar değildir; onu konuşuruz.

BAŞKAN – Efendim, değerli arkadaşlar, değerli milletvekilleri; bir açıklama yapmak durumundayım.

Sayın Tezcan’ın bir cümlesi var. “Anlaşıyor ki Meclis Başkanı, Başbakan, Cumhurbaşkanı başkanlık üzerinde birleşmiş...”

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Ve Adalet ve Kalkınma Partisi, 4 şey söyledim. Sayın Başbakan, Sayın Cumhurbaşkanı...

BAŞKAN – Başbakan, Adalet ve Kalkınma Partisi değil mi o?

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Hayır, Başbakan sıfatı ayrı, Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Başkanı sıfatı ayrı.

BAŞKAN – Benim de Meclis Başkanı sıfatım ayrı, İsmail Kahraman ayrı.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Ha, yok...

BAŞKAN – Benim subjektif fikrim budur, ben buna inanıyorum ama ben asla Meclis Başkanıyken tutumumu buna dayandırmam, elimdeki

teraziyi bir tarafa bırakmam. Bunu baştan beri söylüyorum, söyleyeceğim ve biiznillah buna riayet edeceğim.

Elbette ki hepimizin bir fikri var. Yani fikirsiz bir adamı getirip Meclis Başkanı mı yapacağız? Allah Allah! Bu fikrimin var olması, benim bir organik bağ içinde olmam, bir tertip içinde olmam manasını taşımaz. Böyle bir şeyi kabul edemem. Benim kendi şahsi görüşüm bu ve bunu her yerde ifade ettim.

Bendeniz bir çalışma yaptım, başkanlığını yaptığım bir çalışma, anayasa çalışması. Orada inceledim, 62 ülkenin anayasasını inceledim, dört ay sürdü. Evvela yarı başkanlığı çok hoş görüyordum ama incelemeler devam ettiği zaman başkanlığı gördüm. Sizler bunu kabul etmeyebilirsiniz. Demin bir sözü vardı Abdulhamit Bey'in, diyor ki: "Biz katı bir görüş içinde değiliz. Sistemler üzerinde görüştüğümüz zaman yakınlaşmalar olabilir." Ve ben de o kanaati hep taşıyorum. Niye biz birleşemeyecekmişiz ki? Hangi sistemin daha uygun olduğuna sıra geldiğinde karar veririz ve birbirimize yaklaştırırız. Çünkü her sistem "pure" olarak, tek olarak her tarafa yaramaz. Her ülkenin kendine özgü şartları vardır, durumu vardır, uyulması gereken hususlar vardır; alıp da bir sistemi getiremezsiniz. İşte 1876 Fransa'yı aldı getirdi, 1924 Belçika'yı aldı getirdi, 1961 Almanya'yı aldı getirdi; olmuyor, sürekli olmuyor, devamlı olmuyor. "Sivil" dediğimizin adı bu.

Şimdi, bakınız, 1960'ta 375 tane kanun kabul edildi, 1960'ta Millî Birlik Komitesinin hüküm ifade ettiği sırada. 1980-1983'te 668, etti 1.043. Kanun hükmündeki kararnameler... Şimdi, her bir kanunun 10 maddesi olduğunu düşünün, ne yapar? 10 bin tane madde yapar. 10 bin maddeyi ele alacaksınız, görüşeceksiniz, bu arada da anayasa yapacaksınız. Şimdi, bunu ayrı olarak yapmak ve yürütmek mümkün. Bakınız, Atilla Kart Bey 19/10/2011'de diyor ki Komisyonda, ilk toplantıda: "12 Eylül 1980 ile özellikle 6 Aralık 1983 arasında ihtilalin ağır mevzuat düzenlemeleri yapıldı ve bu kanunlar, 808 adet civarında kanun, 90 civarında kanun hükmünde kararname çıktı. Bunlar ayıklanmalıdır ve bu anayasa ondan sonra yapılmalıdır." 25/10/2011 yani altı gün sonra "688 yasa" demiş, daha önce "680" demişti, neyse, "90 kanun hükmünde kararname" yani 778 tane. "Biz kalkıp elbette bir uzlaşma komisyonu olarak bu yasal düzenlemeleri yapmak durumunda değiliz." Atilla Bey'in 2011'deki beyanı,

Halk Partisinin 3 kişilik ekibinin bir diğer zati, “Biz kalkıp elbette bir uzlaşma komisyonu olarak bu yasal düzenlemeleri yapmak durumunda değiliz, bu çalışma ayrıca yapılmalıdır.” diyor. Bugün dinledim Sayın Başbakanımızı, grup konuşmasında “Biz anayasa yanında bu kanunların ayıklanmasından da yanayız. Hatta anayasa gibi ağır bir yapım oylaması mevzubahis değil, 2 parti bir araya gelerek çıkarabiliriz. Bu çalışma ayrı yapılabilir.” diyor. Burada da aynı durum söyleniyor, aynı şey ifade ediliyor. Bir taraftan o çalışma yürütülebilir, bir taraftan da burası çalışma yapılabilir.

Biz bu topluma “Anayasa yapabildik.” demeliyiz, bu dönemin bunu başarması lazım. Anayasa’yı 1960’ta kurucu Meclis yapıyor, 272 kişi, toparlanıyor, tayin ediliyor kişiler. 160 kişi yapıyor 1981’de, aynen gene öyle, 40 kişi ve 120 kişi gene toparlanıyor. Milletın seçtiği ve seçim beyannamelerinde de anayasa değişikliğini vadeden şu Parlamento bunu yapamıyor. Bir art niyet aramadan çalışmalarımıza devam edelim ama siz dersiniz ki “Komisyonun ismine ‘darbe yasalarından arınma’yı ekleyelim.” Bu o zaman çıkmaza giren bir hadise olur, değil yirmi beş ay, onun da ötesinde bir zaman gerekir. Oysa bunun dışında değişik komisyonlar kurulabilir. Yani kanunların cinsine göre yapılabilir. Bakın, demin Mehmet Ali Şahin Bey’in çıkardığı rakamları söyledi Süha Bey, sizin de topladığınız bir şey vardır muhakkak. Ömer Süha Bey’in dediği, sizin söylediğiniz, ortaya konulmuş, tadat edilmiş mevzular varsa onlar komisyonlara göre ayrılabilir. Parti grup başkanları bir araya gelebilir. Bu yapılabilir ama 1’inci maddeyi aşmadıkça, 1 ve 2’yi aşmadıkça diğerlerine giremeyiz ve dediğimiz gibi, toplumun ümidini boşa harcamamalıyız, sukutuhayale uğratmamalıyız.

Bu şekilde kanaatimi arz etmek isterim.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Müsaade eder misiniz?

BAŞKAN – Buyurun Bülent Bey.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Teşekkür ediyorum Sayın Başkanım.

Değerli arkadaşlar, mesele zamanı iyi kullanma meselesi. Bunun için de pozisyonumuzu o sebeple çok net koyalım istiyorum, istiyoruz arkadaşlarımızla. Şimdi, Sayın Başkanımız biraz önce sadece darbe hukukundan arınmaya ilişkin hususu söyledi. Biraz önce konuşmamda onu söyledim, orada bir mutabakat var, sadece bu Komisyonun işi mi,

değil mi, bununla ilgili birçok çözüm... Bizim önerdiğimiz çözüm -biraz önce söyledim, tekrar etmiyorum- alt komisyonlar kurarız. Bir başka çözüm, yeni bir komisyon kurulur, bu irade bu Komisyonla irtibatlı, eş zamanlı çalışır, onun içerisinde belli başlı... HDP'deki arkadaşlarımızın da biraz önceki kaygılarını ifade ederek, bu anayasa sürecinin daha özgür bir ortamda tartışılabilmesi için darbe mevzuatından arınma komisyonu bununla eş zamanlı çalışırken belirli yasaları öne çıkarır, bu Komisyonun çalışması tamamlanmadan o yasaların çıkması sağlanır. Bunların hepsi mümkün ki özgür tartışma ortamı sağlanabilsin, geri kalanı zamana yayılabilir. Bunlar yönteme ilişkin şeyler, bu bir. Yeter ki burada bir irade birliği oluşsun.

Ancak, diğer 2 mesele -biraz önce söyledim- bir hükümet sistemi meselesi ve ilk 4 madde, kurucu ilkeler bir başka açıta kalan, altı mutlaka doldurulması ve ön sorun olarak halledilmesi gereken mesele. Şimdi, bunu halletmeden bu Komisyonun bir anayasa komisyonu olarak - yeni anayasa, anayasa reformu, anayasanın yenilenmesi, adını ne koyarsak koyalım- çalışması ve bizim o çalışmanın bir parçası olmamız mümkün olmaz. Haa, başka bir şey söylüyorum, yok ısrarla "Ya, biz parlamenter demokrasiden yanayız ama sonra konuşalım." veya "Başkanlık rejiminden yanayız ama sonra konuşalım." deniyorsa burada usulen bunu belirlemeden bu çalışmanın devamı mümkün olmaz.

Haa, gelelim başka bir şeye. Madem geçmiş tecrübelerden, birikimlerden yararlanalım, yirmi beş aylık bir birikim var, 30 bin sayfalık bir müktesebat var, tartışmalı... 60 bin miydi, 30 bin mi?

BAŞKAN – 19.500.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – 30 bin diye de bir rakam var, toplam 30 bin. Şimdi, böyle de bir müktesebat var. O çalışma gelmiş, temel hak ve özgürlüklere ilişkin bölümleri kabul etmiş, 60 maddede uzlaşmış. Ondan sonra, ipin koptuğu yer de belli, bugün ısrarla üzerinde durduğumuz hükümet sistemi meselesi. Bu 60 maddenin 43'ü temel hak ve özgürlükler, -burada önümüzde sizin dağıttığınız metin, Meclisin sitesinde de var- 5'i yasama, 1'i idare, 9'u yargı, 2'si başlangıç hükümleri. "Bunları kısmen bir daha görüşeceğiz." denilen maddeler var içinde, revize edilebilir, mevcut Anayasa'nın içine uydurulabilir. Bunda yargı bağımsızlığı esas noktadır, yüksek yargının yargı bağımsızlığının

sağlanması. Madem burada bu Komisyon hükümet sistemi konusunda bir ön sorunu çözemiyorsa o zaman bir başka teklif: 60 maddeyi, yargıyla ilgili konuları da alırız, bu Komisyonun görevini böyle tarif ederiz. Yani daha önceki Uzlaşma Komisyonunun üzerinde mutabık kaldığı 60 maddeyi yargı hükümlerini de ilave ederek tamamlayacağı bir çalışma olarak oraya inhisar ettiririz, zatıalınızın de teklifiyle, bizim de mutabakatımızla münhasıran bu görevle görevli hâle getiririz -temel hak ve özgürlükleri tarif eden, diğerlerini tamamlayan- süre olarak da bir ay koyarız. Bunun için hazirana kadar falan beklememize gerek yok. Elimizde bir tablo var. Akamete de uğramış bir çalışmayı tamamlamış oluruz. Bir ay içerisinde çıkarırız, bu Komisyonun görevi tamamlanır. Ondan sonra, isteyen başkanlık rejimi ister, isteyen parlamenter rejim ister veya yeniden toplanılır, yeni esaslarda bir yapı oluşur; bu da bir yöntemdir. Yani mesele bu Komisyon bir yeni anayasa, anayasanın yenilenmesi gibi, baştan sona, 1'inci maddeden 177'nci maddeye kadar bir anayasa yapacaksa hükümet sisteminde anlaşmamız gerekiyor, kurucu ilkelerde anlaşmamız gerekiyor, darbe hukuku meselesini söyledim biraz önce. Yok, burada bunlarda anlaşmadan yürüyeceksek, daha önce yapılan bir çalışma var, 60 maddeyi çok hızla yapabiliriz, çalışmayı buna inhisar ettiririz, görev bölümünü de 2'nci maddeyi de buna göre yazarız; yüksek yargıyı buraya ilave ederek, Anayasa Mahkemesi, Hâkimler Savcılar Yüksek Kurulu, bunların oluşumunu da koyar ve böyle yürürüz. Bu da ikinci teklifimiz Sayın Başkanım.

AHMET İYİMAYA (Ankara) – Yüksek yargıda...

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Tabii, tabii, yargı bağımsızlığı.

BAŞKAN – Meral Hanım...

MEHMET PARSAK (Afyonkarahisar) – Ben sözümü veririm yani, biraz önce şey denildi.

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Adana) – Yok, hayır, buyurun.

MEHMET PARSAK (Afyonkarahisar) – Ben bunu tamamlayacağı için... Yoksa ayrı bir şeyse...

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Adana) – Bununla ilgili de siz devam edin.

MEHMET PARSAK (Afyonkarahisar) – Çok kısa, kısa. Çünkü çok söylemek değil, çok yapmak gerekiyor. Yani bir siyaset büyüğümüz...

BAŞKAN – Gelin, pozitif ayrımcılık yapalım.

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Adana) – Yok, yok, syalesin.

BAŞKAN – AnlaŐtınız.

Peki, buyurun.

MEHMET PARSAK (Afyonkarahisar) – Biz anlaŐtık o anlamda.

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Adana) – Benden önce söz almıŐtı da ondan.

BAŞKAN – Peki efendim.

Buyurun Mehmet Bey.

MEHMET PARSAK (Afyonkarahisar) – Şimdi, tecrübeli bir siyasetimiz hakikaten öyle söylemiŐti, demişti ki: “Siyaset, yapmak sanatı hani söylemekten daha ziyade.” Yapmak için söylemek önemli ama tek başına yeterli değil, söylediklerinizin dışında bir sürü faaliyet var; biz onu benimsiyoruz.

Öte taraftan da burada tüm milletvekillerimizin görüşlerine saygılıyız. Yani bu yaklaŐımlar kendi içinde tutarlılığı olan, saygıdeğer yaklaŐımlar. Fakat bir taraftan da bir muradımız var, bu muradımızı da hayata geçirebilmek için bazı hususların ben de altını çizmek istiyorum.

Şimdi, teŐbihte hata olmasın, bir defa, bu bizim “alıŐma Usulleri” baŐlıĐıyla Şu anda müzakeresini yürüttüğümüz metin detta i tüzük. Şimdi, anayasalar siyasi metinlerdir ama o anayasaların nasıl deĐiŐeeĐi, bunların nasıl yrtleeği, kanunların nasıl çıkacağı filan gibi Őeylerin düzenlendiği i tüzükler daha teknik metinlerdir. Oradaki teŐbihte olduğu gibi, bizim çalışma usullerimiz de bu Komisyonu nasıl daha verimli... Siz de o anlamda “EĞer bunları belirlersek biz daha verimli çalıŐabiliriz.”i savunuyorsunuz, ona da biz saygı duyuyoruz ama yaklaşımımız o noktada farklı.

Öbür taraftan, özellikle Sayın Tezcan’ın “Komisyon henüz kurulmadı.” beyanını ben kendi adımıza kabul etmiyorum. Komisyonumuz kuruldu, ne zaman kuruldu? Liderler birbirine uygun iradelerini kamuoyuna beyan ettiklerinde kuruldu. Biz 3 tane toplantı yaptık, 3’üncü...

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Şöyle ifade etmek istedim...

MEHMET PARSAK (Afyonkarahisar) – Niyetinizi biliyorum.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Kuruluşunun tamamlanması anlamında söylüyorum yani.

MEHMET PARSAK (Afyonkarahisar) – Biz şu anda sadece siyasi partilerimiz ve onları en üst düzeyde temsil eden liderlerinin uygun irade beyanları birleştikten sonra artık oluşmuş olan ve artık bir an önce çalışmaya başlaması gerektiğini ve nasıl çalışması gerektiğini düşündüğümüz Komisyonun çalışma usullerini, adına ne diyeceksek, birazdan diğer maddelerde neleri savunacaksak onları yerine getireceğiz. İş gene bu toplantının da başından itibaren ısrarla başkanlık sistemi tartışmalarına geliyor, gayet doğal.

Şunu da ifade etmeden geçemeyeceğim, geçtiğimiz Komisyonda teknik danışman olarak çalışmış, şu an üye olan birisi olarak: Hakikaten bizim uzlaşma alanımız çok genişti. Ne zamana kadar? Bize göre, bizim yaklaşımımız itibarıyla söylüyorum. AKP tarafından hükûmet sistemi önerisi getirilince, işin doğası gereği tam mutabakat esası var, 3 parti parlamenter sistemden yanayken, bize göre 1 parti seçilmiş krallık sisteminden yana olduğunu metniyle ortaya koyduğu zaman ister istemez orada uzlaşma alanı yok oluyor. Dolayısıyla, bu, en az 60 maddemizde bizim doğrudan doğruya uzlaşmamızı tıkadı. Keza, bize göre gene bir anayasada olmaması gereken, o zamanki BDP Grubu tarafından sunulan, bizim “marjinal öneriler” olarak ifade ettiğimiz -siz bir öneri olarak getirdiniz ama- yaklaşık, takriben gene bir 20 maddede de burada tıkanma sağladı. 60 maddede uzlaşmıştık, ben yuvarlak söylüyorum bunları. 60 civarında, hükûmet sisteminden dolayı kaçınılmaz olarak bir tıkanma söz konusu oldu. 20'ye yakın maddede de bu marjinal öneriler üzerinden oldu. E, şimdi geçen defa da bunun hesabını yaptık, mevcut Anayasa'mız bir kazuistik anayasa olarak 177 maddeden ibaret ama hemen hemen tüm partilerde “Bu daha az maddeden oluşmalı.” yaklaşımı vardı geçen dönem ve -madde sayılarını hatırlamıyorum, yanlışsa düzeltin lütfen ama- 150 civarında bir ortalamamız vardı benim hatırladığım kadarıyla. E, şimdi, 60, 60 daha 120, 20 daha 140. Yani bizim aslında o temel, burada Sayın Altan Tan'ın, Sayın Akat'ın filan da bahsettiği, Komisyon müzakereleri dışında da “Şu maddelerin yazımını bize verin, geri kalanı nasıl yazılırsa yazılsın...” Bu yaklaşımları diğer partilerden de zikrettiler. Yani bunlar söylendiği için sadece hatırlama

kabilinden ifade ediyorum. Aslında iş oralarda. Yani oraları halledebilirse bir sorunumuz da kalmıyor.

Şimdi, buradan, yeniden toparlayıcı olarak söyleyeyim: Biz, evet, AKP'nin geçen dönem Komisyona sunduğu seçilmiş krallık sistemini doğru bulmuyoruz. Bize göre, bu bir seçilmiş krallık sistemi ama henüz bir hükûmet sistemi önerisi yok.

BAŞKAN – Krallık mı, Cumhurbaşkanlığı mı?

MEHMET PARSAK (Afyonkarahisar) – Seçilmiş krallık sistemi efendim.

OKTAY ÖZTÜRK (Mersin) – Krallık, krallık. Aslında padişahlık da...

MEHMET PARSAK (Afyonkarahisar) – Onun da hem bilimsel hem siyasi izahatlarını yaparız ama şimdi zamanı da değil, yeri de değil. Şimdiye kadar da yaptık, bundan sonra da yaparız ama buraya nasıl bir şey gelecek? Özellikle bağlayıcı bir beyan olarak Sayın Gül'ün söylediği bir şey var. Yani "Biz belki o noktada ortaklaşabiliriz." Neler getirilecek onları bilmiyoruz, görebilmemiz için de çalışmaya başlamamız lazım. Bir temel vizyon olarak biz de benimsiyoruz ki anayasamız, hürriyetçi parlamenter sisteme dayalı olarak -diğer 3 parti ifade etti- parlamenter sistemi güçlendirerek, Sayın Sancar'ın söylediği gibi rasyonelleştirerek bir hâle getirmek daha doğru olanıdır. Ama bunları ileriki vadelere konuşacağız. Biz milletimizin ihtiyaçlarına yönelik olarak -bakın burası bizim için çok önemli- birinin, birilerinin, belli bir grubun siyasi projesi doğrultusunda değil, gerçekten milletimizin ihtiyaçlarına göre bir anayasanın yenilenmesi çalışması murat ediyoruz. Bizim için önemli olan tarafı burası. Burada tabii ki temel kıstaslarımız var, biz bunları böyle düşünmesek de normatif olarak var. Anayasa'nın mevcuttaki hükmü, yürürlükteki Anayasa; biz buna uygun davranmak zorundayız. Geçtiğimiz toplantılarda da ifade ettik. İlk 4 madde 4'üncü madde tarafından zaten korunuyor. Bizim yaklaşımımız itibarıyla daha önceden de madde madde de zikrettim. 36'ncı maddede, 42'nci maddede, 123'te, 127'de, 66'nci maddede, 4'ten sonra 10'uncu maddeye kadarki yaklaşımlarda bunlarla ilintili tabii ki hassasiyetlerimiz var, sonuna kadar da, kim ne derse desin biz bunları savunacağız tabii ki. Ama bunları savunabilmek için, bunları işletebilmek için buradan bu çalışmalarını başlatmamız lazım.

Burada önemseydiğimiz bir konu var. Bu noktada özellikle Sayın Meclis Başkanımıza ama aynı zamanda bizlere de düşen bir vazife var. Bu çalışmaları biz yapmalıyız. Eğer biz bu çalışmaları yapamazsak veya yapamıyor algısı oluşturulursa -öyle bir yaklaşım da söz konusu benim gördüğüm kadarıyla- tabiat boşluk kabul etmez. Şimdi, şu birkaç haftadır olan tartışmalara bakıyorum, Sayın Cumhurbaşkanı üzerinden de âdeta Komisyon çalışmalarını sabote etme yaklaşımları hem kendi beyanlarında hem de kendi beyanlarını örten, onu hatta biraz daha genişleten danışmanlarının bu noktada yayınlanmış mülakatları şu hafta içerisinde var, bunları okuyoruz, takip ediyoruz. Ama aynı zamanda başka siyasi gruplar tarafından da “Bu Komisyon anayasa yenilemesi çalışması yapamaz, çalışma yürütemez.” filan gibi siyasi yaklaşımlarla pek çok... Çünkü tabiat boşluk kabul etmez. Biz siyasi irademizi liderlerimiz üzerinden ortaya koyduk ve o irade doğrultusunda buraya görevlendirildik. Görevlendirildiğimizde de -geçen hafta bunu özellikle söylemiştim, bunu yinelemekte fayda görüyorum- hem CHP'nin hem bizim bir tutum belgemiz var. Bu söylenir, bunlar, bu yaklaşımlarımız oralarda yer alabilir ama çalışma usullerinde “Biz bunları yazmaya başlayalım.” dediğimiz zaman kimse kimseden geri kalmaz. Nereye kadar gideceğiz? Ama burada yapmamız...

Bir de şu var: Hiç yokken yapmak zordur. Yani çalışma usulleri önceden hiç yoktu ama geçtiğimiz dönem oturdu, bir şey çıkardı. Şimdi, günün ihtiyaçlarına istinaden bunda bir revizyon ihtiyacı olabilir, vardır da bize göre de nitekim. Geçtiğimiz toplantıda da madde madde bunu en düzenli, derli toplu olarak Milliyetçi Hareket Partisi olarak biz ifade ettik. Şimdi de ona başladık. Dolayısıyla, burada bu çalışmayı bir an önce başlatabilmek adına, böyle, uzlaşa uzlaşa ama yani neticesini alarak - sonuç itibarıyla ben size dikte edemem, o başkasına bunu zorla kabul ettiremez filan- bunu bir neticeye bağlayıp bir an önce çalışmalarımıza başlamamız gerektiğini yeniden ifade ediyorum.

BAŞKAN – Teşekkür ediyorum Mehmet Bey.

Meral Hanım, buyurun.

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Adana) – Sayın Başkan, şimdi, doğrusu bir dejavu yaşıyoruz maalesef, yine eskiye gittik yani iki yıl öncesine, aynı tartışmalar, daha tam içeriğine girmesek de.

Yani bu 3'üncü toplantımız, ilkinini saymazsak 2'nci toplantı ve bazı şeyleri sanırım daha açık konuşmak lazım. Burada 4 siyasi parti var, 4 siyasi partinin ayrı programları var, hükümet sistemlerine dair, Türkiye'nin yönetim şekline kadar; dillere, etnik kimliklere, inançlara yaklaşıma kadar; gençlik ve kadın perspektifine kadar birçok meselede farklı düşünüyoruz ve bu bir sır değil. Yani sonuçta aynı Parlamentoda, aynı çatı altında yasama organını teşkil eden partileriz ve Parlamentoda da bu düşüncelerimizi paylaşıyoruz, öneriler sunuyoruz, halkla iç içeyken, halk siyaseti, halkın içindeyken bunları yüksek sesle de ifade ediyoruz. Fakat bunları burada her birimiz saatlerce anlatabiliriz. Yani bizim Türkiye'nin geleceğine dair, çözüm yöntemlerine dair, şu anda içinde bulunduğumuz kaosa dair, savaş ortamına dair, Orta Doğu'daki yapılanmaya dair... Kürt meselesinin geldiği aşama itibarıyla, hele hele her gün onlarca canın yitirildiği bir ortamda, yani bodrumlarda insanların yakıldığı bir atmosferde biz gerçekten burada oturuyorsak hepimiz... Özellikle de Halkların Demokratik Partisi olarak biz halktan büyük tepkiler almamıza rağmen burada oturuyoruz. Yani biz her birimiz günde onlarca, yüzlerce mesaj alıyoruz. "Burada biz yakılıyoruz, öldürülüyoruz, tutuklanıyoruz, işkence görüyoruz vesaire vesaire, siz anayasa masasında neyi tartışıyorsunuz?" Onları konuşacaksak bunları da konuşmamız lazım. Ama dikkat ederseniz, şu ana kadar hiçbirimiz bunları ayrıntılı bir şekilde getirmediğimiz için biz işi tartışma bölümüne... Maddeler tartışılırken bunların illiyeti çok açıktır. "Yol temizliği" derken de tam da bunu kastediyoruz zaten ve bunlara dair şu anda başka görüşler çıktı.

Ne konuşuyoruz? Usul konuşuyoruz. Şu anda normal bir anayasa yapım süreci mi? Hayır, hiç değil. Bir kere, Cumhurbaşkanı tarafından başlatılan bir başkanlık kampanyası var ve bu, o kadar gözümüzün içine - yani nasıl ifade edeyim, tırnak içinde- sokula sokula yapılıyor ki her an, her gün, her saat, her dakika bir başkanlık kampanyası yürüyor. Mesela geçen hafta biz toplantıdan çıktık, ertesi gün Sayın Cumhurbaşkanı Sayın Meclis Başkanını ziyarete geldi. Değil mi? Yani mesela. Bütün basın aradı: "Nedir? Ne konuşacaklar?" Ya, biz ne bilelim ne konuşacaklar.

BAŞKAN – İade ziyareti.

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Adana) – Bir iadeiziyaret mesela. Ama bu öyle bir prezente ediliyor ki, basın da bunu o kadar aktif izliyor ki....

BAŞKAN – Aman Allah'ım.

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Adana) – İşte, haberlerde -yani bugün de var- her gün çıkıyor “Cumhurbaşkanının başkanlık kampanyası hazır.”, “Şu kadar ilde toplantı yapacak.” diye.

BAŞKAN – Dün, mesela, gelen misafir Kuveyt Meclis Başkanıydı, onu Cumhurbaşkanına götürdüm.

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Adana) – Ya ben algıyı, oluşan, oluşturulan algıyı ifade ediyorum.

BAŞKAN – Peki.

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Adana) – Yani, hani bir tablo var ve bunun adını iyi koymamız lazım.

İşte, yine, dün, üç gündür -ilk start toplantısı yapıldı- açılışta da söylemiştik, Cumhurbaşkanı bir start verdi, şimdi de yeni toplantılar yapacak başkanlık sistemiyle ilgili. Hükümet üyeleri zaten bunu, bir başkanlık sistemi istediklerini sıklıkla söylüyorlar ve bu bir istem dışında bir dayatma içeriyor. Yani, hani, sanki “Bu olmazsa anayasayı yapamayız.” gibi bir de bir algı yaratılıyor. E, bunun için eminim her birimiz on saati aşkın çok fazla konuşabiliriz, done var elimizde. Bir de böyle bir durum var.

Diğer yandan, 2013'te biten bir Anayasa çalışması var ama daha da önemli bir şey var bence. Şu anda bu Anayasa'nın kalkması, yeni, demokratik, özgürlükçü, Türkiye toplumunun ihtiyaçlarına cevap veren bir anayasa ihtiyacı da –nereden, hangi ideolojik perspektif ve siyaset perspektifinden bakarsak bakalım- olduğunu kabul ediyoruz. Biz kendi gerekçelerimizle bunu savunuyoruz, Cumhuriyet Halk Partisi kendi gerekçeleriyle, Milliyetçi Hareket Partisi kendi gerekçeleriyle, AK PARTİ kendi gerekçeleriyle. Başka bir yerden bakıyoruz ama diyoruz ki: Bu değişmeli. Şimdi bu değişim sırasında gelmişiz usul tartışıyoruz. Usul şüphesiz önemli. Ben de hukukçu olarak usulün esastan daha önemli olduğunu her zaman düşünmüşümdür. Çünkü usule uymazsanız... Hani, kanun yapımında ve daha birçok süreçte usul şüphesiz önemlidir ama şu andaki tartıştığımız usule dair biz görüşlerimizi söyledik ve tek tek maddelere dair de sizler gibi, bütün partiler gibi hazırlıklarımız var.

Çünkü biz de bu anayasa yapım sürecinin gerçekten katılımcı olmasını istiyoruz, en çok önemseydiğimiz mesele. Şeffaf olmasını istiyoruz ve halktan gizli, halk için en iyisini takdir eden ya da Cumhurbaşkanlığı sarayında takdir edilen bir anayasa istemiyoruz. Biz bu yüzden ısrarla ilk günden itibaren aleniyet ve katılımcılık dedik. Yani ne tartışıyorsak bunu herkese söyleyebilmeliyiz. Hatta, ilk toplantıda da ifade ettik, bu Komisyon, eğer her birimiz üçer kişiler hâlinde partilerimiz tarafından görevlendirildiysek bu çok önemli bir görev ve bu masa anayasayı yapacaksa yapacak, yapamayacaksa da bu Komisyon diyecek ki, "Yapamıyorum." Meclis Başkanı ve hatta bu Komisyon inisiyatif almalı, vesayet uygulamalarına mecbur kılınma iradesine karşı tutum almalıyız dedik, biz de aynı görüşteyiz. Yani, bu masa şunu demeli: "Bir dakika, siz istiyorsunuz." Herkese diyebilmeliyiz. Bunu bütün siyasi parti liderlerine de... Çünkü biz onlara bağlı çalışıyoruz, sonuçta partimizin görevlendirdiği isimleriz. Bu Komisyon bu konuda inisiyatif almalı ve usul maddelerinde bunların tedbirlerini de almalıyız tabii ki.

Diğer mesele, şimdi -Cumhuriyet Halk Partisinin, diğer partilerin farklı yaklaşımları var- bizim sunduğumuz öneri hiç tartışılmadı yani herkes pozisyonunu korudu. Biz açıkça söylüyoruz, diyoruz ki... Yani, aslında sizin bir bölümü hariç kapsıyor. Yani, o darbe hukukuyla hesaplaşma meselesini kapsıyor ama parlamenter rejim meselesini kapsamıyor. Niye kapsamıyor, onu da söyleyelim. Demokratik, özgürlükçü ve katılımcı bir anayasa sürecinin yaratılması için gerekli çalışmaları yürütmek ve anayasa taslak metnini hazırlamak. Bizim önerimiz bu. İktidar partisi de bu konuda bir şey söylemedi, MHP de söylemedi bu "evet" mi, "hayır" mı diye. Sanırım usulde eski ilkeden devamdan yanalar ve geçmemiz gerektiğini düşünüyorlar. Ama şu anda şöyle bir sıkıntı var: Hepimizin önerileri ortada. Biz yerel demokrasiyi öneriyoruz ve Türkiye'de şu anda -çok tartışmıştık bu masada aynı kişilerle olmasa da, çok az kişi var- sonuçta 20-25 milyonluk bir halkın hâlâ ana dilde eğitimi yok. Hâlâ ben bir Kürt kadını olarak "Türk" olarak nitelendiriliyorum Anayasa'ya göre. Hâlbuki, ben kendime "Kürt" demek istiyorum, diyorum da ama bana Anayasa "Sen Türk'sün" diyor. Vatandaşlık açısından, kimlik açısından şöyle bir dayatma yapsak nasıl anlaşılır... "Biz bu masaya oturuyoruz ama 66'ncı madde, 42'inci madde, şu, şu maddelerde

şu değişiklikler olmazsa biz oturmayız.” dersek onun tartışma olanağını ortadan kaldırıyoruz ama biz o konuda kendimize güveniyoruz, diyoruz ki: “Usul tartışmalarını aştıktan sonra biz çoğulcu, çok dilli, çok kimlikli, çok inançlı bir Türkiye’de yaşıyoruz ve bunların tümünün Anayasa’da temsil edilmesi lazım. Şimdi, her parti kendi bulunduğu pozisyonu 2’nci maddeye yerleştirmeye kalkarsa, herkesin var, koyar buraya, der ki: “Şu madde.” Ayrıca, sizin önerdiğiniz mesele bizim de meselemiz, biz de başkanlık sistemini önermiyoruz ve diyoruz ki: Bizim önerimiz yerel demokrasi, yerinden yönetim; Milliyetçi Hareket Partisi başka bir şey öneriyor. Burada asıl tartışmayı usul esastan öncesi, sonrası tartışmasına getirmek istemiyorum ama ön sorun olarak siz ilk 4 maddeyi ve başkanlık sistemini getirirseniz zaten anayasa masasının devam etme şansı yok. Bu masa devam edemez yani mümkün değil. O zaman biz de getiririz -dediğim gibi- olmazsa olmazlarımızı masaya, her parti getirir, böylece bizim hiçbir şekilde tartışma olanağımız olamaz. Tabii ki bizim önerilerimiz marjinal öneriler kabul edilebilir. Bizim birçok anayasada olan, birçoğunda da olmayan kadın hakları maddemiz eğer marjinalse biz bu marjinalliği kabul ediyoruz. Toplumun yarısını temsil eden kadınların önerilerini getirdik masaya.

MEHMET PARSAK (Afyonkarahisar) – “Savaş tazminatı” marjinal bir öneri, onları söylüyoruz.

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Adana) – Yok, yok, size göre marjinal olabilir, bize göre değildir. Yani, çevre hakkını biz getiriyoruz madde olarak, bize göre marjinal değildir, size göre olabilir ama burada çok uygar bir tartışma yürüttük. Yani günlerce, saatlerce, aylarca tartıştık, bazen yaklaştık, bazen hiç yaklaşamadık ama sonuçta birçok ulusal üstü değerle, evrensel ölçülerle, farklı anayasalarla burada bu tartışma yürüdü.

Yani, özetle, demem o ki: Biz önerimizin gerçekten... Yani, burada, yemek yapmadan önce “Ben dolma yapacağım.” diye yola çıkarsak o dolmanın içine -kadınca bir örnek vereyim- yani “Nane koyar mısın, koymaz mısın?” Hani, biraz böyle bir şey ama sonuçta yemek dolma. Biz desek ki, yemeğimizin neticesi yerinden yönetimdir, yerel demokrasi; siz deseniz ki, bununla birlikte bunu reddederek parlamenter demokrasidir; AK PARTİ dese ki, başkanlık sistemidir; MHP dese ki, bizim yapmak

istediğimiz yemek bu. O zaman biz neyi tartışacağız? Zaten yemeği yapmaya çalışıyoruz. Hani, Sayın Çiçek'in çok ünlü metaforuyla, bina yapmaya çalışıyoruz. Yani, bir bina ve zemin. Yani, zeminde de bizce... Bakın, biz sizinle birçok konuda da uzlaşıyoruz ayrıca.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Bir cümle, şu farklı...

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Adana) – Yok, yok, ben size cevap vermek için söylemiyorum.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Peki, peki.

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Adana) – Darbe hukukuyla hesaplaşma, yol temizliği, demokratikleşme adımları, kesinlikle bu konuda hiçbir kaygımız yok ve şu anda biz yangının içinden geliyoruz. Yani, bir yangından çıkmışız, gelmişiz, bunun neticelerini tartışıyoruz “Acaba Türkiye’ye bir soluk aldırabilir miyiz, bir yol açabilir miyiz?” diye. Yani herkes için, sadece belirli bir bölge, belirli bir kimlik için değil.

Çok uzattım galiba, sonuç: Yani, biz partiler olarak bu konuda eğer masada birlikte oturuyorsak usul hükümlerinde birbirimize yaklaşmak için çaba gösterelim. Ön şartlar koyarsak... Yani, koyma hakkını hepimiz kendimizde görürüz tabii ki, yanlış anlaşılmasın, partiler olarak deriz yani “Bunu koydum, o bunu koydu.” diye. Yani, buna özetle bu cevapları vermek istedim.

Teşekkürler.

BAŞKAN – Mithat Bey, sonra Abdulhamit Bey.

Buyurun.

MİTHAT SANCAR (Mardin) – Evet...

BAŞKAN – Pardon, affedersiniz, arada bir şey demiştiniz ama.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Yok, çok şey değil, bir cümleydi. Buradaki idari sisteme ilişkin tartışma başka bir şey, hükümet sistemine ilişkin tercih başka bir şey, onu söyleyecektim. Yani, mesela, öz yönetim, bunlar idari sisteme ilişkin tartışmalar.

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Adana) – Ama geçen toplantıda da siz “Öz yönetimi de tartışmıyoruz.” dediniz.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Hayır, hayır, yani, hükümet sistemiyle ilgili, çok net.

BAŞKAN – Buyurun Mithat Bey.

MİTHAT SANCAR (Mardin) – Zaten görüşlerimizi büyük ölçüde Meral arkadaşım derli toplu bir biçimde sundu. Açık söyleyelim, bu usul tartışması önemsiz değil. Biliyorsunuz Mecelle'nin çok meşhur bir kuralı vardır "Usul esasa mukaddemdir." diye. İkisi birbirine çok bağlı ve çok faydalı bulduğumu belirtiyim. Uzuyor tartışmalar, doğal olarak bazen sıkılabilir bazılarımız ama buradan bir sonuç çıkarmadan Komisyonun çalışmalarına sağlıklı devam edemeyeceği de ortada.

Bir defa, ben CHP adına dile getirilen görüşlerde çelişkiler görüyorum. Bir komisyonun, "Uzlaşma Komisyonu" olarak adlandırılan bir komisyonun, anayasa yapma amacıyla bir araya gelen bir komisyonun nasıl bir anayasa yapacağını usul, esas ilkelerinde belirtmeyi önermeyi aslında bu Komisyona katılmayla çelişkili görüyorum. Sonuç itibarıyla, Meral arkadaşım gayet net söyledi, hepimizin görüşleri ortada. Eğer komisyonun çalışmaya başlamasını belli konuları tartışma dışı bırakma şartına bağlarsanız, haklısınız, bence bu Komisyon oluşmamıştır. O zaman önerim şudur: Sayın Başkan, genel başkanlarla yeni bir görüşme yapmanız gerekiyor. Devam edeyim yani bunu zaten önerecektik biz.

Bizim, mesela ilk 4 madde tartışılması... Hayır, biz diyoruz ki: Doğrudur, temel hak ve özgürlüklerle ilgili mutabakata varılan maddeler var geçmiş dönemde. Bunları alırız, tekrar tartışırız, değerlendiririz, uzlaşılmayan, şerh konan kısımları konuşuruz ama Anayasa'nın kalan bölümleri belli ki bir hükümet sistemi tercihinine göre tartışılabilir. Ona da bir yöntem bulabiliriz, tartışmaya bir yöntem bulabiliriz. Buyursunlar, AK PARTİ mensupları bütün kısımlarda nasıl bir sistem öngördüklerini anayasa hükümleri şeklinde formüle edip getirsinler. Sizin önereceğiniz parlamenter sistemle ilgili ayrıntılar masaya gelir, büyük ihtimalle esasta uyuşuruz ama ayrıntılarda farklıyızdır yani ayrıntılarda da değil, kurumların biçimlenişinde de, parlamenter sistem anlayışımızda da farklılıklar olabilir. Bizim ile MHP'nin parlamenter sistem anlayışında, MHP'nin CHP'yle parlamenter sistem anlayışında da farklılıklar ortaya çıkabilir. Şimdi, sanki tek bir tane parlamenter sistem varmış gibi, ön şart koşarak "Bunun dışında hiçbir şey tartışmayız." dersiniz, cidden, böyle bir komisyonun oluşması mana kaybediyor, daha doğrusu artık bir mana taşımıyor.

Devam edelim. Önemli meseleler var, bunları halletmemiz gerekiyor Sayın Başkan. Sizlerin zaman sıkıntısı var, “Bir an önce geçelim.” demeniz sorunu çözmeyecek, tıkayacak. Yani, burada “Bir an önce maddeleri yazmaya geçelim.” dediğimizde tıkanacağız Sayın Başkan; Cemil Başkana söylüyorum.

Diğer konuda da gerçekten bizim amacımız bütün önerileri tartışmaktır ve bu Komisyon aracılığıyla toplumun da tartışmasını sağlamaktır. Çok samimi bir niyetle buradayız, çok zor şartlarda buradayız, partimizin hangi şartlarla buraya, bu masaya geldiğini yine Meral arkadaşım da, Garo arkadaşım da gayet açık söylediler. Hayır, biz, bugün daha da ağır şartlar -Allah muhafaza- olsa bile siyasetin son ana, son şansa kadar ayakta tutulması için elimizden ne gelirse yapacağız. En önemli misyonumuz olarak bunu görürüz. Demokratik siyaseti, son şanslar ne kadar küçülürse küçülsün -çok şükür henüz değil ama çok da daralmıştır- son noktaya kadar kullanmak için elimizden geleni yapacağız. Burada, bu imkânları kısıtlayan konularda Sayın Başkan, sizlerin de inisiyatif alması gerekiyor. Şimdi, bir yanda başlamış bir kampanya var, CHP'nin hassasiyetini biraz da buraya bağlıyorum, anlıyorum da. Biz bu konuda kendimize güveniyoruz, biz “Bir oyun var, onun parçası olacağız.” gibi bir düşünceyle ya da bir kaygı, tedirginlikle bir meseleye girişmeyi doğru bulmuyoruz, kendimize güveniyoruz. Bizden bağımsız, bizim dışımızda nasıl bir oyun kurgulanmış olursa olsun, o oyunu ortaya koyma ve gerektiğinde kendi ilkelerimiz ve değerlerimiz çerçevesinde onun işlemlerini engelleme kapasitesine, imkânına, iradesine sahip olduğumuza inanıyoruz yani sonuna kadar bu alanda var oluruz, çalışmalarımızı yürütürüz.

Sizden istirhamım: Bir yanda böyle bir kampanya yürürken, bu, büyük bir gölge gibi Komisyonun çalışmalarının üzerine düşecektir. Sayın Cumhurbaşkanı kendi başına değil, dikkat edin, bir şahıs olarak değil, Cumhurbaşkanlığının bütün imkânlarını kullanarak, bütçeyi, makamın yetkilerini, otoritesini kullanarak bu Komisyonun tartışacağı, sonra da uzlaşma arayacağı konuda bir tercihi savunan ve ısrarla dayatan bir hava yaratıyor. Burada bizim, Sayın Cumhurbaşkanının şahsına ilişkin herhangi bir değerlendirme değildir dile getirdiğimiz. Bu çalışmayı elbette bloke edecek tedirginliklerden, Komisyondaki ruh hâlini derinden

etkileyecek bir olgudan söz ediyoruz. Doğal olarak, kamuoyunda, Garo arkadaşımın ısrarla dile getirdiği algı da buradan kaynaklanıyor. Muhtemelen AK PARTİ tabanında daha azdır o ama diğer partilerin tabanı, çok büyük ölçüde, burada Cumhurbaşkanı'nın bir stratejisi bulunduğunu, bunu elindeki bütün imkânlarla sonuna kadar kullanacağını, bu stratejiyi...

OKTAY ÖZTÜRK (Mersin) – Başında biz de aynı şeyi söyledik.

MİTHAT SANCAR (Mardin) – Yok, yok, sizin zaten aynı şeyi söylediğinizi ve tabanlarımızda da bu kaygıların mevcut olduğunu söylüyorum. Eğer bunu dengeleyecek, “gentle fair” bir çalışma ortamı yaratacak bir ortam oluşturamazsak, emin olun, şimdi değilse kısa bir süre sonra çalışmalarımızda ciddi krizler yaşayacağız. Biz kriz yaratma taraftarı değiliz. Biz amacımızı daha önce de söyledik, evet, her öneriyi burada tartışmaya açtık. Sayın Tezcan, mesela, ısrarla “ilk 4 madde” diyor ama bir ilk 4 maddeyi nasıl formüle ettiğimizi getirelim görsün, sizler de getirin. Yani, burada nedir kurucu iradeden farklılaşan görevi? “Tek kelimesine dokunmayız.” derlerse, bizim... Yani, CHP sıralarında geçen dönem oturan Süheyl Hoca da dâhil -meslektaşımıdır- çok farklı düşünüyoruz, hepimizin üzerinde uzlaştığı bir şey var, hepimizin, CHP'ye anayasa önerisi hazırlayan hocaların yüzde 95'iyle uzlaştığımız bir nokta var. İlk 3 madde dünya anayasa tarihinde görülmeyecek kötü bir imla ve ifadeyle yazılmıştır. Elbette, orada cumhuriyetin niteliklerine, cumhuriyetin varlığına, demokratik, laik, sosyal hukuk devleti niteliklerine dair bir itirazımız yok ama öyle bozuk bir Türkçeyle... İlk, 1'inci sınıfta, anayasa dersinde, bu öneriler daha yeni gündeme gelmişti, biz “Bu kadar bozuk bir Türkçe olamaz.” diye o gün de konuşuyorduk. Şimdi, “Bunun virgülüne dokunmayız.” dersiniz, dokunmayı tartışmayı bırakın, “Tartışmayız.” dersiniz, bu, demokratik bir müzakere anlayışı olmaz. O hâlde, bu Komisyonun gerçekten varlık sebebini yeniden gözden geçirmemiz gerekiyor. Eğer CHP'li arkadaşlarımız bu konuda ısrarlarını sürdürürlerse, benim değil, grup olarak da önerimiz, zaten önerecektik, sayın genel başkanlarla ortak veya ayrı sizin yeniden bir tur görüşme yapmanızın faydalı olacağı kanaatindeyiz.

Teşekkürler Sayın Başkan.

BAŞKAN – Efendim, on dakika ara veriyorum.

ÜÇÜNCÜ OTURUM

Açılma Saati: 18.36

BAŞKAN: TBMM Başkanı İsmail KAHRAMAN

-----0-----

BAŞKAN – Evet, konuşma sırası Sayın Abdulhamit Gül Bey'deydi.

Buyurun Beyefendi.

ABDULHAMİT GÜL (Gaziantep) – Çok teşekkür ediyorum.

Sayın Başkanım, değerli arkadaşlar; usule dair müzakereler yaparken burada, tabii, parlamenter sistem ya da parlamenter demokrasi, başkanlık sistemi üzerinden birtakım görüşler serdedildi. Tabii, çok değerli fikirler, öneriler.

Şimdi, bir defa, Türkiye'deki sistemin parlamenter sistem mi olduğu, yarı başkanlık sistemi mi olduğu, ne şekilde olduğu da ayrı bir tartışma konusu. Kaldı ki dünyada bir tek parlamenter sistem örneği de yok. Yani hangisini, İngiltere'deki parlamenter sistemi mi, Almanya'daki şekilde federal yapıyı içeren Almanya'yı mı baz alacağız? Bu anlamda, parlamenter sistem dediğimizde de muhtemelen burada 3 parti farklı bir şekilde tartışma alanlarına girecek. Dolayısıyla bu süreçte bir sistemi tartışma yaparız ya da yapmayız meselesi... Bence, bu masada her meselenin konuşulması, fikirlerin serdedilmesi faydalı bir sonuç doğurur.

Burada aslolan, kuvvetler ayrılığını, yargı bağımsızlığını sağlayacak bir sistem üzerine, demokratik sistem üzerine tartışmak. Türkiye iki yüz yıldır bu sistemi tartışmış ama hâlâ melez bir sistem, ne olduğu belli değil. Hele, 2007'de Cumhurbaşkanı'nı halkın seçtiği bir yapıyla beraber, aslında parlamenter sistem özünden de uzaklaşmıştır. Yani, bu hâliyle de Türkiye'de bir parlamenter sistem var demek mümkün değil, dolayısıyla bu anlamda, korumak istediğimiz sistemin de parlamenter sistem olmadığı da aslında açık bir konu.

Burada, hükümet sistemiyle ilgili... Bir anayasa yapılıyorsa hâliyle bir hükümet sistemi konuşulacak. Bizim, özellikle, işte, "7 Haziranda sistemden çıkışı, Anayasa'daki 116'ncı madde, Cumhurbaşkanı'nın seçime götürmesi bir şekilde krizi ortadan kaldırdı." dedi Ömer Süha Bey, çok doğru. Bu anlamda Cumhurbaşkanı'mız bu takdir hakkını kullanarak

bir krizi önledi ama bizim önerdiğimiz sistem, başkanlık sistemi, işte o 7 Haziran krizlerini doğurmayacak bir sistem yani sandık içerisinde sandık çıkmayacak bir model öneriyoruz, “Bu modeli de tartışalım.” diyoruz. Yani bizim AK PARTİ olarak önerdiğimiz hükümet sistemindeki model başkanlık sistemi. Ama meseleyi sadece bir sistem meselesine indirgemek de ve yeni anayasayı tartışırken bu anlamda, meseleyi burada bir şekilde kilitlemek ya da bu mecraya sürüklemek de çok doğru değil kanaatindeyiz.

Netice itibarıyla Türkiye’de seçim akşamı hükümet krizlerini ortadan kaldıran bir başkanlık sistemi önerisi. Biz bunu arz edeceğiz. Konuşalım vakti geldiğinde. Tabii ki usul şeylerini konuşuruz, sıralama yaparız. Hangi maddeler geldiğinde, onu konuşuruz ama burada millet bir şekilde demokrasinin içerisinde aktif oldu. Artık eski demokratik anlayışlar yok yani temsilciler aracılığıyla ya da mevcut Anayasa’daki vesayet yapısıyla, kurumlar aracılığıyla millet adına karar veren, egemenlik yetkisini kullanan bir anlayıştan uzaklaşılması lazım. Millet doğrudan yetkili, doğrudan demokrasinin merkezinde olması lazım. Bu anlamda da 2007 referandumu milletin tercihinin de aslında başkanlık sistemine yönelik bir değerlendirmesi olduğunu gösteriyor ama son tahlilde kararı verecek olan millettir. Biz burada hazırlığı yapacağız.

Her meseleyi konuşalım. Nitekim, CHP İzmir Milletvekili Sayın Aytun Çıray da “Referandum mu yapalım, başkanlık sistemi mi, parlamenter sistem mi buna millet karar versin...” Olur, bu da bir yoldur usulen. Neticede, bizim AK PARTİ olarak temel yaklaşımımız, tüm siyasi partilerde de olduğu gibi, olması gerektiği gibi, milletin son tahlilde karar vereceği bir merci olması. Bu anlamda, gelin, iki mesele, parlamenter sistem ve başkanlık sistemine yönelik referandum -yani değerli milletvekilimizin önerisi- bu konu da eğer CHP anlamında öneriyse bunu da tartışalım. Milletin bir şekilde karar verdiği hiçbir seçimden, sandıktan, tercihten biz kaçmayız.

Diğer bir konu, “Cumhurbaşkanı kampanyayı başlattı, süreci sabote ediyor.” şeklindeki yaklaşımların da kabul edilmesi imkânsız. Bu anlamda, her odanın, her sendikanın, her derneğin, her vatandaşın konuştuğu, söz söylediği bir süreçte halkın yüzde 52 oyuyla seçilmiş, ilk seçilmiş Cumhurbaşkanı olan Sayın Recep Tayyip Erdoğan’ın, Anayasa

süreciyle ilgili, kamuoyunda bu hususları dile getirmesinden neden rahatsızlık duyuyorsun? Bu, demokrasi için Türkiye'nin gelmiş olduğu siyasal kültür açısından bir kazanım olarak kabul edilmeli ve bunu yapıcı bir katkı olarak değerlendirmek lazım.

Başkanlık sistemi meselelerine bakıldığında, biz, bu meselenin bir şahıs meselesi ya da şahsileştirilerek tartışılmasının da Türkiye için doğru olmadığını, bu meselenin ülkenin bir ihtiyacı anlamında değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyoruz. Bu mesele sadece Cumhurbaşkanımızın başlattığı bir mesele değil ki. Sayın merhum Türkeş'in, merhum Erbakan'ın, merhum Özal'ın bir şekilde ifadeleriyle Türk siyasi hayatında 70'li yıllardan itibaren akademik hayatta tartışılan bir konudur. Bu konuyla ilgili bu tartışılmış olması, bu anlamda verilmiş, bir şekilde milletin ya da anayasa yapımına ilişkin doğrudan bir norm anlamına gelmiyor. Ama, bu meseleler her hâlükârda Türkiye'de yaklaşık kırk yıldır tartışılmış -Cumhurbaşkanımızla başlayan bir mesele olmadığı ama- Türkiye'ye yönelik tartışmaların da göbeğinde olmuş. Dolayısıyla, bu meseleler tartışılmalı ve bu meseleler tartışılırken de Cumhurbaşkanımızın yapmış olduğu tüm bu katkıların bence yeni anayasa, sivil anayasa ve halkın egemen olduğu demokrasi anlamında bir kazanım olarak değerlendirilmesini düşünüyorum. Bu konuda Tayyip Erdoğan karşıtlığı ya da onun bireysel anlamda burada sistem tartışmaları, Anayasa tartışmalarında sürekli üç parti tarafından da bu şekilde dillendirilmesini, daha ortaya önerimizi getirmeden bir şekilde Sayın Cumhurbaşkanımızın bu anlamda şahsıyla ilgili konuların müzakere edilmesini de ayrıca ben şahsi açıdan çok uygun bulmadığımı ifade ediyorum.

Son olarak ifade edeceğim konu; biz başkanlık sistemini öneriyoruz ama yargıyla ilgili bağımsız yargı, yasamanın etkin olduğu, yürütmeden bağımsız olduğu bir yöntem öneriyoruz. Yoksa, bize kalsa -Başbakanımız AK PARTİ Genel Başkanı, Cumhurbaşkanı kurucu Genel Başkanımız, tek başına iktidarız, istediğimiz kanunu geçiriyoruz, yüzde 98 kanun tasarıyla geliyor, hiçbir şekilde gensoru imkânı yok, bakanlığın düşme imkânı yok- biz bu sistemden memnunuz. Yani, AK PARTİ için bakıldığında, Başbakan bizden, Cumhurbaşkanı kurucu Genel Başkanımız ama biz yasamanın etkin olduğu bir... Hani "parlamentar demokrasi" diyoruz ya,

şu anda parlamenter sistemde Parlamento etkin değil; yürütmenin güdümünde, bir şekilde etkinliği altında bir parlamento var. Bireysel olarak parti açısından bakıldığında biz “Bu sistem devam etsin.” deriz ama Türkiye’yi düşünerek aşkın bir anayasa önerimizde biz kişilerden bağımsız, partilerden bağımsız bir öneriyi sunuyoruz. Bunu da tartışalım, biz bu önerimizi getireceğiz. “Şurası yanlış, şurası demokrasiye aykırı.” dediğiniz konuları da müzakere edelim. Bu anlamda yakınlaşma derken müzakere ederiz ama sistem anlamında bu önerimizi arz ediyoruz.

Ben saygılarımı sunuyorum.

MİTHAT SANCAR (Mardin) – Sayın Başkan, biraz önce okuduğum bir haberi paylaşmak istiyorum.

BAŞKAN – Buyurun.

MİTHAT SANCAR (Mardin) – Biliyorsunuz, televizyon kanalları uzun süredir belli bir kontrol altında. “Biliyorsunuz” demeyeyim, kabul eder misiniz bilmiyorum ama genel böyle bir kanaat var. Şimdi, bizlerin mesela çıkarıldığı neredeyse tek kanal İMC ve bugün yayını durdurulmuş, Hayat TV’nin yayını durdurulmuş, Gün TV’nin yayını durdurulmuş. Şimdi böyle bunlara dikkat çekmek istiyorduk, bu özgür demokratik bir tartışma ortamı...

Yarın, öbür gün kamuoyunda sizler çıkacak her kanalda görüşünüzü anlatacaksınız. Bizler hiçbir yerde konuşamayacaksak böyle boks ringinde birinin elini kolunu bağlayıp diğerine her türlü enerji imkânı verirseniz nasıl yürüyecek? Sadece, şimdi gelen haber olduğu için paylaşmak istedim.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN – Efendim, sıra Namık Havutça Bey’de.

Buyurun beyefendi.

NAMIK HAVUTÇA (Balıkesir) – Şimdi, sayın hocanın son sözünden başlayayım: Perşembenin gelişi çarşambadan bellidir yani önümüzde yaşanmış bir pratik var. Şimdi, tabii, ben de öğretmen avukatım. Öğrencilerimize bir konuyu anlatırken somutlayarak anlatmak...

AHMET İYİMAYA (Ankara) – Tarihçi olarak söylüyorsunuz.

NAMIK HAVUTÇA (Balıkesir) – Evet, tarihçi olarak somutlayarak anlatmak onların kafasında olayın daha çabuk öğrenilmesini sağlıyor.

Şimdi, hatırlayın, Sayın Cumhurbaşkanı halkoyuyla seçildi. Tamam, halk tarafından seçildi ama Sayın Cumhurbaşkanımız Cumhurbaşkanı seçildikten sonra -mevcut Anayasa'ya göre seçildi ama mevcut Anayasa'da da hepimizin bildiği gibi- Türkiye Büyük Millet Meclisine geldi, Cumhurbaşkanı niteliği üzerinden, Anayasa'da yazan hükümler çerçevesinde namusu, şerefi üzerine yemin etti. Şimdi, tabii ki burada Sayın Cumhurbaşkanının şahsıyla ilgili kesinlikle bir değerlendirme yapmak istemiyorum. Biz isteriz ki, o seçildikten sonra, Anayasa'da tanımlanan çerçevede, hukuk devleti çerçevesinde bütün milletin Cumhurbaşkanı, tarafsız ve o görev çerçevesinde yapması, anayasal görevi olarak, hukukun üstünlüğünün gereği olarak yapılması gereken bir durumdur. Ancak, gelinen noktada şunu gördük ki, 7 Haziran seçimlerine giderken Adalet ve Kalkınma Partisi çok açık bir şekilde devletin olanaklarını, Cumhurbaşkanlığı bütçesini seçim çalışmalarında seçim propagandasına açık bir destek olarak kullandı. Yani, bunu bütün Türkiye, herkes biliyor. Şimdi, o bakımdan, Sayın Cumhurbaşkanından bizim beklentimiz, öncelikle devletin anayasal bir kurumu olarak oluşan, seçilen Cumhurbaşkanının bu niteliklere uygun davranması gerekirdi ama öyle olmadığını gördük. Bundan sonraki süreçte de, şimdi de görüyoruz ki, Sayın Cumhurbaşkanı... Bir defa, biz bunu başından beri gördüğümüz için gerçekçi olalım, halka doğruyu söyleyelim, siyaset kurumu güven kurumu olsun.

Şimdi, sözlerim yanlış anlaşılmasın diye önceden şey olarak söylüyorum. Sayın Cumhurbaşkanı şu andaki başkanlık iradesini yani başkanlık çalışmalarını başlattığı platform toplantısından sonra Adalet ve Kalkınma Partisi kendi iradesiyle burada bir tartışma mı yürütecek yoksa bir vesayet altında mı? Yani, bu bir defa konu ama biz görüyoruz ki, Sayın Cumhurbaşkanı bunda ısrarcı ve bulunduğu konum itibarıyla devletin her platformunda, her toplantıda bu iradesini tekrar ediyor.

Şimdi, burada -Sayın Cemil Çiçek, az önce o da bizim gibi- Sayın Meral Hanım "Hangi yemeği yapacağız?" MHP'li arkadaşlarımız "Hangi rotayı izleyeceğiz?" siz de "Hangi yapıyı yapacağız? Temelini yapalım da çatıya sonra geliriz." dediniz. Çok doğru, evet, hakikaten öyle olması gerekiyor ama şimdi, bir mimar bir şeyi planlamadan önce tasarladığı bir şeyi yapmak için -örneğin Boğaz köprüsü yapacaksa- onun üzerinde ne

yapacağına karar verir yani köprü mü yapacak, bina mı yapacak, köşk mü yapacak. Dolayısıyla, yemek yapacaksa önce ne yemeği yapacağına karar verir, içine birçok şey konulabilir ama temel olarak bir şeyin belirlenmesi gerekir. Yani, bizim buradaki hassasiyetimiz, bir, siyaset kurumuna zaman kaybettirmemek, iki, önceden yaşanan bir pratik var, tıkanılan noktalar ortada, onunla ilgili ne yapacağımıza karar vermek, üç, Sayın Başkan önerdi, daha önce 60 maddede uzlaşmış, şu anda yargıda ilgili sıkıntılar var ise -ki var- işte Anayasa'nın ilgili maddesi ne diyor? -Kaçınıcı maddeydi?- "Basın hürdür, sansür edilemez." diyor. E, o zaman, Türkiye Rusya'dan sonra neden gazetecilerin en fazla tutuklandığı bir ülke? İşte MİT Yasası niye var? MİT Yasası'na göre şu anda bütün sendikaların, holdinglerin hepsinin şeylerine girme hakkı var MİT'in, inceleme hakkı var banka hesaplarını, maillerini, haberleşmelerini şey hakkı var. Bir TİB Yasası var, şu anda bütün İnternet medyası, Ulaştırma Bakanının bir talimatıyla kesilebiliyor. E bunlara Anayasa engel mi? Değil. O zaman, biraz bu konularda samimi ve net olmamız lazım.

Kaldı ki bu bir anayasal zorunluluk. Dolayısıyla, şimdi bizim burada pozisyonumuzu, durumumuzu belirlerken, hem siyasetin sonuç alma odaklı... Şimdi, nitekim Abdulhamit Bey arkadaşımız çok net olarak burada "Biz başkanlık sistemini getireceğiz buraya." diyor. Şimdi, bu, bizim için temel bir yol ayrımıdır. Biz de diyoruz ki baştan buna karar verelim. Evet, özgürlükçü bir anayasa, burada tereddüt yok, her türlü şeyi konuşabiliriz. Parlamenter sistem engel mi? Avrupa'nın kaç ülkesi parlamenter sistemle yönetiliyor, başkanlıkla yönetiliyor? Bunu, demokrasiyi, özgürlükleri, adaleti, yargı bağımsızlığını burada konuşmayalım demiyorum ama biz başlangıçta tıkanan noktalar üzerinden işte, uzlaşılan noktalara gideriz, bir ay içerisinde Meclise getiririz, temel hak ve özgürlükler konusunda uzlaşmış, bunları çıkarabiliriz Meclisten. Yargı bağımsızlığıyla ilgili olanlara maddeler de ekleyebiliriz. En azından, toplumda ve kamuoyunda şöyle bir şey olur: "Ya, hakikaten bakın, ilk defa bir komisyon sonuç aldı. İşte, 24'üncü Dönemde tartıştılar, tartıştılar, 60 maddede uzlaştılar, yargı bağımsızlığına ilişkin sıkıntılar var..."

Sayın Başkan, ben Silivri'ye gittim milletvekili olarak, Erdem Gül'le şeyi elimde yazılı belge olmadığı için ziyaret bile edemiyorum.

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Adana) – Bize izin bile verilmiyor.

NAMIK HAVUTÇA (Balıkesir) – Şimdi, gelelim...

OKTAY ÖZTÜRK (Mersin) – Meral Hanım, sen dur, sen gemi tutulup istediğiniz yere götürülür yani. Gemi tutuyorlar, istediğiniz yere götürüyorlar istedikleri vakit yani.

MİTHAT SANCAR (Mardin) – Namık Bey, bir şey söyleyeyim...

NAMIK HAVUTÇA (Balıkesir) – Şimdi, bir dakika, tamamlayayım.

Değerli Başkanım, şimdi siyaset kurumu... Hakikaten hepimizin çok değerli zamanları var, çok değerli tecrübeleri var, birikimleri var. Kaldı ki biz Türkiye'nin birikiminin -ta sadece cumhuriyetle de ilgili değil- bir tarihsel birikimimizin, ta Orta Asya'da başlayan tarihsel süreçte bir devlet yönetme geleneğinin giderek hanlardan, sultanlardan, parlamenter rejimi işte 1808 Senedi İttifak, 1876, 1908. Mutlak iradeye sahip olan şahın, padişahın giderek iradesinin kısıtlandığı, sürekli bireysel hak ve özgürlükler lehine genişlediği bir süreci... 1921'i ayrı tutuyoruz, 1921 bir geçiş sürecidir. 1921, daha henüz Türkiye'nin, Anadolu insanının emperyalizme karşı mücadelesinin devam ettiği savaş sürecidir. Birinci İnönü Savaşı, İkinci İnönü Savaşı, savaş sürecidir orası, orası ayrı. Orada henüz üçlü bir yapı vardır. Dolayısıyla...

ABDULHAMİT GÜL (Gaziantep) – Atatürk'ün yaptığı...

NAMIK HAVUTÇA (Balıkesir) - Hayır, onu söylemiyorum, o Atatürk'ün yaptığıyla ilgili değil.

MİTHAT SANCAR (Mardin) – Bunları tartışırız...

NAMIK HAVUTÇA (Balıkesir) - Farklı bir tarihsel -evet, ben tarih öğretmeniyim- bir durum olduğu için söylüyorum. 1921 bir anayasal süreç değildir, 1921, fiilî bir durumun, bir savaş koşullarının zorunlu dayattığı tarihsel bir durumdur o, orası ayrı, tartışılabilir de tabii, onu da demiyorum. Ancak biz şunu önemsiyoruz: Türkiye, çok ağır bir bunalımla karşı karşıya şu anda gerçekten ülkemiz. İşte Suriye sınırında ne olacağını, yarın ne olacağını kestiremiyoruz. PYD'ye karşı toplar atılıyor, diğer taraftan Diyarbakır'da, Sur'da insanlarımız ölüyor, çatışmalı süreç hepimizi üzüyor. Son bir ayda Balıkesir'de 8 şehidin cenazesini ben mezara koydum. 30 bin insanla bir şehit cenazesini koyduk. İnsanların burasına gelmiş ve şu anda Hükûmetin uyguladığı politikalarla toplum bir fikri ayrılık, duygusal kopuş sürecine doğru gidiyor.

Bırakınız, ben şunu söyleyeyim sizlere: 16 şehidin Dağlıca'da olduğu gün Balıkesir'de HDP'nin binası yakılmak istendi, bir milletvekili adayı arkadaşımız dövüldü, HDP binasına saldırılmasının önünde biz durduk orada ama Balıkesir'in gazeteleri "Hain" diye manşet attı bana.

BAŞKAN – Nedeni?

NAMIK HAVUTÇA (Balıkesir) – Yani HDP'lileri koruyoruz diye.

Yani şimdi bakar mısınız, Türkiye'de gelineen noktada toplum fiilî olarak müthiş bir kutuplaşma içerisinde. O bakımdan, biz elbette bu süreci burada HDP'nin, bütün siyasi partilerin "Bakın ya, işte oturuyorlar, Türkiye'nin sorunlarını konuşuyorlar." hoşgörüsünün, insan olmanın bize yüklediği sorumluluğu, bu ülkenin topraklarında barışı, kardeşliği ve daha refah içerisinde yaşamayı sağlayacak sonuçları çıkaracak bir algıyı vermeniz çok önemli toplumumuz için ama bunun da koşulları, evet, özgürlükleri konuşalım, demokrasiyi konuşalım ama bu noktada eğer yola çıkarken, haziran ayında, bizi demin Başkanın altını işaret ettiği Sayın Cumhurbaşkanının açık, aleni başlattığı bir başkanlık sürecinin altı ay sonra, ya, tamam, işte bunun meşruiyetini sağlayacak bir yan pozisyonda da burada olamayız. Bu konu çok net. Baştan eğer niyetimiz üzüm yemekse, baştan, işte uzlaşmış, özgürlük diyorsak, temel hak ve hürriyetler diyorsak, bu noktada uzlaşmış olan maddeler var, bunları yargı bağımsızlığıyla bütünleyelim, bu çalışmayı yürütelim ama yok, bizim birinci tercihimiz, madem eğer bu konuda netsek... Parlamenter rejim, şu anda ülkemizin başkanlık rejimi Türkiye'nin hemen yarına dayattığı acil bir süreç midir? Değildir bize göre. Türkiye'nin önce özgürlüklere, önce toplumsal mutabakata, önce iç barışını sağlamaya ihtiyacı var. Biz bunu görüyoruz.

Şimdi bakın, toplum bir şey yaşadı.

Değerli Başkanım, bitiriyorum.

BAŞKAN – Estağfurullah.

Buyurun.

NAMIK HAVUTÇA (Balıkesir) – Hatırlarsanız, bir "çözüm süreci" bir "millî birlik projesi" dedik ve HDP'yle, o zamanki BDP'yle AKP arasında görüşmeler sürdü. Biz de buna Cumhuriyet Halk Partisi olarak "Evet, evlatlarımız ölmesin, analar ağlamasın. Barış gibi güzel bir şey olabilir mi? Yani bu sürece engel olmayalım, köstek olmayalım, yürüsün gitsin."

dedik ve toplumda büyük bir mutluluk yaratıldı, keşke çözülsedydi. Bizim önerdiğimiz çözüm, hiç kuşkusuz Parlamentoda bütün siyasi partilerin birlikte eğer toplumda barışı sağlayacaksa bu bir AKP'nin sorunu değil, bu bir millî sorundur ve birlikte karar vermek gerekir iradesinde olmamıza rağmen, Türkiye o günkü koşullardan çok daha kötü koşullara geldi ve biz Şırnak'a ben bu heyetin, partinin bir şeyine gittiğimde, Cizre Sanayi Odası Başkanı ta o zamandan bana gerekenleri söyledi: "Bizden PKK haraç alıyor, devlet vergi alıyor, güvenliğimiz yok. Dicle'nin kenarında bir otel yaptım, 100 kişi işe başlayacak, bunun koşulları yok." diye Cizre Sanayi Odası Başkanı söyledi. Oradaki mayınlar, oradaki silahlar, oradaki hendekler, şeyler o zaman da vardı ve Cizre'ye gittiğimizde, ölen bir çocuğun taziyesine gittiğimizde –ki PKK'nın kontrol ettiği bir bölgeydi- oraya polis bile giremiyordu. Bize de avukat arkadaşlar güvence verdiği için girdik.

Yani şimdi bu sürece Türkiye böyle geldi, karşılıklı iyi niyetler vesaire, sonra, işte son dönemde 300 şehit, Balıkesir'de 8 şehit ve toplum şu anda geldiğimiz noktada... Ben size şunu söylüyorum: Kürtlerin Türklere ayrılması konusunda bir referandum yapılsa batıdan şu anda "Ayrın." diye bir irade çıkacak diye korkuyorum. O noktaya geldi. Çok açık söylüyorum bunu yani burada bunları konuştuğumuz için söylüyorum. Bu bir memleket meselesi, bu bir Tayyip Erdoğan'ın başkan olması meselesi değil ki. Öyle bakmamız lazım ve Türkiye'nin konjonktürü şu anda buna uygun da değil aslında, bunları konuşmaya bile uygun değil. Bizim konuşmamız gereken, şu anda biz şehitleri nasıl durduracağız, biz şu anda Balıkesir'de süt hayvanını kesen köylümüzün durumunu nasıl değiştireceğiz? Başkanlık sistemi şu anda Türkiye'nin yarın çözmesi gereken bir sorun, bir mesele değil. O bakımdan, yol haritamızı baştan belirlersek nereye gideceğimizi, bu memleketimiz için hayırlı olur diye düşünüyorum. Bunda bir tereddüdümüz yok.

İşte, bakın bir Büyükşehir Yasası çıkardık Değerli Başkanım. Geçen dönem siz Meclis Başkanıydınız, ben de -İçişleri Komisyonundaydım- Büyükşehir Yasası'nı tartıştık. Büyükşehir Yasası'nda bugünkü hendekleri biz o zaman söylemiştik biliyor musunuz. Bakın tutanaklara. Türkiye'de bu mevcut yasayla, Büyükşehir Yasası'yla gidilen noktanın nereye doğru gideceğini o zaman görmüştük biz,

uyardık. Bakın, Türkiye'ye bu koşulları sağlayalım, önce bu sorunu çözelim, ondan sonra yerel yönetimlerin güçlendirilmesi... Elbette biz yerel demokrasilerin güçlenmesini, Balıkesir Belediyesinin, Diyarbakır Belediyesinin idari ve mali anlamda Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı çerçevesinde yerel demokrasinin gelişmesine niye karşı olalım? Ama önce temel meseleleri çözmek gerek diye düşünüyoruz ve bu bakımdan da başlangıçta rotamızı, hangi yapıyı, hangi yemeği yapacağımıza karar verelim, ondan sonra da gidelim diyorum.

BAŞKAN – Efendim, teşekkür ediyorum.

NAMIK HAVUTÇA (Balıkesir) – Ben teşekkür ederim.

BAŞKAN – Oktay Öztürk Bey, buyurun.

OKTAY ÖZTÜRK (Mersin) – Sayın Başkan, aslında söz almayacaktım ben, arkadaşlarım konuşursa onlar konuşsunlar.

BAŞKAN – Çok affedersiniz, bakınız, saat yedi, isterseniz yemek getirtiriz, isterseniz tost getirtiriz.

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Adana) – Süre belirleyelim.

MİTHAT SANCAR (Mardin) – Sayın Başkan, bir süre belirlersek ve en kısa zaman yeniden bir araya gelip bir şey görürsek...

BAŞKAN – Bu süre uzar belki.

AHMET İYİMAYA (Ankara) – Sabaha kadar sürecektir ya.

MİTHAT SANCAR (Mardin) – Bugün yok, bugün daha erken bitirsek iyi olur diye diyorum ben.

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Adana) – Yarın sabaha kadar devam edelim Başkanım.

BAŞKAN – Gelin, ben size birer tane tost söyleyeyim.

MİTHAT SANCAR (Mardin) – Kendimizi sekize göre ayarladık, uygun değil midir?

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Adana) – Sayın Başkan, sekize kadar bugün süre belirlesek, yarın devam etsek.

BAŞKAN – Artık çok tuhaf kaçır, biz bu noktayı bağlayalım. Gene 3'üncü madde, gene 3'üncü madde, gene bir tane daha; Türkiye takip ediyor.

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Adana) – Ama, tıkanıyor yani şu anda.

BAŞKAN – Tıkanmaz, tıkanıyorsa "Tıkanıyor." deriz.

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Adana) – Hayır, hayır, o anlamda değil. Şunu kastediyorum: Yani, bu gece pozisyonlar yani şu anda konuldu, hani herkes ifade ediyor. Yarına kadar... Yani sabah şerif ola, hayrola diyorlar ya, bir devam edelim.

BAŞKAN – Hayır, hayır, siyasette şöyle bir şey var: Eğer “Ben yetkili kurullarıma götüreceğim.” diyorsanız, böyle bir durumunuz varsa başka ama öbür türlü bu neticeye gideceğiz.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Bizim tutumumuz belli, biz ayrı bir yetkili kurulla görüşmeyeceğiz, biz net tavrımızla geldik.

MİTHAT SANCAR (Mardin) – Bizim de yok böyle bir şeyimiz.

BAŞKAN – Dolayısıyla, yarına biz bunu bırakmayalım.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Biz yetkili bir kuruluz bu konuda Sayın Başkanım.

BAŞKAN – Oktay Bey, kusura bakmayın, başlayacaktınız ama ben araya girdim.

Buyurun Beyefendi.

OKTAY ÖZTÜRK (Mersin) – Şimdi, Sayın Başkanım, bu, başkanlık sistemi vesaire falan gelince, her zaman “Türkeş de başkanlık sistemini istemişti.” diye bir teranedir dönüp duruyor. Ben 1969’dan beri, rahmetli Türkeş’le beraber 1991’den 1997’ye kadar da mesai birliğim oldu, Genel Başkan Yardımcılığını yaptım. Şimdi, Sayın Cumhurbaşkanı da buna sığındı, devşirilmiş ülkücüler var, onlar da bu şekilde kullanılmak suretiyle...

BAŞKAN – Öyle bir ülkücü var mı?

OKTAY ÖZTÜRK (Mersin) – Var tabii, yani ülkücüden geçinenler var, şimdi başka yerlerden geçiniyorlar.

Şimdi, bunları kılavuz olarak aldığınız vakit bunlar sizi doğru bir yere götürmez. Sayın Türkeş 1 defa başkanlık sistemini istiyor, 1980 öncesi, Cumhurbaşkanı’nın seçilemediği dönemleri hatırlayın. Fakat Sayın Türkeş ondan sonra bir daha ağzına almadı. Şimdi, Sayın Türkeş’i referans alacaklara bir tavsiyemiz var: Türkeş bütün ömrünü bu milletin birlik ve beraberliği için geçirdi ve millete mal olmuş bir insan. Bu kadar önemsiyorsanız Türkeş’in sonraki hayatına bakın, bir daha ağzına almamış. O zaman şunu düşünün: “Ya, bu adam bu memleket için canını ortaya koydu, 1 defa ‘başkanlık’ diyor, ondan sonra bir daha ağzına

almıyor, bir hikmeti vardır bunun.” Böyle bir bakın. Ha, bir başka pencereden de şöyle bakın: 2002’de Sayın Cumhurbaşkanı 2007’de parlamenter sistemi istiyor. Başkanlık sisteminin Amerikan emperyalizminin bir dayatması olduğunu söylüyor. O zaman dönün, Sayın Cumhurbaşkanına bakın. Yani dün böyle diyordun, Amerikan emperyalizmiydi, ne oldu? Şimdi güneyde PYD’yi sana tercih eden Amerika emperyalizminden mi vazgeçti? Ne oldu? Eğer Türkeş’in 1 defa söylediği, ondan sonra söylemediği ölçü ise Sayın Cumhurbaşkanının 2 defa söylediğini ölçü alalım çok önemliyse.

Onun için, yani, dediğim gibi, bu doğru bir savunma değil, sizi doğru bir yere götürmez. Sayın Türkeş şunu biliyor: Allah’ın kelamı ve onunla getirilen emirler en doğru, yani kâinatta ondan daha doğru bir şey yok. Ama ona inanmış, onu doğru anlayabilen insanlar tarafından eğer yönetilmez ise, idrak edilmez ise işte peygamber ahfadını bile katledecek duruma gelirler. Bunu gördüğü için şu hükme varmıştı: “Türkiye’de demokrasi bihakkın yerleşmedikçe, demokrasiyi anlamakta güçlüğü olan insanlar eğer gücü eline geçirirler ise bir despot olurlar, milletin kanına, kanının akmasına sebebiyet verirler.” teziyle bir daha başkanlık sistemini ağzına almamıştır. Öncelikle, bu demokrasiyi idrak edebilecek, demokrasiye inanmış, bu yapıdaki insanların bu ülkede söz sahibi olması lazım ki ondan sonra böylesine bir gücü ellerine verelim çünkü güç onu tartabilecek, onu idrak edebilecek insanın sırtına binmediği vakit ya da zayıf insanın sırtına bindiği vakit ayakları çarpılır, nereye gideceği belli olmaz, bu milletin felaketini hazırlamış olur. Bunları gördüğü için Türkeş bir daha ağzına başkanlık sistemini almamıştır.

Burada asıl sorulması gereken, iki dönem, 2002’de, 2007’de Amerikan emperyalizmini hedef göstererek veya mehoz göstererek “Emperyalizmin oyunu, Amerikan emperyalizminin dayatması.” diyen Sayın Cumhurbaşkanına “Bu sistemden niye vazgeçtin?” diye sormak bana göre daha doğru yola götürür diye düşünüyorum. İnşallah bir daha bu konuda konuşma gereğini duymayız.

Haa, Namık Bey, sanki beni dinlerken bir şeyi anlattınız herhâlde. Biz “Hangi rotadayız?” demedik, “Bizim rotamız belli.” dedik. İlk buraya geldiğimiz vakit hatta dedim ki: “Biletimiz elimizdeydi, bindiğimiz uçağın bizi nereye götüreceğini de biliyoruz, rotamız belli bizim.” Yani, ondan hiç

endişeniz olmasın. Ha, sadece belki bir konuda zamanlama olarak farklı düşünüyoruz, zamanlama olarak farklı düşünüyoruz. Yoksa, bizim rotamız belli. Sayın Genel Başkanımız, Sayın Başkana gönderdiği mektupta da aynı rotayı belirtiyor, sizin de tekrar ettiğiniz hususlar. Biz ilk geldiğimiz vakit de tekrar ettik. Onun için şaşkınlığımız yok. Yani, koltuğumuzda bile oturuyoruz, doğru düşünerek oturuyoruz. Bunu bir hatırlatmış olalım.

BAŞKAN – Değerli milletvekili arkadaşlarım, ufak bir Hyde Park'tayız. Fikirlerimizi usul müymüş, 1'inci madde miymiş, hiç göz önüne almadan aktarıyoruz ve esasa geçiyoruz, ilerideki maddelere geçiyoruz. Ben rica edeyim, biz başlangıca dönelim. 1 ve 2'yi konuşuyoruz, inşallah devam kararı çıkar da bol bol rahat rahat konuşuyoruz. Hem müddetin kısalığı hem de durum gündemin maddesi dolayısıyla ben bir ikazda bulunmak istedim.

Teşekkür ediyorum.

Kadir Bey, buyurun.

KADİR KOÇDEMİR (Bursa) – Sayın Başkanım, kıymetli arkadaşlar; televizyonlarda açık oturumları seyrederken şöyle bir program yapsam diye düşünürdüm: Bazen insanlar birbirlerini duymamaya başlıyorlar, aynı anda konuşuyorlar, o anda bir folklor ekibi şeye girse, o masaların arasından mesela Silifke ekibi geçse diye. Şimdi de bu akşam bakarken Türk sanat müziğinin çok güzel bir parçası var, bizim gibi yaşlanınca insan daha çok söylüyor, "Saçlarıma ak düştü, sana bir ad bulamadım." diye, onu fon müziği olarak koysak herhâlde iyi olacak çünkü daha addan başlıyoruz efendim.

MİTHAT SANCAR (Mardin) – Yaşınız kaç?

KADİR KOÇDEMİR (Bursa) – Yaşıtız sizinle hemen hemen.

MİTHAT SANCAR (Mardin) – Yaşlılık kelimesini reddediyorum.

KADİR KOÇDEMİR (Bursa) – Azerbaycan'da yaşlılık gençlik için söyleniyor yaş sebze meyveden, o manada da şey yapılabilir.

Tabii, usul önemli, geçen sefer de Bedri Gürsoy'un bir sözünü söyledim, "Kem âlât ile -yani kötü âdetlerle- kemâlât elde edilemez." Ben buraya seçilince, daha önce de anayasa hukuku dersine falan da girmiştım ama literatüre bir baktım, mesela, 4 tane ülkeye yoğunlaşmış ama 39 ülkede son otuz yıldaki anayasa değişiklikleri süreçlerini belli

açılardan incelemiş bir çalışmaya da baktım, hepsinde başlangıçta bir konsept konuluyor.

BAŞKAN – Yine başkanlık mı?

KADİR KOÇDEMİR (Bursa) – Yok, “başlangıçta” dedim, “baş...” deyince hemen başkana gidiyor sizin aklınız. Başlangıçta bir konsept konuluyor. Yunanistan, mesela, demiş ki: “Ben partilerin seçimlerdeki finansmanını şey yapacağım, şu, bu.” Bu komisyonlar başlayınca vicdani retten başka şeylere kadar gelmiş, anlaşılmış, anlaşılammış bunlar olmuş ama biz de hakikaten kişiye bağlı ve Türk işi gidiyoruz. Hani, Nasrettin Hoca'nın -bazıları da çok övüyor bunu fazi mantık diye- malum fıkrası var: Birbiriyle nızalı olandan birilerine “Sen haklısın.” diyor, öteki gelip atlattığında “Sen haklısın.” diyor, başka biri “İkisi aynı anda haklı olamaz.” deyince de “Sen de haklısın.” diyor. Biz bunu görüyoruz. Mesela, şu anda “ak saray” namındaki yer biliyoruz ki Cumhurbaşkanlığı olarak planlanmadı. Bugün de onun sıkıntıları var çünkü oraya 4-5 tane bakanlık da girecekti ve Sayın Cumhurbaşkanımız Cumhurbaşkanı olmasaydı Başbakan... Ben bürokrattım, biliyorum; mimara orada “Cumhurbaşkanına göre burada, içinde bir rezidans olacak, şey olacak.” diye söylenmedi ama Cumhurbaşkanımız Cumhurbaşkanı olunca o bina Cumhurbaşkanlığı olarak kullanılmaya başlandı.

Abdulhamit Bey dedi ki: “Doğrudan seçim.” Bugün demokraside herkesin örnek gösterdiği Amerika, başkanını doğrudan seçmiyor. Amerikalılar bunu bilmiyorlar mı? Amerika halka değer vermiyor mu?

Efendim, yine “Gerekirse referandum.” dendi, pek çok ülkede demokrasiyi korumak için referandum yasaklanıyor. Zaman baskısı, yine öyle. Pek çok bakımdan örnek gösterdiğimiz kuzey ülkelerinde, Danimarka'da, İskandinav ülkelerinde 2 seçim dönemi geçiyor. Yani, anayasaya karar veren bir seçim dönemindeki parlamento bunu yürürlüğe koyamıyor, seçimden sonra gelen parlamento da bu konuda düşünme hakkı veriliyor. Çabuk yapanlar da var tabii ama “Bütün bunlar, bu işler usul olarak başka yerlerde nasıl oluyor?” diye sordüğümüzde gördüğümüz hususlar.

Tabii ki ideal iletişim ortamı... Hocam Habermas'ı çevirmiş. Ben Türkçe'nin güzelliğinden de istifade ederek “5T” diyorum.

MİTHAT SANCAR (Mardin) – “Kamusallığın Yapısal Dönüşümü.”

KADİR KOÇDEMİR (Bursa) - 5T'nin olmadığı bir ortam diyorum. Kavramlar tahrif edilmemeli. Bize göre, bugün, millet, etnik köken, pek çok şey tahrif edilmiş vaziyettedir. Tahdit edilmemeli konuşmalar, orada bir sınırlama olmamalı. Yine "Konuşursam başıma şu gelir." diye bir tehdit olmamalı ve bir tahrik olmamalı şeyde ama şimdi bunlar ideal iletişim ortamı fakat hayat bir şekilde devam ediyor.

Ben hemen toparlamak istiyorum: Kendini ispatlamış bir usul şeyi var 15 maddelik geçtiğimiz dönemde. Geçtiğimiz dönemde yapılan çalışmalarda, duyduğumuz kadarıyla, bu usulün çalışmayı tıkadığı bir şey olmadı. "Keşke 2'nci maddeyi şöyle yazsaydık, orada böyle yazıldığı için bu konuyu tartışmıyoruz ya da orada şöyle yazılmadığı için bunu gündeme getiremiyoruz." gibi bir şey yok. O açıdan, 1'de, 2'de bizim -buradaki çoğunluk tabii nasıl karar verirse- ad konusunda bir çekincemiz yok. Anayasa komisyonu, anayasa yapımı sürecini yönetme şeyinin uygun olacağını düşünüyoruz. Mutabakatla da burada karar alacaksak hâliyle tartışacağımız konu -gündemine de hâkim olacak olacaktır bu masa- gündeme alma bile istendiğinde, mutabakata müracaat istendiğinde mutabakat orada aranacak ve gündeme de alınmayacaktır. Onun için, burada böyle yazmamızın... Cumhuriyet Halk Partisinin şeyine katılıyoruz. Yani, baştan da söyledim, diğer ülkelerin hepsinde anayasa değişikliği önce ne beklendiğiyle ilgili bir çerçevede... Ki mutabakattan sonra başlar. Bundan sonra gelen her teklif de bu başta dediğimiz çerçeveye katkıda bulunuyor mu, onu sağlamlaştırıyor mu yoksa onunla tezat mı teşkil ediyor, buna göre değerlendirilir ve çok hızlı ilerlenir. Ama ben bunun bugün için CHP'nin dediği gibi özellikle darbe konusunda... Zannediyorum, Bülent Bey de orada, çalışma esaslarına yazılması konusunda -darbe hukuku konusu- çok ısrarcı değil. Bir şekilde bunu geçmemizde fayda var diye düşünüyoruz.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN – Teşekkür ederim.

Ahmet İyimaya Bey, buyurun.

AHMET İYİMAYA (Ankara) – Değerli arkadaşlar, teşekkür ediyorum.

Bir defa, bir hususu tashih etmek istiyorum. Bundan önceki Uzlaşma Komisyonu döneminde tıkanma hükümet sisteminde olmadı. Biz

AK PARTİ olarak orada açıkça hükûmet sisteminin dışındaki Anayasa maddelerinin -tutanaklar var- bütününde uzlaşma olması hâlinde biz başkanlık sisteminde, bunda ısrarı sürdürmeyeceğiz dedik. Bu açıkça zabitlerde, tutanaklarda var. Bakın, dokunulmazlıkta dahi -en temel, ne başkanlık sisteminde ne parlamenter sistemde- uzlaşamadık. Burada bunun bilinmesi lazım, defaatle söyledik; diğer maddelerde uzlaşmayı sağlamamız hâlinde Adalet ve Kalkınma Partisi olarak mutabık kalınacak bir hükûmet sistemiyle bu Anayasa değişikliğini taçlandırabiliriz dedik ısrarla.

İki: Değerli arkadaşlar, uzlaşma komisyonunun ruhunda, ana iskeletinde konu rezervi olmaz. Sırası geldiği zaman “Ben onu istemiyorum.” denebilir ama “Onu ben tartışma yapmıyorum...” İlkin, yine, nitekim, CHP “Ben başkanlık sisteminin tartışılmasını istemiyorum.” dedi orada ama şöyle bir uzlaşmaya vardık: Hükûmet sistemlerine gelindiği zaman arkadaşlar bizim sisteme hiç katılmadılar fakat biz sistemi rezerv olarak hükûmet sistemleri bölümünde öngördük. Orada önemli olan, bu komisyonun çalışıp çalışmaması meselesi. Eğer başlangıçta “1) Şu hükûmet sisteminin tartışılmasına karşıyım.” veya “2) Şu hükûmet sisteminin dışındaki hükûmet sistemlerinin tartışılmasına karşıyım.” şeklinde net bir pozisyon ortaya konması hâlinde bu komisyonun uzlaşma ruhunun ana koşulunun, iskeletinin, iliğinin başta boşaltmış olacağını farz ederiz. Bu konuda net olalım. Bence içerik tartışmamıza gerek yok. Başkanlık sistemi, parlamenter sistem, başkanlı parlamenter sistem, aralıklı başkanlık sistemi, yarı başkanlık sistemi; öyle şey de değil yani parlamenter sistem, çok şeyleri var.

Bülent Bey, tabii netsiniz. Bizce şunda mutabık kalalım arkadaşlar: Eğer biz “Başkanlık sisteminin tartışılmaması gerekir, hatta parlamenter sistemin dışında diğer sistemler de tartışılmasın.” diye bir blokaj koyuyorsak bu çalışmanın anlamı yok Başkanım. Ben özellikle vurguluyorum.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Affedersiniz...

AHMET İYİMAYA (Ankara) – Tabii, tabii, Bülent Bey.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Müsaade eder misiniz Sayın Başkanım.

BAŞKAN – Buyurun.

MİTHAT SANCAR (Mardin) – Sayın Başkan, kıyafetimüzakere oldu.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Bir cümle söyleyeyim kıyafetimüzakere olsun yine çünkü önemli bir noktaya geldik.

MİTHAT SANCAR (Mardin) – Önemini söyleyeyim. Ayrıca, nasıl karar vereceğiz yani, şimdi isim konusunda, usul kuralları konusunda nasıl karar vereceğiz? Yani, diyelim şimdi, tek tek sorsanız, biz önerimizi söyledik, isim konusunda da önerimizi söyleriz. Peki, yine oybirliği mi aranacak, olmasa ne olacak? Usul kuralları belirlenmemiş olacak. O zaman, o kısma geçelim çünkü...

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Şimdi...

MİTHAT SANCAR (Mardin) – Çok özür dilerim Bülent Bey.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Tabii, tabii, estağfurullah.

MİTHAT SANCAR (Mardin) – Yani sürekli...

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Adana) – Aynı şeyleri söylüyoruz.

MİTHAT SANCAR (Mardin) – Zaten hep tartışacağımızı zannettiğimiz meseleleri bu sefer birbirimize cevap verme şeklinde dile getirmeye başlıyoruz. Ben diyorum ki: Müzakere bu konuda yeterlidir, karar -tabii ki, şimdi, Bülent bir şey söyleyecek ama- nasıl alınacak onu konuşalım.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Sayın Başkanım, değerli arkadaşlar; bakın, tabii, bizim Cumhuriyet Halk Partisi olarak söylediğimiz üzerinde daha çok yoğunlaştığı için tartışma bir yanlış anlamaya saplanmayalım. Buradaki mesele şu: Daha önce yaşanan deneyimlerin üzerinden belli bir noktadayız bugün, bu çok açık. Şimdi, burada bir şeyi bilmiyormuş gibi davranmanın bir anlamı yok. Bu konuda ne dedik? Hani, Sayın İyimaya dedi ki biraz önce “Biz hükümet sistemlerine gelelim, orada konuşalım.” Bakın, bundan önceki komisyon 60 maddede uzlaştı. Diyoruz ki: Madem böyle, 60 maddeyi, yargıya da ilave eder geçiririz. Yasama ve yürütme maddeleri, tam da sistem tercihiyle ilgili konuda karar vermeden uzlaşılması mümkün olmayan maddeler.

AHMET İYİMAYA (Ankara) – Biz parça parça dedik.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – İkinci önerimi söylüyorum: Dolayısıyla, bu komisyon o zaman döner, çalışmasını sadece öncekinin 60 maddesine inhisar ettirir, buna arzu ederseniz yargıyı da koyarız -bağımsız yargıyı kurmak üzere yargıyla ilgili ciddi, acil problemleri- ve bir ayda bu çalışma

bitirilir, komisyonun görevi biter. Sayın Başkan isterse -arzu edilirse- yeni bir komisyon kurar. Yani, bizim söylediğimiz mesele bu.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN – Cemil Çiçek Bey, buyurun.

CEMİL ÇİÇEK (Ankara) – Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Değerli arkadaşlar, hakikaten vakit uzadı ancak bir şeye karar vereceksek, söylenecek ne varsa onu bir söyleyelim, ondan sonra...

Şimdi, evvela bu Komisyonu oluşturan partiler şu ana kadar dile getirilen konuların hiçbirini ilk defa burada gündeme getiriyor değil, herkes birbirinin görüşünü, hassasiyetini, duyarlılığını, kırmızı çizgisini bilerek bir araya geldi. Dolayısıyla, bir araya geliyoruz... Buna rağmen bize denildi ki: “Siz bir araya gelin, bunlardan yola çıkarak bir yeni anayasa yapın.” Biz şimdi bunun arayışı içerisindeyiz; biri budur.

İkincisi: Kadir Bey’in söylediği husus doğru. Biz ilk defa toplanmıyoruz, yirmi beş aylık bir uygulaması var şu an elimizdeki 15 maddelik çalışma esaslarının. Bu çalışma esasları bize çok fazla problem çıkarmadı yani uygulamada bize kolaylık getirdi, bundan dolayı sıkıntı çıkmadı, sıkıntı başka konulardan çıktı; etti iki, bunu da bilelim.

Üçüncüsü: Tabii, partiler buraya birçok görüşü getirdi geçmiş dönemde de ama zaman içerisinde müzakere edildi, kamuoyunun sesine kulak verildi, oturuldu, bir defa daha düşünüldü. Mesela, hiç gündeme gelmedi; AK PARTİ önerilerini verirken “yargı birliği” diye bir bölüm getirdi, en az başkanlık sistemi kadar problem olarak kabul edildi, tartışmalar oldu ama o, tutanaklarda da vardır. Ben de dedim ki: Bir başkanlık sistemiyle ilgili maddeleri bırakalım, ortak yönler var. Mesela, seçim kaç yılda bir yapılacak? Bunun başkanlık veya parlamenter sistemle bir alakası yok. Milletvekillerinde aranan nitelikler yani birinde ilkokul mezunu olacak, öbüründe üniversite mezunu olacak diye değil. Ya da milletvekilliği nasıl düşecek? Parlamenter sistemde de bir suç işleyebilir milletvekili -inşallah olmaz- başkanlık sisteminde de. Bu nasıl düşecek, nasıl edecek? Bunun sistemlerle pek alakası yok, bunları yazalım. Bak dedim ben o zaman -tutanaklarda var- ya, AK PARTİ buraya “yargı birliği” dedi ama sonradan yazılan metinlere bakarsanız, yargı birliğinden sarfınazar etti; Mehmet Bey hatırlayacaktır, Oktay Bey de iyi hatırlar. Demek ki buraya bir şeyin gelmiş olması yani varsa var, yoksa

yok diye değil, gelir buraya, bu bir müzakeredir. Dolayısıyla, müzakeresi yapılır, belki bunlardan bir şey çıkar.

Şimdi, bakın, şu toplantıdan bir netice çıktı bence, ister bugün karar vereceksek verelim. Hakikaten, bu 15 madde yirmi beş ayda bize problem çıkarmadı bundan dolayı. Hele o görüş birliği içerisinde mutabakatla karar verme meselesi... Zaten bir partinin eğer bir noktada kendi felsefesine, kendi çizgisine, hassasiyetine zarar veriyorsa o orada, görüş birliği içerisinde olmayacağı için o madde zaten çıkmıyor. O nedenle, bugün burada ilk defa 4 parti de dedi ki: “Evet, darbe hukuku, darbe yasaları. Bunlar doğrudur, bunların ayıklanması, temizlenmesi, ortadan kaldırılması lazım.” Bunda mutabık kaldık. Şimdi, geriye ne kalıyor? Sizin öne sürdüğünüz bir şart olarak -şart demeyelim de- ya da bir ön değerlendirme olarak bunun düzeltilmesi için 2 tane yol olabilir.

1) Hakikaten, bu konuyu geçen sefer de sizler gündeme getirdiniz, bu inisiyatifi siz alabilirsiniz. Sayın genel başkan, sayın grup başkan vekilleri partileri dolaşır, biz de burada olumlu kanaatlerimizi bildirdik, - ümit ediyorum ki arkadaşlar şahsi kanaatlerini söylemedi zaten, bu konuda partilerinin genel yaklaşımını söyledi- bir komisyon kurulur, buradan faal, hayırlı bir netice çıkarmış oluruz; birisi budur.

2) Zaten her gün neredeyse Danışma Kurulu isteniyor. Bir Danışma Kurulu toplantısı da bunun için Sayın Başkan, size geldiğinde “Burada böyle bir görüş hasıl oldu. Siz bunu lütfen kendi partilerinizle bir görüşün. Burada bir komisyon kurulması uygun olur mu, olmaz mı, ne diyorsunuz?” diye herkes partileriyle görüşür, onu oradan başlatabiliriz. Böylece, bakın, sizin birinci söylediğiniz konuda bir adım atılmış olur, bu çalışmaya da biz buradan devam ederiz.

Bir başka husus da şu: Arkadaşlar, tabiatıyla burada herkes birçok görüş getirecek. Şunu kabul etmek lazım: Zaten bu anayasa sadece AK PARTİ'nin, sadece CHP'nin, sadece bir partinin anayasası olursa, bu zaten gene tartışma konusu olacak. Tek başına yazarsanız farklı yazacaksınız, birlikte yazarsak bazı konularda ileri geri oynamalar olacak, değişiklikler olacak. Bu açıdan baktığımızda, bakın, siz de kabul ediyorsunuz, diyorsunuz ki: “Rasyonelleştirilmiş parlamenter sistem” veya “güçlendirilmiş parlamenter sistem.” Ben de diyorum ki: Biz de “rasyonelleştirilmiş bir başkanlık sistemi” desek o zaman siz bize

soracaksınız, diyeceksiniz ki “Nasıl bir rasyonelleştirilmiş başkanlık sistemi?” İşte biz de bu teklifleri buraya getireceğiz, o zaman konuşacağız. “Siz ‘rasyonelleştirilmiş’ dediniz ama bunun rasyonel yönü yok.” diyeceksiniz belki veya “Biz parlamenter sistemi rasyonelleştirdik.” diyeceksiniz. E, diyeceğiz ki: “Bakın, şurada şu uygulaması var, burada busu var, vesairesi var.” Yani, bununla neyi söylemek istiyorum? Getirip burada, bu işleri konuşacağız. Ne zaman konuşacağız? Daha işin esasına girmeden, konuşulmadan bu işler olmaz. Beğenmiyor diyorsa kimse kimsenin görüşünü, zaten o kabul noktasında görüş birliği gerektiği için olur.

Bir de tabii, burada şöyle bir şey var: Bizler burada partilerimizi temsilen bulunuyoruz. Yani, burada Cumhurbaşkanlığıyla ilgili bu konuşmalar yapılıyor. İfade özgürlüğünün belki de Türkiye’de en geniş anlamda kullanıldığı komisyon ya da platform burası oldu. Dışarıda yumruklar sıkılıyken, biz 4 parti Diyarbakır’da nedir, ne, Trabzon’dan Antalya’ya kadar birlikte büyük bir centilmenlik örneği vererek... Hatta tutanaklarda vardır, “Keşke şu komisyondaki hava Türkiye’ye bir yıl hâkim olsa Türkiye birçok sorunu aşar.” diye benim de cümlelerim var. Dolayısıyla, biz her şeyi konuşacağız, vesaire yapacağız ama kimin konuşacağına, ne konuşacağına biz karar veremeyiz. Şimdi, yani Sayın Cumhurbaşkanı ne konuşacak, nasıl konuşacak? Buna ben onay veremem. Ona veremediğim gibi filanca sendika başkanının ne konuşacağını da ben bilemem, filanca dernek, vakıf başkanının da.

Kaldı ki bir şey göz ardı ediliyor: Bu başkanlık sistemi konusunu Türkiye’ye her defasında cumhurbaşkanları getirmiştir, rahmetli Özal getirdi. Özal bunu getirince her erkten konuşanlar oldu, yargı başkanlarından da konuşan oldu. Yani, bir ülkede bir teklif geldiğinde yargı başkanı konuşacak, sendika başkanı konuşacak, akademisyenler konuşacak, partiler konuşacak ama Cumhurbaşkanı konuşmayacak. Ha, yanlış konuşuyor olabilir, yanlış takdim ediyor olabilir, beğenmediğimiz usul ve yöntemleri olabilir; bunu her türlü eleştiri hakkı var, zaten eleştiri de yapılıyor. Yani, biz burada Cumhurbaşkanını savunuyor havasında değiliz, AK PARTİ’yi temsilen burada bulunuyoruz. Ama, şimdi, biz Komisyonun çalışmalarını filancanın konuşup konuşmaması esasına bağlı olarak sürdürecekseniz o zaman biz ifade özgürlüğü noktasında sınırı

kendimiz koymuş oluyoruz. “Sınırsız ifade özgürlüğü” derken kimin nasıl konuşacağına ben buradan onay verme noktasında olamam.

Dolayısıyla, gelin, birbirimizi iyi anlayalım, güzel bir çalışmayı başlattık, geçmiş tecrübeden de yola çıkarak, bakın, bugün diyoruz ki: Şu darbe hukukuyla ilgili bir adım atılır, bu önemlidir -ama bu Komisyon vesilesiyle oldu- yolumuza devam edelim, ismi işte “mutabakat komisyonu” vesaire... Dediğim gibi, problem bu Komisyonun işleyiş tarzından çıkmadı, başka sebeplerden çıktı. Onu öyle yapalım, görev alanımız da Anayasa’dır. Diğer konuları da, işte darbe hukuku... Önümüzdeki hafta onu nasıl istiyorsanız olabilir. Bu işi böylece karara bağlayalım, metni hiç olmazsa değiştirmeden -sadece isim konusunda itiraz varsa- 1’inci, 2’nci maddeyi kabul edelim; kimsenin görüşlerine aykırı, kabullerine aykırı bir durum yok burada. Dolayısıyla, bir adım atmış olalım. Onun dışında da yine zaman içerisinde göreceksiniz, bugün dile getirildi, ilk toplantılar olduğu için böyle, birçok konuyu konuşarak hallederiz. Bu Komisyon yoluna devam etmelidir, bir mesafe almalıyız, aksi takdirde sadece anayasa işini askıya almış olmuyoruz biz. Mithat Bey’in söylediği diyalog kültürü, demokratik kültür nasıl oluşacak? İşte bu toplantılarla olacak. Daha baştan kesersek biz bu işi olmaz. Onun için, konuşalım, devam edelim. Benim teklifim eğer şöyle:

1) İsim “mutabakat” bizim yönümüzden bir mahzuru yok.

2) Görev olarak anayasa.

3) Darbe hukukuyla ilgili demin söylediğim yöntemlerden hangisi uygunsa... Yani sizin emeğiniz var da onun için size teklif ettik, topu taca atıyor falan değiliz. Buradaki arkadaşlarımızın hepsi de dedi ki: “Bu bir önemli konudur.” Ya siz inisiyatif alırsınız... Bir de diyalogu sadece bizler değil, bizim dışımızdakiler de... Ne olur yani partiler birbirlerine bir de kendileri görüş götürürseler. Yani hiçbir parti kendisini pergelin sabit ayağı, diğerleri onun etrafında diye kabul etmemeliler. Birbirimize gidip gelebilmeliyiz komşu gibi, çay içebilmeliyiz. Bu noktada çok fazla uzun söylemek istemem. Öyle getirsinler ya da Danışma Kurulu her hafta, her gün neredeyse isteniyor.

Sayın Başkanım, siz uygun görüyorsanız, size akıl vermek benim şeyim değil.

BAŞKAN – Estağfurullah.

CEMİL ÇİÇEK (Ankara) - Zaten kural olarak da grup başkan vekillerinin gelmesi lazım. Bu Komisyonda böyle bir hava oldu, böyle bir beklenti var. Siz bunu kendi başkanlarınızla, genel başkanlarınızla veya organlarınızla görüşün, “Böyle bir komisyon kurma arzusu olabilir, ne diyorsunuz?” derler; onlar da “Evet.” ya da “Hayır.” der. “Evet.” derse zaten onun şartlarını ayrıca konuşur bir komisyon da orada kurarız. Ondan sonraki ilişkilerini de birlikte konuşuruz.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN – Evet, ben de teşekkür ediyorum.

Kifayetimüzakere var ya, o bir değişik husustur ha. Müzakerenin kâfi olduğuna dair kanaat sahibi kifayetimüzakere verir. Oysaki müzakere kâfi midir diye karar verecek olan diğerleridir. Bu hep İç Tüzük'te bir konuşma mevzusu yapılmıştır. “60'ta böyle olmuştur, daha sonra böyle olmuştur.” “Efendim, kifayetimüzakereyi milletvekili verir.” Hayda. Bir dahaki iç tüzük: “Hayır, vermez. Toplum buna karar verir.” gibi bir şey. Ayır, bahsi diğer efendim. Biraz kendimi de toparlayayım diye yaptım.

MİTHAT SANCAR (Mardin) – Zaten o teklifti yani...

BAŞKAN – Anladım efendim, anladım. Hayır, hayır, burası tabii, ayrı bir durum. Yani bizim buradaki Komisyonumuz “sui generis” kendine has. Bir iyi niyet heyetiyiz biz burada yani İç Tüzük'te sayılan komisyonlardan birisi değiliz ama iyi niyet toplantısıyız, siyasi partilerimizin genel başkanları anlayış gösterdiler. Her birinin seçim beyannamesinde zaten anayasa mevzusu vardı, programlarında da var ve bir anayasa konusunu ele aldık.

Bendeniz şöyle bir mektup yazmıştım: “Mevcut Anayasa'mıza yönelik olarak gerek siyasi partiler gerekse sivil toplum örgütleri ve toplumun farklı kesimleri tarafından yoğun eleştiriler geldiği malumlarınızdır. Bunun yanı sıra, siyasi partilerin seçim beyannamelerinde anayasa değişikliği vaadinde buldukları bilinmektedir. Bugüne kadar yapılan kısmi değişiklikler, bütüncül bir bakış açısının bulunmayışı yüzünden ihtiyaca cevap verememiş, Anayasa'daki 177 maddenin 113'ü değiştirildiği hâlde toplumda istenen memnuniyet oluşmamıştır. Anayasa'nın yeniden ele alınmasının bir zaruret olduğu yönündeki toplumsal kanaatte bir farklılaşma olmamıştır.

Sayın Başbakan, yürüttüğü temaslar çerçevesinde, 24'üncü Dönemde sonuçlandırılmamış çalışmaların devamı istikametinde bir mutabakata varıldığını aktarmış bulunmaktadır.

O nedenle, anayasa çalışmalarını tekrar ele almak ve toplumun beklentilerine uygun olarak hukuk devleti ve çoğulcu demokrasi ilkelerine dayalı yeni bir anayasa taslağının Meclise getirilmesi gayesiyle, makul sürede çalışmalarını tamamlamayı hedefleyen bir anayasa uzlaşma komisyonu kurulacaktır. Kurulacak komisyona partinizi temsilen 3 sayın üyenin isimlerinin 25 Ocak 2016 Pazartesi gününe kadar bildirilmesini rica eder, yakın ilgi ve desteğinizi göstermeniz temennisiyle hayırlı çalışmalar ve neticeler dilerim. Saygılarımla." Yazı tarihi 8 Ocak. 25 Ocak, demek on yedi günlük bir ara koyduk ki görüşmeler olsun.

Sayın genel başkanlardan mektup geldi, cevap geldi ve kendileri kabul ettiler. Gerek Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı Sayın Kemal Kılıçdaroğlu gerek Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Devlet Bahçeli Beyefendiler bir mektup yazdılar ve orada demin siyasi partilerimizin buradaki temsilcilerinin söyledikleri noktalara temas ettiler. "Bu da olmalıdır, o da olmalıdır, bu da olmalıdır." dediler ve temennilerini dile getirdiler. Her ikisinin mektubu burada. Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Başkanı da gene aynı şekilde, katılmasını bildirdi ve isimleri ilettiler. Şimdi, benim çağırdığım çerçeve ve bizim bir araya geliş çerçevemiz yeni bir anayasa çalışması yapılmasıdır. "Ana yasa" yani temel yasa; temel yapılmadan, üzerinde kolon, bina, daire yapılamaz, merdiven çıkılamaz. Anayasayı yapacağız.

Cemil Bey'in söylediği İç Tüzük 38'inci madde ne diyor? "Komisyonlar, kendilerine havale edilen tasarı veya tekliflerin ilk önce Anayasanın metin ve ruhuna aykırı olup olmadığını tetkik etmekle yükümlüdürler." Yani anayasa olacak, ona bağlı kanun olacak, yönetmelik olacak, malumaliniz, aşağı doğru iner. Yukarısı olmadan aşağısı olmaz. Efendim, mevcut Anayasa'yla... "Daha önceki Komisyonun vardığı uzlaşma neticesinde ortaya çıkan teklifleri biz kanunlaştıralım". Bu, ayrı bir hadisedir.

Hepimizin istediği, darbe hukukundan Türkiye'mizin Anayasası'nın arındırılması, mevzuatının arındırılması; hepimiz bunu isteriz. Niye? Çünkü biz hukuk devleti olmak istiyoruz, çağdaş bir hukuk devleti olmak

istiyoruz, insan özneli bir hukuk devleti olmak istiyoruz, çoğulcu demokrasiyi istiyoruz. Tamam. Bu kanun ayıklamaları da olmalı. Her seferinde bu dile getirildi, daha önceki dönemlerde yani. “Hayhay olsun.” Yine o da ayrı bir konudur. Yani uzlaşılan maddelerin Anayasa’da, tekrar bir tadile gidilerek... Hem de 367’yi geçen, bütün partilerin ittifakıyla olan bir hadise olduğu için öyle referanduma falan da ihtiyaç duyulmayacak bir noktada olunur. Daha önceden bunun emsali var. 33 maddelik bir değişiklik olmuş, 26 maddelik değişiklik olmuş, o Anayasa referanduma gitmiş. Hüsamettin Cindoruk zamanında 15, bir daha 16 maddelik değişiklikler olmuş. Gene olabilir, mevcut Anayasa’ya dayalı değişiklikler yapılabilir ama o ayrı bir konudur, darbe hukukundan arındırma meselesi ayrı bir konudur. Ama bendenizin daveti ayrıdır. Anayasa, yeni bir anayasa. Bu Anayasa’yla yürünmediğini hepimiz biliyoruz. Şikâyetçiyiz, bir orkestrasyon yok, bağlı yok, kuvvetler ayrılığı meselesi gene yok. Yumuşak bir kuvvetler ayrılığı var; birbirine çakışıyor, çarpışıyor. Oysa kuvvetler ayrılığı arada duvar olması gereken bir hadisedir; yasama, yürütme, yargı birbirine geçmemeli.

Buna benzer diğer noktalar da var. Dolayısıyla onları yapabilelim diye yola çıkıyorduk. Benim ümidim gene devam ediyor, ben gene 26’ncı Dönemin bu mevzuda elinden geleni yapacağına inanıyorum ama şimdi şu 1’inci madde ve 2’nci maddedeki tıkanmanın çok mühim olduğunu görüyoruz. Her seferinde önümüze çıkacak.

Cumhuriyet Halk Partisi, bu noktadaki komisyon adının teklifini geri almadıkça devam edemeyiz. “Efendim, biz devam edelim.” Hayır, milletin ümidini yemeye, harcamaya, boşa çıkarmaya hakkımız yok ve bu dönemin aşındırılmasına da biz vesile olmamalıyız. “Baştan bir başka türlü yola çıkmamız lazımdı.” deriz ve baştan bunu ortaya koyarız. “Hele bir gidelim de sonra bakalım ne olur da...” Bu olmaz, ciddiyetle kabilitelif değil. Cumhuriyet Halk Partisi dışında diğer 3 siyasi partimizin görüşü devam istikametindedir ve isim üzerinde bir ihtilafları yoktur. Bir de Halkların Demokratik Partisinin gene bir isim teklifi var ama onda katı olmadıklarını da ifade etmişlerdi. Cumhuriyet Halk Partisinin isim noktasındaki...

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – 2 madde Sayın Başkanım: İsim ve görev. 2’nci madde, üzerinde...

BAŞKAN – Yani ikisini bir araya getiriyoruz ya Bülent Bey, ikisi de zaten mündemiç.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Ama yani tutanaklara geçsin diye söylüyorum.

BAŞKAN – Tamam.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – 2 madde: İsim ve parlamenter demokrasi, kurucu ilkeler ve darbe hukukundan arınma. 3 tane şey söyledik yani.

BAŞKAN – Parlamenter demokrasi ya da şu, bu; o diğer, idareye girer.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Ama saatlerce onu tartışıyoruz burada.

BAŞKAN – Hayır, hayır, bakın, usulleri tartışırken...

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Onu ben not olarak düşünüyorum, yoksa sizin sözünüzü değiştirtmek gibi bir pozisyonum yok zaten, not olarak düşünüyorum.

BAŞKAN – Değerli Bülent Bey, siz yani, şu gündemdeki 1 ve 2'nci maddenin içerisinde, birincisi ismidir, ikincisi gayedir.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Evet.

BAŞKAN – Yoksa “parlamenter, başkanlık” gibi kelimeler onun içinde yoktur.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Sayın Başkanım, gayeye, amaca ilişkin bir önerimiz var; yazıldı, yazılı olarak verdik. Tutanaklara geçti. Orada “...parlamenter demokrasiyi güçlendirecek bir anayasa...” ifademiz çok nettir. Saatlerdir bunun üzerinde tartışıyoruz yani “Bilineni tekrar etmenin gereği yok.” derken de bunu söylemişim. Yani, bu tutanağa geçsin diye söylüyorum.

BAŞKAN – Yani, Komisyonun 1 ve 2'nci maddeler üzerinde aşama kaydedemedik. O olmayınca da temeli atamıyoruz, temel atamayınca da temel yasayı ele alamıyoruz. Bir realiteyle karşı karşıyayız, kendimizi kandırmak durumunda değiliz, kafamızı da kuma gömecek değiliz. Bir insicam, konsensüs, mutabakat meselesi olacak ki devam etmiş olalım. “Hadi bu böyle kalsın, biz yine gidelim...” Buna hakkımız yok, milletimize karşı hakkımız yok, tarihe karşı hakkımız yok. Bendenizin kanaati bu. Ama, diğer dediğiniz işlemlerde, faaliyetlerde, hareketlerde, mesela Cemil Beyefendi'nin söylediği bir husus var, diyor ki: “Mademki grup

başkan vekillerinden meydana gelmiş bir Danışma Kurulu var, o Danışma Kurulunda bu mevzuda 4 partinin grup başkan vekilleri gelirler, onlara bunları söylersiniz.” O ayrı bir çalışmadır. 60 tane maddenin ya da 49 maddenin -ki içinde bazılarını da yine tam 49 olarak onu saymayın, ihtilafli olanlar da var, bir kısmında “evet” var, sonrasında “hayır” var- o maddelerin Anayasa değişikliğine getirilmesi meselesinde yine dörtlü hareket, o da ayrı bir konudur ama bizim burada kuruluş gayemiz Anayasa’yı ele alıp yeni bir anayasa yapmaktır. Anayasa Komisyonunun adı eğer değiştirilir de “darbe hukukunun getirdiği kanunlar” dersek ve bu 1.073 tane ise her biri 10 maddeden, 10 bin maddenin ele alınmasıysa - illa hepsinde konsensüs olmaz, bir kısmı da kalkmış olabilir fakat-basbayağı zaman alır. Bunu biz üzerimize alamayız, bu işi yürütemeyiz. Yani, biz 550 kişinin yapacağı işi burada yapamayız. Realist olalım, gerçekçi olalım derim.

Benim diyeceğim bunlar.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Bir cümle ilave edebilir miyim Sayın Başkanım?

BAŞKAN – Çok affedersiniz... Şöyle söyleyeyim: Dolayısıyla, eğer yarın tekrar “Biz o isim mevzusundaki şartımızı kaldırıyoruz, devam edelim.” dersiniz devam ederiz, aksi takdirde devam edemeyiz.

Teşekkür ediyorum.

Buyurun Bülent Bey.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Sayın Başkanım, teşekkür ederim. Söz verdiğiniz için de teşekkür ediyorum.

BAŞKAN – Rica ediyorum efendim.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Sayın Başkanım, değerli arkadaşlar; bir kere zatıalınızın 8 Ocak 2016 tarihli mektubu benim de önümde. Bu mektubun ikinci paragrafında -biraz önce siz okudunuz- aynen şöyle diyorsunuz: “Sayın Başbakan, yürüttüğü temaslar çerçevesinde, 24’üncü Dönemde sonuçlandırılmamış çalışmaların devamı istikametinde bir mutabakata varıldığını aktarmış bulunmaktadır.” Şimdi, Sayın Başbakanın Sayın Genel Başkanımızla konuşması, görüşmesi sırasında ben de oradaydım. Onun içeriği başka bir konu. Sayın Genel Başkanımız size cevaben yazdığı 14 Ocak 2016 tarihli mektupta, yine Sayın Başbakanın ziyaretini referans göstererek diyor ki: “Anayasa dâhil, hukuk

sistemimizin darbe hukukundan arındırılması yönünde görüş birliğine vardık.” Kiminle? Sayın Başbakanla, Sayın Ahmet Davutoğlu’yla 30 Aralık 2015 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisinde yaptığımız görüşmede. Evet, o gün mutabakatın iki ayağı vardı aynı anda. Sayın Başbakan Anayasa çalışmalarının devam etmesini söylediğinde, Sayın Genel Başkanımız da açık bir şekilde darbe hukukundan arındırma çalışmalarının birlikte yürütülmesi gerektiğini söyledi. Sayın Başbakan da “Bizim de bir demokrasi paketi çalışmamız var, bunları birlikte yürütebiliriz.” dedi. Yani, Sayın Genel Başkanımızın size yazdığı cevap bir anlamda o toplantının, sizin bulunmadığınız toplantının -Başbakana referans gösterdiğiniz- oradaki görüşmenin içeriğini de anlatan bir cevap. Buna karşın, sizin bize şahsen gönderdiğiniz, bütün Komisyon üyesi arkadaşlarımıza gönderdiğiniz yazı var 28 Ocak tarihli “Bir araya gelip toplanalım.” diye. Biz bunun üzerine icabet ettik ve başından itibaren pozisyonumuzu söyledik. Mesele sadece 1’inci maddedeki Komisyonun adı meselesi değildir. Dönüp konuyu buraya kilitlemenin bir anlamı da yoktur. “Darbe hukukundan arınma” adını koymasanız bile buna ilişkin bir çalışmayı yürütebilirsiniz. Bunu baştan -tutanaklara geçti- anlattım, “8’inci maddede bir çalışma yöntemi önerimiz olacak.” dedim, sadece ipuçlarını verdim. “Bunlar değiştirilebilir, bu konuda bir mutabakat oluşur ama buna ilişkin bir çalışma eş zamanlı yürümelidir, yolunu buluruz bunun.” dedik; bir.

2’nci maddede, yaşananı yeniden yaşamamak adına, geçmişteki birikimi de değerlendirmek adına, parlamenter demokrasi esası üzerinden bir çalışma mutabakatı sağlanması gerektiğini tutum belgemiz ve parlamenter sistem çerçevesinde olduğunu belirttik. Bu çerçevedeki bir çalışmaya sonuna kadar katkı vermeye hazırız.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN – Efendim, ben de teşekkür ediyorum.

Şimdi, bendenizin yazdığı mektup dediniz ya Bülent Bey...

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Evet.

BAŞKAN – “Toplumun beklentilerine uygun olarak hukuk devleti ve çoğulcu demokrasi ilkelerine dayalı bir anayasa taslağının Meclise getirilmesi gayesiyle oluşturulan Anayasa Uzlaşma Mutabakat Komisyonunda grubunuzu temsil etmek üzere partinizin yetkili

makamlarınca görevlendirilmiş olmanız dolayısıyla tebrik ediyor, başarılar diliyorum.

Hak ve hürriyetlerden gereğince istifade edilmesini sağlayacak bir anayasanın ön çalışmasını yapacak olan bu Komisyonda görev alan milletvekillerimizin çalışma ve gayretleri büyük bir sorumluluğun üstesinden gelinmesini sağlayacaktır. Türkiye Büyük Millet Meclisimizin 26'ncı Döneminin, millet-devlet kaynaşmasını sağlayacak, millî birlik ve bütünlüğümüzü temsil edecek sivil bir anayasa yapılması hedefine yönelik çalışmaları neticelendirme şerefini taşıyacağına inanıyorum.” Bu inancım devam ediyor, biz henüz daha yolun başındayız, dönemin. “Bu mesuliyeti ağır ve şerefli görevin ülkemiz, partiniz ve şahsınız için hayırlı olmasını içtenlikle diliyorum.

Kamuoyu bizden, üzerinde ittifak ettiğimiz ilke ve değerler çerçevesinde hukukun üstünlüğü ilkesini gözeterek milletçe ortak menfaatlerimizi en iyi şekilde teminat altına alacak bir anayasayı ivedilikle hayata geçirmemizi beklemektedir. Umudumuz, yasama, yürütme ve yargı kuvvetlerinin kendi görevlerini en uygun şekilde ifa etmelerinin önünü açacak bir anayasanın oluşturulmasıdır. Komisyonun uzlaşmacı bir ruhla kendisine tevdi edilmiş bulunan bu şerefli vazifeyi en kısa zamanda üstün bir başarıyla tamamlamasının iştiağı içindeyiz. Bu gayeye matuf her türlü çalışmanız ve desteğiniz çok önemli ve değerlidir.

Yeni görevinizde üstün muvaffakiyetler diler, Komisyonun ilk toplantısının Ana Bina, Birinci Kat, 404 numaralı Toplantı Salonu'nda 4/2/2016 Perşembe günü saat onda olacağı konusunda bilginizi rica ederim.

Saygılarımla.

İsmail Kahraman
Türkiye Büyük Millet Meclisi
Başkanı”

Bendenizin yazdığı mektup.

Yani, hedefte hep bir yeni anayasa, özlenen bir anayasa, sivil bir anayasa. Bu dönemin bunu yapacağına inanarak söylüyorum, bu inancımı hiç kaybetmiyorum yine. Daha dönemimizin başındayız, birinci yılımızı bile tamamlamadık. Bunlar hep deneme, başlangıç, hazırlıktır; inşallah netice verir. Benim mektubum da bu.

Bu noktada başka türlü çalışmalarda da tabii bulunmamız lazım; bu darbe hukuku meselesini bir tarafa itmemiz lazım, bertaraf etmemiz lazım; artı, diğer hususlarda da tabii gerekeni yapmamız lazım.

Cemil Bey söz istemişti, ben ona söz vereyim.

Buyurun Beyefendi.

CEMİL ÇİÇEK (Ankara) – Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Şu flu durumu ortadan kaldıralım diye söz aldım. Vaktin uzadığının farkındayız.

Şimdi, Sayın Tezcan'ın ifade ettiği hususta bir farklı düşünce yok. Yani, demek ki Türkiye'nin bir Anayasa sorunu var, bir de darbe hukuku var, Anayasa'nın da içinde bulunduğu sorun. O konuşmada bu iki hususun da ele alınması gerektiği konusunda bir mutabakat var. Şimdi, biz AK PARTİ olarak bundan vazgeçmiş değiliz. Bakın, bugün belki hepimizin meşguliyeti sebebiyle olmamış oluyor. Sayın Başbakanın kamuoyunda bir açıklaması var: "Gelin, darbe mevzuatını tümüyle ayıklayalım, buna hiçbir itirazımız yok. İtiraz ettiğimiz husus Anayasa Komisyonu ile bunu ilişkilendirmek." Bizim Komisyonumuzla. "Anayasa Komisyonu anayasa çalışmalarını sürdürsün. Hemen bugün arkadaşlarımız bir araya gelsinler ve bu amaca matuf bir çalışma grubu oluşturularak gecikmeden, Anayasa Komisyonunun çalışmalarının bitmesini beklemeden gerekli adımları hep birlikte atalım. Böylece anayasa yazımı için toplanan komisyonu başka işlerle meşgul etmeyelim." diye bir şeyi var. Bu, sizin çağrınıza zaten olumlu bir cevaptır ve dolayısıyla, bizim şu anki, sabahtan beri yaptığımız şeyin bir manada sonlanması için de önemli bir gerekçedir, önemli bir taahhüttür. Gelin, 1'inci ve 2'nci, hiç yarına bırakmadan... Efendim, isim "Mutabakat" zaten her şey mutabakatla, öyle diyelim. 2'ci maddedeki görevimiz de zaten Anayasa'dır, bize de hiçbir problem çıkarmadı. Bunu bugün kabul edelim, hiç yarına filan bırakmayalım. Eğer arkadaşlar mutabıksa benim teklifim bu. Diğer süreç zaten bugün kamuoyu...

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Sayın Başkanım, "Parlamentar demokrasi esası üzerine bir anayasa." diyoruz yani parlamenter sistem esası üzerine bizim isim önerimiz.

CEMİL ÇİÇEK (Ankara) – Onu konuşacağız, ben de söyledim, burada söyledim, her şeyi konuşacağız.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Bakın, bu işi biz daha önce çok tartıştık ve tıkanan yer burası.

CEMİL ÇİÇEK (Ankara) – O zaman “Konuşmayacağız.” diyorsa herkes...

BAŞKAN – Bülent Bey, prensipleri ortaya koyuyoruz.

CEMİL ÇİÇEK (Ankara) – Bakın, ben ilk günkü konuşmamda bazı şeyleri söyleyince hakimane bir tavır olarak nitelendi. Ben de ilk konuşmada bunu dedim.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Ben bugün sizi referans gösterdim, geçen haftaki konuşmanızı.

CEMİL ÇİÇEK (Ankara) – Tamam.

Eğer “Şunlar yoksa, bunlar yoksa biz yokuz.” diyorsak o zaman herkes konumunu yeniden gözden geçirsin.

BAŞKAN – Efendim, fikirler muhterem, görüşler muhterem. Netse görüşlerimiz...

Pardon, bir söz daha... Meral Hanım, siz söz mü istemiştiniz?

Buyurun.

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Adana) – Ya, şöyle: Daha önce de söylemiştik yani şu anda bir kifayetimüzakere talebinde bulunduk, gerçekten öyle. Yani hani, yaklaşılamıyor, öyle bir tablo var ve başkanlarla –bizde eş başkanlık tabii- yani gerçekten görüşme ihtiyacı var. Sonuçta partiyi temsilen buradayız. Bu tartışmayla aşamayacağız gibi görünüyor. Yani hani sonuçta sizin Başkanlığınızda bir heyet ya da Meclis Başkanı olarak sizin parti liderleriyle bir daha bir görüşmeniz ve bu mektubunuz, verilen cevaplar... Biz ne anladığımızı ifade ettik yani isimde takılmıyoruz gerçekten. “Takılmıyoruz.” derken, içerik çok daha, diğer maddeleri tartışacağız daha. Yani biz görüşlerimizi, önerimizi de söyledik ve bizim önerimizin kabulü hâlinde aslında birçok şeyi aşacağımıza da inanıyoruz yani demokratik, özgürlükçü, katılımcı bir anayasayı önceliyoruz ve o darbe Anayasası'yla hesaplama, arınma sürecine de aynı şekilde, kesinlikle bu öneriye de katılıyoruz. Yani hemen Danışma Kurulunda 4 partinin oluşturacağı bir komisyonla bu maddelerin ayıklanması, o sürecin başlaması konusunda biz Halkların Demokratik Partisi olarak da buna “evet” deriz ama tabii, Sayın Başkanlığınızın da Meclis Başkanlığının da Komisyon Başkanı olarak bu konuda bir irade

göstermesini de isteriz. Hani, Anayasa yapım sürecinde, demokratikleşme sürecinde bu komisyonun öncelikli olarak hani düşünceyi ifade özgürlüğü, basın-yayın özgürlüğü gibi konularda da çalışmasının öncelenmesi önemlidir ama hani, bizim gözlemimiz, bu tikanıklık yani böyle iki toplantıda “Vallahi yapamadık.” diye dağılmak doğru olmaz, hani “Daha isimde anlaşılamadılar.” gibi bir tabloyu ancak liderlerle bir araya gelinerek bir aşma yolu bulunabilir diye düşünüyoruz.

BAŞKAN – Hanımefendi, ben onu söylüyorum zaten. Yani gelecek olan...

ABDULHAMİT GÜL (Gaziantep) – Sayın Başkan...

BAŞKAN - Pardon efendim.

Buyurun Abdulhamit Bey.

ABDULHAMİT GÜL (Gaziantep) – Bir cümle...

İsimden ziyade CHP'nin önerisi aslında esasa dair. Yani parlamenter sistem konuşulmazsa ya da ondan farklı önerisi olursa ontolojik bir gerekçe olarak söyleniyor. Dolayısıyla, isimden ziyade esasa girilmiş bir şey var. Dolayısıyla, biz de zatıalınızın tasarrufuna katılıyoruz. Yani “Sadece şu konular konuşulacaksa biz varız.” anlamındaki bir şey olursa bir netice alamayız tabii ki.

BAŞKAN – Ömer Süha Bey, buyurun efendim.

ÖMER SÜHA ALDAN (Muğla) – Sayın Başkanım, tabii, aslında belki en iyisi bu. Yani birkaç gündür üzerinde çok duruldu. Toplumda gereken beklentinin olmadığını görüyoruz hepimiz, hiç kimsenin umudu yok böyle bir tablodan.

Benim tabii kişisel değerlendirmemi burada ifade etmem mümkün değil çünkü burada ben bir partiyi temsilen bulunuyorum. Bu partinin Genel Başkan Yardımcısı da Bülent Tezcan. Doğal olarak da o bizim partimizin iradesini buraya, ortaya koydu ve Genel Başkanımız da bu konuda bir çerçeve çizdi zaten.

Ha, şöyle bir şey olabilir: Tabii, asıl sorun, mesela ben de isme hiç takılma niyetinde değilim, hatta ilk günkü toplantıda da dedim yani bugün de söyledim “Sayın Meclis Başkanımız bir iradede bulunur, bir başka komisyonun oluşması konusunda bir yol açar.” dedim. İsim çok önemli değil ama gerçekten işin dönüp dolaştığı yer sistem. Sistemde düğümlenme var. Ha, bu sistemi konuşulur bulan partiler var, “Hiç

konuşulmaz bu sistem artık.” diyen bir parti var. Bu anlamda, bence şu aşamada bu Komisyonu sürdürmenin, hele bu konuşmalara devam etmenin hiçbir yararı olmayacaktır pratikte.

Birkaç tane alternatif var. Bir tanesi, bugün bir oylama yaparsınız, oylamada biz irademizi, herkes iradesini belirtir.

İkinci bir alternatif, “Yarına kadar gidin partilerinizle görüşün, yetkili organlarınızla, hani bir yumuşama yolu bulunur mu?” dersiniz, bunu önerebilirsiniz.

Üçüncü bir olasılık, evet, dendiği gibi siyasi parti liderlerine gider, onların nabzını ya da düşüncesini alırsınız.

Son olarak, dördüncü olarak da Cumhuriyet Halk Partisi şu ortamda bu toplantılarda bulunmaz, diğer 3 parti bu Anayasa görüşmelerini sürdürür.

Ha, bu olasılıklar gündemdedir. Bence çok yeterlice saat geçti, yorulduk da. Bence bu noktada bir karar verme aşamasındadır diyorum ve teşekkür ediyorum.

BAŞKAN – Garo Bey, buyurun.

GARO PAYLAN (İstanbul) – Sayın Başkan, teşekkür ederim.

Şimdi, kötü bir noktaya doğru sürükleniyoruz gibi duruyor. Hani, zaten toplumda olan algılardan bahsettiniz ama başka bir nokta daha var ve büyük bir sorumlulukla karşı karşıyayız. Hani, bu masa bugün devrilebilir ama toplumda yani toplumumuzun yaşadığı, ülkemizin yaşadığı büyük bir risk ve fay hatlarındaki büyük enerjiye yeni bir enerji daha koyacak bir noktaya doğru sürükleniyoruz ve aslında arzu etmediğimiz şeye belki de hizmet edeceğiz bu masanın devrilmesiyle. Yani iradenin başka yerlerde oluşması noktasında “Evet, bu Parlamentodan bir şey çıkmıyor, daha ismini bile koyamadılar, usullerini bile koyamadılar.” algısını ve bunun dışında başka bir irade, başka bir güç. O gücün de nerede oluştuğunu, nerenin o gücü konsolide ettiğini de hepimiz çok iyi biliyoruz.

O açıdan benim önerim şu: Aslında Cumhuriyet Halk Partisinin de bizim de talebimiz olan “yol temizliği” meselesi, biz zaten bunu, ilk 2 madde ruhuna eklense de eklenmese de iç maddelerde tartışacağız. Mutlaka Anayasa yapılması ikliminin sağlanması anlamında bu “yol temizliği” dediğimiz şey, zaten bizim de şartlarımızdan birisidir ama

kırmızı çizgi gibi değil, içinde, onun ruhunda olması gereken bir şey. Yalnızca anayasa yazmak değil, yapmak ve yaparken yol temizliği yapmak ilkesi, katılımcılık, şeffaflık, bunlar bir şekilde bu metnin ruhunda olmalı diyoruz.

Madem Cumhuriyet Halk Partisi o noktada bu parlamenter meseleyi birincil mevzu yapıyorsa, hani masayı devirmek noktası varsa -şimdi aklıma gelen bir şeyi söylüyorum, partimle de konuştuğum bir şey değil- usuller belirlenip ilk tartışma konusu olarak bu oluşabilir. Yani usulün bir yerine madde 1, hani hükümet sistemi olarak tartışılır, herkes önerisini sunar, dengesini, denetimini nasıl yapacağını oluşturur, ona göre çok uzamadan... Hani, bu zaten birkaç haftalık bir konudur, herkesin önerisini sunması, tartışması, denge denetimini nasıl yapacağını, ona göre de müzakereler yapılır.

Ama böyle de olmayabilir yani bunların hepsi, ama bir dayatma şeklinde olması -naçizane söylüyorum- şu andaki başka iradenin amacına hizmet edebilir, başka yerde oluşmakta olan amaca hizmet edebilir. Yani yol temizliği meselesi mutlaka olmalıdır ama şu anda usulü bile belirleyememiş bir Parlamento, uzlaşma komisyonu algısıyla bu masayı devirmemiz gerçekten büyük bir talihsizliktir şu andaki iklimde.

BAŞKAN – Mithat Bey, buyurun efendim.

MİTHAT SANCAR (Mardin) – Evet, aslında yeterince konuşuldu, durum da ortada. Yani Komisyonun, mesela Süha Bey'in önerisi "Bizim önerimizi değerlendirin." Tekrar değerlendirecek bir şey olmadığı ortada.

Yani bakın, "Bu Komisyon ancak şöyle bir Anayasa yapar, şunları tartışmaz." diye başlamak, bana göre, baştan buraya gelmemekten daha iyi bir tutum değildir. Eğer hakikaten böyle bir amacı "Anayasa'yı ancak şöyle tartışabilir, başka konuları tartışamaz." diye başlar... Bizim burada değerlendireceğimiz bir şey yok. Bizim görüşlerimiz belli, diyoruz ki usulü belirleyin, önerdiğiniz bu yol temizliği görevini de ekleyin, sonra zaten mutabakat kuralı var. Ya, ilk toplantıda zaten gene bitirebilirsiniz ama gerçekten daha bunların hiçbirini konuşmaya başlamadan bir komisyonun dağılmış olması, Garo arkadaşımın vurguladığı gibi, Türkiye'de zaten yeterince gerilmiş olan, zaten yeterince tahrip olmuş olan diyalog ortamına zararı olacaktır, ciddi zararı olacaktır. Daha doğrusu, şöyle ifade edeyim: Zaten yeterince gerilim var, diyalog kültürü çok zedelenmiş.

Buradan, başarırız, başarmayız ayrı ama bunu tamir etmek konusunda bir katkı yapma şansı ihtimal olarak vardı, bize göre hâlâ olabilir, bunu değerlendirmek...

Sizin parlamenter sistem, ilk 4 madde konusundaki önerileriniz, MHP'nin diğer konularda ve bu konulardaki önerileri somut olarak bu Komisyona gelip bizim de bütün diğer önerilerimiz ve başkanlık önerisiyle birlikte tartışılsaydı muhtemelen bu gölge dövüşü de, gölge boksu da büyük ölçüde engellenirdi. Şu anda bir gölge boksu var. Başkanlık isteyenlerin nasıl bir başkanlık istediklerine dair hiç netlik yok, iki üç seçenek daha sunuyorlar. Yani bir gölge boksu var. Açık söyleyelim, aynı şey mesela sizin nasıl bir parlamenter sistem ve nasıl bir birlikte yaşam temeli, temel ilkelerde nasıl bir şey düşündüğünüze dair de bir netlik yok.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Hepsi var.

MİTHAT SANCAR (Mardin) – Şunu söyleyelim: Anayasa yazım şekli konusunda yani o formüllerle bunları tartışma imkânımız var. Sonuçta uzlaşmama zaten bu Komisyonda yüksek, en yüksek ihtimaldir. Yani mutabakat kuralı geçerli olduğuna göre, büyük bir iktidar veriyor bu her bir gruba, orada bitirilebilirdi.

Biz tekrarlayalım önerimizi Sayın Başkan, sizden, uygun görürseniz, parti genel başkanlarıyla bir yeni değerlendirme yapmadan Komisyonun artık çalışmayacağı şeklinde bir açıklama yapmamanız, yani genel başkanlarla bir sonuç alınır, alınmaz; bilemeyiz ama bir yol daha denemeden “Komisyon dağılmıştır, tıkanmıştır.” diye bir açıklama yapmamanız. Biz de böyle bir açıklamayı... Yani “Çözülmemiş sorunlar var.” deriz. Önerimiz bu.

BAŞKAN – Ahmet Bey, buyurun.

AHMET İYİMAYA (Ankara) – Değerli Başkanım, bir, ileriye sürülen şart gereği Komisyonun anayasa yapımı konusunda çalışmalarını sürdürmesi mümkün değil. Bu belli çünkü “Benim önerdiğim sistemi tartışacaksınız ama sizin önereceğiniz sistemi tartışmayacağız.” Bu, uzlaşma mantığına aykırı. Ama şu anda “Bu Komisyon işlevini bitirmiştir, sürdürmeyiz.” gibi bir sonuç yerine, akşam arkadaşlar, hepimiz gözden geçirelim, yarın nihai irade ortaya çıksın, ondan sonra yine kendiniz usulü belirlersiniz. Yoksa, şu anda bu Komisyonun görevi...

ABDULHAMİT GÜL (Gaziantep) – Bizim açımızdan gözden geçirilecek bir şey yok.

AHMET İYİMAYA (Ankara) – Şu anda “Komisyonun görevi sona ermiştir.” gibi bir netice...

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Bu aşamadan sonra Sayın Başkanındır takdir.

AHMET İYİMAYA (Ankara) – Tabii, takdir sizin. Başkanım, takdir sizin. Yani ben görüş olarak arz ediyorum.

Sağ olun.

BAŞKAN – Efendim, hiçbir faaliyet boşa olan faaliyet değildir. Bir anlayış birliği mutlaka olacaktır. Baştan beri söylüyorum, bu dönemde çok güzel bir neticeye gideceğimize inanıyorum. Bu bir başlangıç, bir ders olabilir. Hani var ya, her sabah yeni bir başlangıçtır. Yarın yeniden başlarız, bir şey yok ama ümidi boşa çıkaran, boşu boşuna avara kasnak gibi dönen duruma da girmemeliyiz. Yeni yapacağımız faaliyetlerin daha teferruatlı bir şekilde ön yapısını konuşarak yola çıkarız.

Artı, burada şimdi oylama diye bir husus yapamayız ki. Diyelim ki...

ÖMER SÜHA ALDAN (Muğla) – Oylama...

BAŞKAN – Hayır, demin böyle bir mevzu geçti.

Diyelim ki 3 kişi, 3 parti dedi ki: “Devam ediyoruz.” 4’üncüyü mecbur mu edeceğiz? Onun için, ittifak doğrudur. Süha Bey’in verdiği bazı teklifler vardı, güzel teklifler. Yani yeniden bir çalışma düzenine girmek, oylama, yetkili organlarla görüşme, siyasi parti liderleriyle görüşme, Cumhuriyet Halk Partisi dışındakilerle devam dersek; bütün bunlar, oylama olmayacağına göre, yarına ait keyfiyetlerdir.

Bir araya geldik, daha bir kaynaştık, daha da bir kaynaşacağız. Ben elimden gelen gayreti gene göstereceğim, sizler de partilerinizle öyle göstereceksiniz.

AHMET İYİMAYA (Ankara) – Bülent Bey’i de kaynaştıracacağız.

BAŞKAN – Hayır, niye Bülent Bey? Hepimiz kaynaşacağız. Şu gök kubbenin altında, bu al bayrağın altında bütün hedefimiz ne? Milletimizin gelişmesi, güçlenmesi, birliği, bütünlüğü; bunu sağlayacağız inşallah.

KADİR KOÇDEMİR (Bursa) – Başkanım, bu, avara kasnakla ilgili bir mühendis arkadaşın dediğini latife olsun diye söyleyeyim.

BAŞKAN – Buyurun efendim.

KADİR KOÇDEMİR (Bursa) – Çok kasnak olan bir sistemde, çıktığında bütün sistemi çökertecek en önemli kasnakmış, bir mühendis dedi.

BAŞKAN – Doğrudur.

MİTHAT SANCAR (Mardin) – Şimdi, yeniden toplanacak mıyız?

BAŞKAN – Hayır, ben şimdi şunu söylüyorum: Bizim yeni bir etap olabilmesi için siyasi partilerimizle olan görüşmeleriniz neticesinde grup başkan vekilleriyle bir araya gelme durumumuz olur, ona göre dünya yeniden kurulur. Her sabah güneş yeniden doğar, her sabah yeni bir başlangıçtır.

MİTHAT SANCAR (Mardin) – Hayır, şimdi, siz bir girişimde bulunacaksınız anladığım kadarıyla.

BAŞKAN – Ben şimdi bir girişimde bulundum, çok memnun oldum, bütün partilerimiz gereken ilgiyi gösterdiler. Bir toplantı yaptık, neleri yapabileceğimizin, ne olduğunun, dönemimizin de resmini çektik ama bu burada kaldı, olmadı, devam etmedi. 4'ümüz birden bir isimde anlaşılamadığımızı göre...

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – İsim ve görevde.

NAMIK HAVUTÇA (Balıkesir) – İsim ve muhteva.

BAŞKAN – Görev yani gaye. Esasında ikisinin aynı madde olması lazım. İsim ve gaye, bunda anlaşılamadığımızı göre zorlama diye bir hadisemiz olamayacak ama bendeniz... Şimdi, bu son toplantımız olmuş oluyor. Eğer siyasi partilerimizden “Hayır, devam edeceğiz.” diye... Ki bu “Devam edeceğiz.” sözü zaten 3 partinin var. Cumhuriyet Halk Partisinden böyle bir karar gelirse devam ederiz. Yoksa...

MİTHAT SANCAR (Mardin) – Sorduğum soru şu Sayın Başkan: Sizin...

BAŞKAN – Bendeniz kalkıp da... Grup başkan vekillerini toplama meselesi daha sonraki hadisedir. Liderler zaten durumu bilmektedirler. Hepiniz, yani üçer kişi partiyi temsil ediyorsunuz, şahsınız adına burada değilsiniz.

Netice, bu noktada olmadı ama ilerideki ümidimizi kaybetmiyoruz.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Sayın Başkan bir değerlendirme yapacak, ona göre...

BAŞKAN – Yani benim değerlendirmem bu Bülent Bey.

MEHMET PARSAK (Afyonkarahisar) – Yeniden bir değerlendirme yok.

GARO PAYLAN (İstanbul) – Şu anda bir değerlendirme yok, şu anda bitirilmiş oluyor yani.

MİTHAT SANCAR (Mardin) – Sayın Başkan, şu an Komisyonun çalışmaları nihayete ermiş...

BAŞKAN – Nihayete ermiştir.

MİTHAT SANCAR (Mardin) – Bu kadar. Yani onu anlayalım.

BAŞKAN – Realite efendim, bu bir realite.

MİTHAT SANCAR (Mardin) – Hayır, sizin bundan sonra herhangi bir girişiminiz olacak mı?

BAŞKAN – Ayrı keyfiyet o ama Komisyonun şu andaki çalışması neticeye ulaşmadığı için, esasa giremediğimiz için, usulde kaldığımız için... Kendimizi kandırmayalım. Bundan sonra her türlü faaliyette bulunacağım.

MİTHAT SANCAR (Mardin) – Hayır, siz bu Komisyonun çalışmaya devamı için girişimde bulunacak mısınız?

BAŞKAN – Bakın, tekrar ediyorum...

MİTHAT SANCAR (Mardin) – Şunun için soruyoruz Sayın Başkan: Sorulacak bize ve biz de ona göre açıklama yapacağız basına, onun için.

BAŞKAN – Bakın, tekrar söylüyorum: Biiznillah, ben inanıyorum ki biz 26'ncı Dönemde anayasayı ele alacağız ve gerekeni yapacağız. Nasıl olacak?

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Adana) – Biz bu Komisyonu soruyoruz.

BAŞKAN – Bu Komisyon bitti.

MİTHAT SANCAR (Mardin) – Bu Komisyon bitti, tamam.

BAŞKAN – Bu Komisyon bitti ama bu, faaliyetimiz bitti manasına gelmez...

MİTHAT SANCAR (Mardin) – O ayrı.

BAŞKAN – ...beraberliğimiz bitti manasına gelmez, küskünlük manasına hiç gelmez.

NAMIK HAVUTÇA (Balıkesir) – Teşekkür ediyoruz Başkanım.

BÜLENT TEZCAN (Aydın) – Çok teşekkür ediyoruz.

BAŞKAN – Herkesin fikri hür, herkes fikrine sahiptir ve her fikir muhteremdir.

Kapanma Saati: 20.08